

Työnteon kannustimet - mitä jää käteen?

Heikki Vütämäki

VATT MUISTIOT

50

Työnteon kannustimet – mitä jää käteen?

Heikki Viitamäki

Heikki Viitamäki, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

ISBN 978-952-274-155-4 (PDF)

ISSN 1798-0321 (PDF)

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
VATT Institute for Economic Research
Arkadiankatu 7, 00100 Helsinki, Finland

Helsinki, elokuu 2015

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Laskelmista	4
2.1 Miten arvioida kannustavuutta?	4
2.2 Kannustavuuden mittaaminen	5
2.3 Laskentaoletukset	6
2.4 Keskeinen lainsäädäntö	9
3 Tulokset	11
3.1 Yksin asuvat	11
3.2 Yksinhuoltajat	19
3.3 Kahden huoltajan kotitaloudet	23
4 Asumiskustannusten vaikutus	27
5 Miten kannustinloukkuja voidaan lieventää?	29
6 Yhteenveto	33
Lähteet	35
Liitteet	38

1 Johdanto

Talouspoliittisessa keskustelussa nousee aika ajoin esille kysymys työnteon kannustimista. Kannustimia parantamalla halutaan edesauttaa työttömiä ja työelämän ulkopuolella olevia hakeutumaan työmarkkinoille sekä ansiotyössä olevia työskentelemään aiempaa enemmän ja tehokkaammin. Niillä pyritään myös edistämään työntekijöiden ja yrittäjien halua kehittää ammattitaitoaan ja siten parantaa työn tuottavuutta.

Työhön kannustavaa järjestelmää ja korkeaa sosiaalietuuksien tasoa pidetään yleisesti vastakkaisina tavoitteina. Edellisen nähdään parantavan talouden tehokkuutta, mutta heikentävän tulontasausjärjestelmien vaikuttavuutta ja lisäävän tuloeroja. Toisaalta, jos kannustimet edistävät hakeutumista työmarkkinoille, tuloerot voivat kaventua. Molempien näkökohtien, kannustavuuden ja tulonjaon, huomioon ottaminen on perinteinen haaste vero- ja sosiaaliturvajärjestelmien kehittämiseksi.

Kannustavuuden lisääminen on ollut esillä useissa hallitusohjelmissa. Sitä on pyritty edistämään muun muassa keventämällä tuloverotusta sekä muuttamalla tarveharkintaisten sosiaalietuuksien ja tulosidonnaisten palvelumaksujen määräytymisperusteita. Asian edistämiseksi on perustettu useita työryhmiä (esim. VNK 1996, YM 1995 ja YM 2001). Se oli myös sosiaaliturvan kokonaisuudistusta valmistelevan SATA-komitean (2009) eräs keskeisiä tavoitteita. Järjestelmän rärkeimpien epäkohtien poistuttua 1990-luvun lopulla, tulokset ovat kuitenkin olleet varsin laihoja. Tämä osoittaa, että ongelmaan ei ole olemassa helppoja ratkaisuja.

Kannustinloukuilla tarkoitetaan yleisesti sitä, että työn tekeminen ei ole houkuttelevaa. *Tuloloukussa* ansiotyössä olevan lisätyöstä saama korvaus on niin vähäinen, ettei lisätyön tekemisestä ole mainittavaa taloudellista hyötyä. *Työttömyysloukussa* työttömän ja ansiotyössä olevan käytettävissä olevien tulojen ero on niin pieni, ettei työttömän kannata taloudellisista syistä hakeutua ansiotyöhön. Työntekoa ei kannusta myöskään se, jos velkojen maksu vie lähes kaiken ansaituista tuloista tai osatyökykyisille määritellyt tuloajat ovat työkykyyn nähden liian alhaisia. Taloudellisten tekijöiden lisäksi kannustinloukku voi johtua muistakin syistä. Esimerkiksi *byrokratialoukussa* työmarkkinoille hakeutumista vaikeuttavat hallinnolliset jäykkyydet, tyypillisesti etuuksien myöntämiseen liittyvät käytännöt.¹

Työnteon kannustavuudessa on kyse työn tarjonnasta. Kolikon toinen puoli on työn kysyntä eli miten paljon, missä ja minkälaista työtä on saatavissa. Tähän vaikuttavat toisenlaiset mekanismit, joita tässä yhteydessä ei tarkastella. Sekä

---

¹ Loukkujen määritelmistä ks. esim. OECD (1997 ja 2005) sekä Parpo (2004).

työn tarjonta että sen kysyntä vaikuttavat siihen, minkälaiseksi työllisyysaste ja osallistumisaste taloudessa muodostuvat.

Kannustinloukkuja on arvioitu sekä esimerkki- että aineistopohjaisilla laskelmil- la. Suomessa tällaisia esimerkkilaskelmia ovat tehneet muun muassa Niinivaara (1999), Kurjenoja (2000 ja 2004) sekä Laitila ja Viitamäki (2009), joiden mu- kaan kannustavuus on yleisesti lisääntynyt 1990-luvun lopulla tehtyjen uudistus- ten seurauksena.² Otosaineistoa käyttävien simulointilaskelmien mukaan työttömyysloukussa olevien lukumäärä väheni vuosina 1995–2004 noin 17 pro- senttiin työttömyyttä kokeneista kotitalouksista (Honkanen et al. 2007). Hakola– Uusitalo et al. (2007) havaitsivat työttömyysloukussa olevan noin 15 prosenttia työttömistä vuonna 2007. Kärkkäisen (2011) mukaan yksinhuoltajista joka kol- mas oli työttömyysloukussa.³

Edellä esitetyissä laskelmissa tarkasteluasetelma on staattinen. Kun arvioidaan kannustimien vaikutusta ihmisten käyttäytymiseen, kiinnitetään yleensä huomio siihen, miten vero- ja etuusjärjestelmiin tehdyt muutokset vaikuttavat työmarkki- noille osallistumiseen (ns. ekstensiivinen marginaali) ja työmarkkinoilla jo olevi- en työn määrään (ns. intensiivinen marginaali).⁴ Suomessa tällaisia tarjontavaikutuksia ovat tutkineet muun muassa Ilmakunnas (1997), Kuismanen (1999) sekä Laine ja Uusitalo (2001). Viimeksi mainitun tutkimuksen mukaan 1990-luvulla toteutetut uudistukset lisäsivät työntarjontaa noin 30 000 henkilö- työvuodella. Todetut tarjontavaikutukset ovat usein riippuvaisia kotitalouksien rakenteesta ja tulotasosta, mistä syystä kannustimien arviointi on syytä kohdentaa eri elämäntilanteissa oleviin kotitalouksiin pikemmin kuin koko työvoimaan (Ca- rone et al. 2004).

Tässä muistiossa tarkastellaan sitä, miten vero- ja etuusjärjestelmien rakenteelli- set ominaisuudet vaikuttavat työnteon kannustavuuteen vuonna 2015. Laskelmat perustuvat esimerkkitapauksiin, joissa kuvataan palkkatulon⁵ lisäyksen aiheutta- maa käytettävissä olevien tulojen muutosta. Työttömän palkan annetaan kasvaa

² Ks. myös SAK (2015).

³ Parpon (2004) mukaan vuonna 2003 työttömyysloukussa oli 13 prosenttia vuoden aikana työttömyyttä kokeneista kotitalouksista. Tuloloukussa oli kahdeksan prosenttia kaikista kotitalouksista. Muita mik- rosimulointia hyödyntäviä tutkimuksia ovat mm. Parpo (2001), Sallila (2001) ja Honkanen (2008). Suo- malaisesta tutkimuskirjallisuudesta ks. Böckerman ja Kanninen (2013). Kansainvälisestä eri maita vertailevasta kirjallisuudesta ks. Carone ja Salomäki (2001), Carone et al. (2004), Immervoll (2004), OECD (2005 ja 2007) ja Immervoll et al. (2007).

⁴ Yleisen käsityksen mukaan ekstensiivisen marginaalin vaikutus on suurempi kuin intensiivisen margi- naalin. Esimerkiksi Honkasanen et al (2007) mukaan ”tuloloukut eivät ole enää työssä käyvien ongelma”, mitä he perustelevat sekä omilla että Blundellin ja MaCurdyn (1999) tutkimustuloksilla. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on myös havaittu työllistymisasteen vaikuttavan merkittävästi työmarkkinoille osallistumiseen (Kleven ja Kreiner (2005). Toisaalta tämä mikrotaloustieteellinen konsensus osallistu- mispäättökseen suuremmasta merkityksestä on viime aikoina kyseenalaistettu (Chetty et al. 2011 ja Chetty 2012). Laajasta työn tarjontaa koskevasta kirjallisuudesta ks. Meghr ja Phillips (2008). Matikka (2014) on tutkinut, miten Suomessa rajaveroasteen muutokset ovat vaikuttaneet verotettavaan tuloon.

⁵ Vaikutukset ovat pitkälti samanlaiset, jos kyse on muun työtulon kuin palkan lisäyksestä.

ja kun se on noussut riittävästi, työttömästä tulee ensin osa- ja sitten kokoaikainen palkansaaja. Laskelmilla voidaan siten tarkastella ensinnäkin pienen tulonlisäyksen vaikutusta ja toiseksi verrata keskenään työttömän ja palkansaajan käytettävissä olevia tuloja. Tällaisten esimerkkilaskelmien taustalla on kannustinloukkujen identifiointi, vero- ja etuusjärjestelmän toiminnan ymmärtäminen sekä järjestelmiin liittyvien vaikutusarvioiden parantaminen (Carone et al. 2004). Esimerkkilaskelmat voivat kuitenkin olla yksipuolisia, jopa harhaanjohtavia, jos ne kuvaavat epätavallisia, todellisuudessa harvoin esiintyviä tapauksia. Tämän johdosta laskelmat on tehty erilaisille kotitalouksille, jolloin järjestelmän tyypilliset piirteet saadaan esille. Tavoitteena on antaa monipuolinen kuva nykyisen vero- ja etuusjärjestelmän kannustavuudesta sekä sen aiheuttamista tulo- ja työttömyysloukuista.

Muistio on lähtökohtaisesti vuotta 2009 kuvaavan järjestelmän päivitys (Laitila ja Viitamäki 2009). Jotta vuoden 2009 jälkeiset muutokset ovat helposti havaittavissa, tulokset on esitetty keskeisiltä osin myös kyseiseltä vuodelta. Otosaineistoon perustuvia laskelmia ei tässä yhteydessä ole tehty.

Aluksi pohditaan kannustavuuden mittaamiseen soveltuvaa menetelmää sekä kuvataan aihepiiriin liittyvää keskeistä lainsäädäntöä ja käytettyjä laskentaoletuksia (Luku 2). Tulokset esitetään tekstiosiossa (Luku 3) ja tapausten suuresta lukumäärästä johtuen lisäksi Liitteissä 4–28. Ne esitetään visuaalisesti aluekuviaina, jotka ovat kaikille kotitalouksille ja tulojen yhdistelmille samanmuotoisia. Lopuksi arvioidaan, millä keinoilla työn kannustavuutta voidaan parantaa (Luku 4) ja esitetään yhteenveto (Luku 5).

2 Laskelmista

2.1 Miten arvioida kannustavuutta?

Työnteon kannustavuutta voidaan arvioida esimerkkitapausten ja otosaineistoja käyttävien simulointimallien avulla. Esimerkkilaskelmat ovat tyypillisesti pelkistettyjä siten, että henkilöiden oletetaan saavan koko kalenterivuoden ajan samaa tuloa. Tällöin sosiaalietuuksien määräytymiseen ja erilaisten tulojen verokohteluun liittyvät piirteet havaitaan selvästi. Laskelmissa ei oteta huomioon sellaisia yksilö- tai kotitalouskohtaisia kustannuksia, jotka vaikuttavat verojen ja etuuksien määrään (kuten esimerkiksi työmatkakulut, kotitalousvähennykseen oikeuttavat menot, asuntolainan korkomenot tai huomattavat asumiskustannukset). Menettelyä voidaan perustella sillä, että tarkoituksena on hahmottaa järjestelmää kokonaisuutena tai keskimäärin, ei yksittäisten kansalaisten poikkeavia tilanteita.

Yleistysten tekeminen esimerkkitapausten perusteella edellyttää kuitenkin lukuisiin erilaisiin kotitalouksiin, tulotyyppeihin ja tulotasoihin liittyviä laskelmia. Tällaisten laskelmien tavoitteena ei ole kuvata loukkujen yleisyyttä vaan järjestelmän rakennetta sellaisenaan, eli mistä kannustinongelmat johtuvat ja missä määrin eri tekijät niihin vaikuttavat. Tarkastelun ulkopuolelle rajataan se, miten suurta kohdejoukkoa kukin esimerkkitapaus edustaa. Myöskään ei arvioida syitä vallitsevalle tilanteelle, esimerkiksi sitä, johtuuko sovitellun työttömyysetuuden käyttö työnteon kannustimista tai osa-aikaisen työn saatavuudesta.⁶

Kannustinloukkujen yleisyyttä arvioidaan mikrosimulointimalleilla, jotka käyttävät fiktiivisten tietojen sijasta tilastollisesti edustavia otosaineistoja. Tällöin on mahdollista kuvata eri elämäntilanteissa olevien kotitalouksien todellisia olosuhteita. Tulokset voidaan esittää paitsi yksilöitä ja kotitalouksia myös yleispätevästi koko väestöä koskevinä.

Otosaineistot ovat mikrosimulointimallien keskeisiä tietolähteitä. Niihin liittyvät rajoitukset on kuitenkin pidettävä mielessä. Aineistot eivät sovellu erityisen hyvin kannustavuuden kannalta keskeisten tulonsiirtojen, kuten työttömyysetuuksien, yleisen asumistuen ja toimeentulotuen laskentaan. Tiedot ovat vuositasoisia, kun sen sijaan tarveharkintaiset etuudet määräytyvät kuukausitietojen perusteella. Jos kuukausitulot lasketaan vuositulojen keskimäärinä (kuten usein tehdään), syntyy huomattavia epävarmuuksia. Ensinnäkin tulot ja menot vaihtelevat eri

---

⁶ Kohdejoukon määrällinen arviointi ei ole suoraviivaista vaan edellyttää erilaisia luokitteluja käytettävissä olevaa palveluaineistoa kooltaan laajemmasta aineistosta. Esimerkiksi pienituloisia palkansaajia on huomattava määrä, mutta osalla heistä on hyvätuloinen puoliso. Tällainen perhe ei siten välttämättä saa tarveharkintaisia etuuksia ja tulosisonnaiset palvelumaksut ovat täysimääräisiä. Toisaalta rekistereistä saatujen lukumäärätietojen perusteella ei voi tehdä sellaisenaan johtopäätöksiä kannustinloukussa mahdollisesti olevista henkilöistä. Esimerkiksi tiedosta, että soviteltua työttömyysetuutta sai vuoden 2014 aikana noin 14 prosenttia kaikista työmarkkinatuen saajista, 26 prosenttia peruspäivärahan saajista ja 27 prosenttia ansiopäivärahan saajista (Finanssivalvonnan kuukausitilasto, tammikuu 2015).

kuukausina, toiseksi tuloja ja menoja ei pystytä kohdistamaan oikeille kuukausille. Tuloja voi pyrkiä arvioimaan luomalla erilaisia ”statuksia” tulomuodostuksen perusteella, mutta menetelmä ei ole luotettava, eikä sillä voida poistaa tulojen ja menojen kohdistumiseen liittyvää ongelmaa. Aineistopohjaisia kannustinlaskelmia voi siten pitää ainoastaan suuntaa-antavina, siitä huolimatta, että tuloverojen laskennassa käytettävät rekisteritiedot ovat monipuolisia ja pääosin luotettavia. Vero- ja etuusjärjestelmiin tehtävien muutosten vaikutusarviot ovat kuitenkin tasotietoja tarkempia. Käytännön simuloinneissa on havaittu, että myös toimeentulotuki- ja asumistukilaskelmat antavat mainituista aineistorajoituksista huolimatta ”yllättävän” järkeviä tuotto- ja tulojakovaikutuksia.

Empiirisiin aineistoihin ja esimerkkitapauksiin perustuvien laskelmien lähtökohdat ovat siis erilaisia. Niitä ei tule arvioida toistensa vaihtoehtoina, pikemminkin toisiaan täydentävinä (Niinivaara ja Viitamäki 2005).

2.2 Kannustavuuden mittaaminen

Kannustimia arvioitaessa oletetaan, että työnteon lisääminen tai tehostuminen korottaa bruttopalkkaa. Tämän seurauksena tuloverot sekä veronluonteiset maksut usein lisääntyvät, tarveharkintaiset etuudet pienenevät ja tulosidonnaiset palvelumaksut nousevat. Sitä osuutta, mikä bruttopalkan lisäyksestä jää saamatta, mitataan *efektiivisellä marginaaliveroasteella* (EMTR⁷).

Jotta saadaan käsitys siitä, mitkä tekijät vaikuttavat efektiiviseen marginaaliveroasteeseen ja missä määrin, on hyödyllistä tarkastella kunkin osatekijän marginaalivaikutusta erikseen. Efektiivinen marginaaliveroaste on näiden eri marginaalivaikutusten summa. Se saadaan yhtälöstä

$$EMTR = \left(\frac{\Delta V + \Delta P - \Delta E - \Delta A - \Delta K - \Delta T}{\text{bruttopalkan lisäys}} \right) \times 100, \quad (1)$$

jossa ΔV on tuloverojen ja veronluonteisten maksujen muutos, ΔP päivähoitomaksun muutos, ΔE nettomääräinen työttömyysetuuden muutos, ΔA yleisen asumistuen muutos, ΔK nettomääräinen lasten kotihoidontuen muutos ja ΔT toimeentulotuen muutos.⁸ Efektiivinen marginaaliveroaste voidaan kirjoittaa myös muotoon

$$EMTR = \left(1 - \frac{\text{käytettävissä olevien tulojen muutos}}{\text{bruttopalkan lisäys}} \right) \times 100 \quad (2)$$

⁷ Lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista *Effective Marginal Tax Rate*.

⁸ Työttömien taloudellisia kannustimia siirtyä työmarkkinoille voidaan arvioida myös *nettokorvausasteella* ja *kynnyspalkalla*. Edellisellä mitataan työttömän käytettävissä olevien tulojen suhdetta työssä olevan vastaaviin tuloihin ja jälkimmäisellä sitä bruttopalkkaa, joka on saatava, jotta käytettävissä oleva tulo muodostuu vähintään yhtä suureksi kuin työttömänä oltaessa.

Mitä pienempi efektiivinen marginaaliveroaste on, sitä enemmän käytettävissä olevat tulot lisääntyvät palkanlisäyksen seurauksena. Jos efektiivinen marginaaliveroaste on nolla, käytettävissä olevat tulot lisääntyvät yhtä paljon kuin bruttopalkka. Jos efektiivinen marginaaliveroaste on 100 prosenttia, lisätyön tekeminen ei tuota lainkaan taloudellista hyötyä.

*Työllistymisveroaste*⁹ lasketaan samalla kaavalla kuin efektiivinen marginaaliveroaste (Carone et al.). Erona on se, että bruttopalkan lisäys on suurempi ja tulojen rakenne samalla muuttuu. Tyypillisesti työllistämisveroasteet lasketaan siirryttäessä työttömyydestä tai työvoiman ulkopuolelta työmarkkinoille joko osa- tai kokoaikaiseen työhön (ks Kärkkäinen 2011, Kotamäki ja Kärkkäinen 2014 ja VATT-työryhmä 2013).

On harkinnanvaraista, milloin voidaan puhua tulo- tai työttömyysloukuista. Usein tilanne on tulkittu sellaiseksi, jos efektiivinen marginaaliveroaste tai työllistymisveroaste ylittää 70-80 prosenttia (Honkanen et al. 2007, Laitila ja Viitamäki 2009, Kärkkäinen 2011 ja Kotamäki 2014). Arviot loukuissa olevien lukumäärästä ovat vahvasti sidoksissa laskentaoletuksiin. Suuret tulonlisäykset pienentävät marginaalivaikutuksia ja vähentävät loukussa olevien lukumäärää (Parpo 2004). Hyvin pienet tulonlisäykset puolestaan aiheuttavat hämmentävän korkeita efektiivisiä marginaaliveroasteita.

2.3 Laskentaoletukset

Efektiivisiä marginaaliveroasteita (ja työllistymisveroasteita) laskettaessa on pohdittava kenen ja mitä tuloja lisätään ja kenen taloudellisen tilanteen muutosta tarkastellaan. Kunkin henkilön omia tuloja verotetaan marginaaliveroasteen mukaan, mutta tulonlisäys voi vähentää omia, puolison, perheen tai kotitalouden etuuksia tai lisätä perheen tulosidonnaisia maksuja. Tämän takia lisättäessä palkkatuloa yhdelle kotitalouden jäsenelle, arvioidaan koko kotitalouden taloudellisen tilanteen muutosta.

Palkanlisäyksen suuruudella on myös merkitystä. Sen on oltava riittävän suuri, jotta vaikutus työn tarjontaan on mielekäs, mutta riittävän pieni, jotta järjestelmän ominaispiirteet tulevat selvästi esille (Immervoll 2004). Esitetyissä laskelmissa palkanlisäyksenä on käytetty 50 euroa kuukaudessa (625 euroa/v).

Yleistä asumistukea laskettaessa esimerkkitalouksien on oletettu asuvan kolmannessa kuntaryhmässä (eräät keskisuuret kaupungit)¹⁰. Vuoden 2009 asumismenoina on käytetty asumistuen enimmäisvuokria uusissa asunnoissa. Vuoden 2015 asumismenot on saatu korottamalla niitä vuokraindeksiin mukaisesti (Liite

⁹ Tai osallistumisaste, jolla halutaan korostaa sitä, että tarkasteltavina ovat myös työvoiman ulkopuolella olevat.

¹⁰ Tässä kuntaryhmässä asuu lähes puolet kaikista yleisen asumistuen saajista (Kela 2013).

1). Näin arvioidut asumismenot on oletettu hyväksyttävän myös toimeentulotuesta. Ne ovat suuremmat kuin neljännessä kuntaryhmässä keskimäärin, mutta eivät ole realistisia pääkaupunkiseudulla, jossa vuokrataso on tätä korkeampi. Pääkaupunkiseudulla asumistuki ja toimeentulotuki muodostuvat siten suuremmiksi kuin laskelmissa. Samalla niiden marginaalivaikutukset ulottuvat ylemmille tulotasoille ja työllistymisveroasteet yleensä nousevat.

Tuloveroja ovat valtion tulovero, kunnallisvero, kirkollisvero¹¹ ja yleisradiovero. Veronluonteisia sosiaalivakuutusmaksuja ovat palkkaperusteiset vakuutusmaksut (työeläkemaksu, työttömyysvakuutusmaksu ja sairausvakuutuksen päiväraha-maksu) sekä sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu. Kyseiset verot ja maksut (myöhemmin verot) on laskennallisesti jaettu eri veronalaisille tuloille, jotta voidaan arvioida kunkin tuloerän nettomääräistä muutosta. Palkkaveroksi on katsottu summa, jonka pelkästään palkkatuloa saava henkilö maksaa vastaavalla tulotasolla. Muu osa veroista on katsottu veronalaisesta etuudesta maksetuksi.

Laskelmat ovat kuukausitasoisia. Vuosituloista maksetut palkkaverot on jaettu kuukausikohtaisiksi kertoimella 12,5, eli lomarahat on otettu huomioon. Yleisen asumistuen perusteena oleva asumistukitulo on veronalaisen kuukausietuuden ja keskimääräisen kuukausipalkan summa. Keskimääräinen kuukausipalkka on saatu jakamalla vuosipalkka luvulla 12.

Verotuksessa otetaan huomioon ainoastaan viran puolesta tehtävät vähennykset. Kunnallis- ja kirkollisverotuksessa sovelletaan keskimääräisiä veroprosentteja. Ansiopäivärahan perusteena oleva kuukausipalkka on laskettu keskimääräisen ansiopäivärahan mukaan¹². Työttömyysetuuksissa ei ole otettu huomioon korotuksia (ns. aktiivilisiä). Lapsiperheissä oletetaan olevan yhdestä kolmeen lasta, joista päivähoitoikäisiä on yksi ja kolmen lapsen tapauksessa kaksi. Päivähoitomaksut lasketaan kunnallisessa päiväkodissa kokopäivähoidon mukaisina. Jos huoltaja tai molemmat huoltajat ovat työttömiä, lasten oletetaan silti olevan kokopäivähoidossa. Hoitomaksuja ei tulojen vähäisyyden vuoksi tosin tällaisissa tapauksissa useinkaan peritä. Lasten kotihoidon tuki on otettu huomioon lakisäänteisenä, ilman kuntalisiä. Työhön hakeutumisesta syntyviä lisäkustannuksia (esim. työmatkoista, työvaatteista tai ruokailusta) ei ole arvioitu.

Työllistyvän henkilön ensisijaisena tulona oletetaan olevan työmarkkinatuki tai ansiopäiväraha. Puoliso voi saada työttömyysetuutta, lasten kotihoidon tukea tai palkkaa. Kotitalous, perhe tai huoltaja voi lisäksi saada toimeentulotukea, yleistä

¹¹ Kirkollisvero on vapaaehtoinen maksu eikä vero tai veronluonteinen maksu. Kun tässä tarkastelun kohteena ovat ennen kaikkea käytettävissä olevat tulot ja niiden muutokset, huomattavan väestöosan maksama kirkollisvero on kuitenkin otettu huomioon.

¹² Vuonna 2014 keskimääräinen ansiopäiväraha oli noin 66 euroa/pv, eli noin 1 415 euroa/kk (Kansaneläkelaitos). Vuoden 2015 keskimääräiseksi ansiopäivärahaksi on arvioitu 1 430 euroa/kk, mikä vastaa 2 500 euron kuukausipalkkaa. Ks. myös ansiopäivärahan saajat vuoden aikana, Finanssivalvonnan Tilastotiedotteet <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/tilastot/vakuutustoiminta/tyottomyysvakuutus/pages/default.aspx>

asumistukea, lapsilisää ja elatustukea. Kun työtön alkaa tehdä ansiotyötä, veronalainen tulo muodostuu palkasta ja sovitellusta työttömyysetuudesta. Muuta veronalaista tuloa henkilöllä ei oleteta olevan. Kun palkka lisääntyy riittävästi, soviteltu työttömyysetuus loppuu ja työttömästä tulee osa- tai kokoaikainen palkansaaja. Esimerkkitapaukset ovat seuraavat:

Taulukko 1. Perhetyypit ja huoltajien tulo

Perhetyyppi	1. Puoliso (työllistyy)	2. Puoliso (ei työllistyy)
Yksin asuva	työmarkkinatuki ansiopäiväraha*	
Yksinhuoltaja, 1-3 lasta	työmarkkinatuki ansiopäiväraha*	
Kaksi huoltajaa, 0-3 lasta	työmarkkinatuki ansiopäiväraha*	työmarkkinatuki
	työmarkkinatuki ansiopäiväraha*	työmarkkinatuki
	työmarkkinatuki ansiopäiväraha*	ansiopäiväraha
	työmarkkinatuki ansiopäiväraha*	ansiopäiväraha
	työmarkkinatuki ansiopäiväraha*	kotihoidon tuki
	työmarkkinatuki ansiopäiväraha*	kotihoidon tuki
	työmarkkinatuki ansiopäiväraha*	Osa-aikapalkka**
	työmarkkinatuki ansiopäiväraha*	Osa-aikapalkka**

* Entinen palkka 2 500 euroa/kk vuonna 2015 ja 2 190 euroa/kk vuonna 2009

** Palkka 1 200 euroa/kk

Työllistymisveroasteet voidaan periaatteessa laskea kaikille tulotasoinneille, mutta näin on tehty vain kolmessa tapauksessa: kun työtön työllistyy osa-aikaiseen työhön 1 000 euron kuukausipalkalla, kokoaikaiseen työhön 2 000 euron kuukausipalkalla¹³ tai osa-aikaisesta työstä kokoaikaiseen työhön kyseisillä palkkatasoilla. Työllistyvän henkilön kuukausipalkaksi on laskettu enintään 4 000 euroa. Perheitä, joissa on suurituloinen huoltaja, ei ole tarkasteltu. Tällöin kannustinvaikutukset muodostuvat yksinomaan sovitellusta ansiopäiväpäivärahasta ja marginaaliverosta.

Laskelmat on tehty Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen ja valtionvarainministeriön käytössä olevalla TUJA-mikrosimulointimallilla vuosien 2009 ja 2015 nimellismääräisten vero- ja etuusperusteiden mukaisina.¹⁴ Tulot ja asumiskustannukset on suhteutettu molempien vuosien mukaisiksi. Kuvioissa esitetty palkkataso on vuoden 2015 mukainen.

¹³ Tämä vastaa noin 60 prosenttia kokoaikatyössä olevien keskipalkasta.

¹⁴ Yleisen asumistuen suojaosasta jäljempänä.

2.4 Keskeinen lainsäädäntö

Kuten aiemmin todettiin, tuloksia verrataan vuoden 2009 järjestelmään. Tämän johdosta alla esitettävässä lainsäädännön kuvauksessa on lueteltu myös kyseisenä ajanjaksona tapahtuneet muutokset.¹⁵ Jos muutokset eivät liity tarkasteltavaan aihealueeseen, niitä ei ole mainittu.

Tuloverotuksessa valtion marginaaliveroja on alennettu ja perusvähennystä sekä työtulovähennystä on korotettu. Yleisradiovero otettiin käyttöön vuonna 2013 samalla kun tv-maksusta luovuttiin. Vakuutetun sosiaalivakuutusmaksuja on nostettu 1,97 prosenttiyksikköä¹⁶ ja keskimääräiset kunnallis- sekä kirkollisveroprosentit ovat nousseet 1,25 ja 0,11 prosenttiyksikköä. Vuonna 2015 otettiin käyttöön tilapäinen verosta tehtävä lapsivähennys.

Toimeentulotukea laskettaessa 20 prosenttia nettopalkasta, kuitenkin enintään 150 euroa, jätetään ottamatta huomioon niin sanottuna etuoikeutettuna tulona. Sitten tämä perhekohtainen etuoikeutettu tulo muutettiin tulonsaajakohtaiseksi. Vuonna 2012 perusosaan tehtiin tasokorotus, jota korotettiin vuonna 2015 edelleen 0,8 prosentilla kompensoimaan kansaneläkeindeksin jäädytystä.

Yleinen asumistuki uudistettiin SATA-komitean ehdotusten mukaisesti vuonna 2015. Aiempi asumistuki oli monimutkainen, jossa hyväksyttävien asumismenojen määrään vaikuttivat asunnon koko, sijaintikunta, ikä, varustelutaso ja pinta-ala. Nykyisin enimmäismäärään vaikuttavat ainoastaan asunnon sijainti ja ruokakunnan koko, ei asunnon ominaisuudet. Tarveharkinnan kohteena oleva asumistukitulo on edelleen ruokakunnan jäsenten yhteenlaskettu jatkuva bruttotulo. Marginaalivaikutus muodostuu yksinkertaisen laskentakaavan mukaan aina 32 prosentiksi, eli 100 euron asumistukitulon lisäys vähentää asumistukea 32 euroa (ks. Liite 2). Laskelmissa on sovellettu 300 euron suojaosaa¹⁷, vaikka se otetaan käyttöön vasta 1.9.2015.

Työmarkkinatuessa puolison tulojen vaikutus poistettiin vuonna 2013. Siten työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa saavien työttömien kannustinvaikutukset muodostuvat samoiksi.

Työttömän ansiopäiväraha lasketaan työttömyyttä edeltävän, työssäoloehdon täyttävän ajan vakiintuneesta kuukausipalkasta. Tämän lisäksi palkasta tehdään työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksuja sekä sairausvakuutuksen päivärahamaksua vastaava vähennys (4,28 % vuonna 2015).¹⁸ Täysimääräinen ansiopäivä-

¹⁵ Ks. etuuksien osalta tarkemmin esim. Perusturvan riittävyyden arviointiraportit (2011 ja 2015).

¹⁶ Lukuun ottamatta eläke- ja yrittäjätuloihin liittyviä korotuksia.

¹⁷ Yleisessä asumistuessa tästä käytetään nimitystä ansiotulovähennys. Verotuksessa on samanniminen vähennys, minkä johdosta kyseistä termiä ei sekaannuksen välttämiseksi käytetä tässä yhteydessä.

¹⁸ Vähennys on 60 % näiden maksujen yhteisestä prosentiosuudesta.

raha on kuitenkin aina vähintään mahdollisella lapsikorotuksella korotetun peruspäivärahan suuruinen.

*Soviteltua työttömyysetuutta*¹⁹ maksetaan osittain työllistyneelle osa-aikatyön, enintään kaksi viikkoa kestävästä kokoaikatyön ja lomautuksen ajalta. Edellytyksenä on, että työtä tehdään enintään 80 prosenttia (75 prosenttia vuonna 2009) alalla sovellettavasta kokoaikaisesta enimmäistyöajasta. Soviteltua etuutta maksetaan joko kuukauden tai neljän viikon sovittelujaksolta. Laskelmissa on sovellettu kuukauden jaksoa.

Sovitellun työttömyysetuuden määrä lasketaan siten, että puolet sovittelujakson aikana saadusta työtulosta vähennetään täydestä työttömyysetuudesta. Ennen sovittelua tulosta vähennetään työttömyysturvan 300 euron suojaosa, joka otettiin käyttöön vuonna 2014. Ansiosidonnaista soviteltua työttömyyspäivärahaa voidaan maksaa enintään niin paljon, että se yhdessä työtulon kanssa on korkeintaan etuuden perusteena olevan palkan²⁰ suuruinen (90 % vuonna 2009). Tätä sovittelun päivärahan enimmäismäärää laskettaessa otetaan huomioon koko sovittelujakson aikana ansaittu työtulo suojaosalla vähennettynä. Sovitellun päivärahan enimmäismäärä sisältää myös lapsikorotuksen.

Lapsilisä sidottiin kansaneläkeindeksiin vuonna 2012. Kun verotuksen lapsivähennys otettiin käyttöön vuonna 2015, lapsilisiä leikattiin 8,1 prosenttia.

Lasten kotihoidon tuen hoitoraha maksetaan jokaisesta tukeen oikeutetusta lapsesta. Hoitoraha ei ole tarveharkintainen. Hoitolisää maksetaan vain yhdestä lapsesta, ja sen suuruuteen vaikuttavat perheen koko ja sen jäsenten yhteiset bruttotulot. Tuki on enimmillään 183,31 euroa kuukaudessa. Hoitoraha ja hoitolisä ovat molemmat veronalaisia.

Kunnallinen päivähoitomaksu kokopäiväisestä hoidosta on enimmillään nuorimmasta lapsesta 283 euroa kuukaudessa, toiseksi nuorimmasta 215 euroa kuukaudessa ja muista kokopäivähoidossa olevista 20 prosenttia nuorimman maksusta. Maksun suuruuteen vaikuttavat perheen koko ja kuukausittaiset bruttotulot.

---

¹⁹ Työttömyysetuudella tarkoitetaan sekä työttömyyspäivärahaa (perus- ja ansiopäivärahaa) että työmarkkinatukea.

²⁰ Etuuden perusteena oleva palkka on aiempi bruttomääräinen kuukausipalkka vähennettynä 4,28 prosentilla.

3 Tulokset

3.1 Yksin asuvat

Ensisijaisena etuutena työmarkkinatuki

Kuviossa 1 on esitetty yksin asuvan efektiivinen marginaaliveroaste, kun ensisijaisena etuutena on työmarkkinatuki. Kun työtön saa palkkaa, työmarkkinatuki pienenee puolella palkanlisäyksestä. Suojaosan johdosta enintään 300 euron kuukausipalkka ei kuitenkaan vaikuta tuen määrään. Noin 25 prosentin ”piikki” marginaalivaikutuksessa aiheutuu siitä, että kunnallisverotuksen perusvähennys samanaikaisesti pienenee. Suojaosan ylittyessä nettomääräisen työmarkkinatuen marginaalivaikutukseksi muodostuu aluksi noin 40 prosenttia ja myöhemmin marginaaliveroasteen noustessa noin 30 prosenttia.

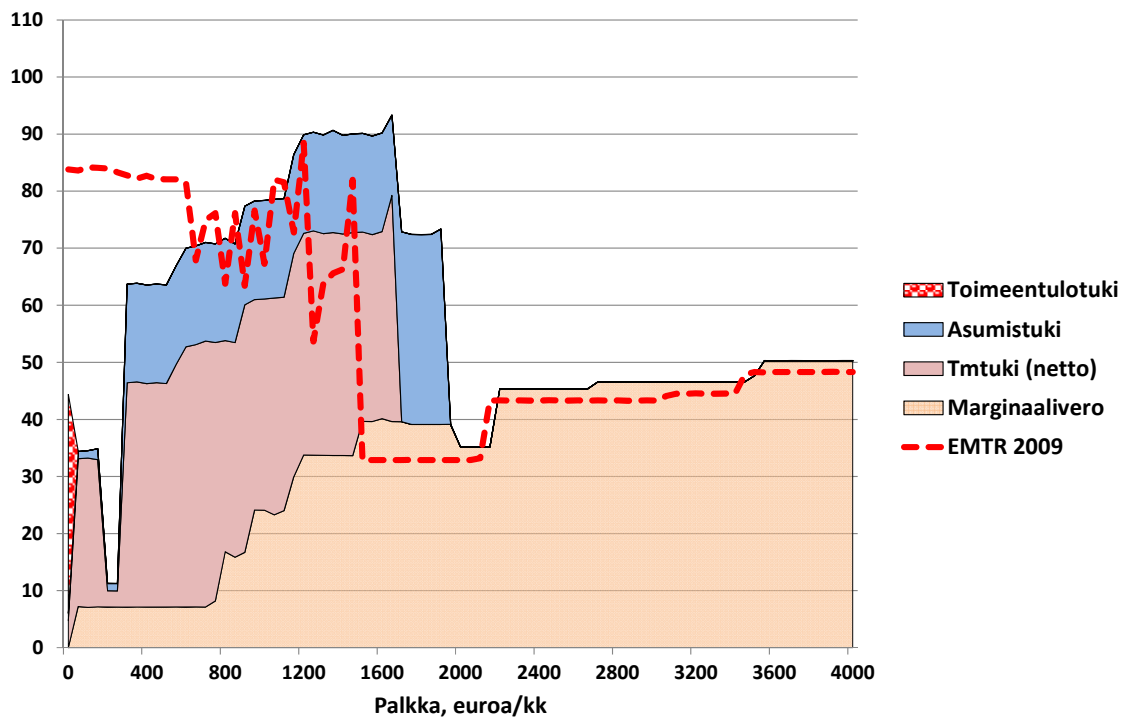
Jos palkka on hyvin pieni, asumistuen marginaalivaikutus on nolla vastaavan suuruisen suojaosan seurauksena. Suojaosan ylittyessä se on sovitellun työmarkkinatuen tuloalueella noin 16 prosenttia, koska asumistukitulo lisääntyy vain puolella palkanlisäyksestä. Kun työmarkkinatuki loppuu vajaan 1 600 euron palkkatasolla, sen marginaalivaikutus kaksinkertaistuu. Yksin asuvan palkansaajan asumistuki loppuu käytetyillä laskentaoletuksilla kuukausipalkan ollessa noin 1 950 euroa.

Työmarkkinatuen ja asumistuen suojaosat alentavat siis efektiivistä marginaaliveroastetta, jos palkka on vähäinen. Toisaalta suojaosien johdosta tukien määrät lisääntyvät, jolloin niitä maksetaan suuremmilla tuloilla. Samalla korkeat marginaalivaikutukset siirtyvät ylemmille tulotasolle. Tämä käy ilmi verrattaessa toisiinsa vuoden 2009 (kuviossa punainen katkoviiva) ja vuoden 2015 (aluekuva) efektiivisiä marginaaliveroasteita.²¹ Kun suojaosia ei ollut, efektiivinen marginaaliveroaste oli toimeentulotukea saataessa ensin noin 80 prosenttia ja sen lopuessa hieman pienempi. Suojaosien vaikutuksesta kaikkien työtuloa saavien soviteltava työmarkkinatuki nousee 150 euroa (nettoetuus noin 120 euroa) kuukaudessa ja asumistuki – yhdessä puolittuneen työmarkkinatuen kanssa – vajaan 50 euroa kuukaudessa.²²

²¹ Vuoden 2015 järjestelmän kuvauksessa kunkin osatekijän marginaalivaikutukset on esitetty erikseen (kuviossa omina alueinaan). Efektiivinen marginaaliveroaste muodostuu näiden yhteissummasta, eli tässä tapauksessa toimeentulotuen, tuloverotuksen, sovitellun työmarkkinatuen ja yleisen asumistuen yhteenlasketusta marginaalivaikutuksesta. Vuoden 2009 efektiivinen marginaaliveroaste on esitetty sellaisenaan (punaisella katkoviivalla). Kuviossa asumistuen marginaalivaikutus siirtyy ylemmille tulotasolle lähinnä suojaosan, ei uuden asumistukijärjestelmän muiden ominaisuuksien seurauksena.

²² Asumistuki määräytyy laskentakaavan perusteella siten, että jos asumistukitulo pienenee 300 euroa, tuki kasvaa 96 euroa ($0,4 \times 0,8 \times 300 = 96$). Jos esim. yksin asuvan asumismeno on 400 €/kk ja palkka 1 005 €/kk, perusomavastuu ilman suojaosaa on $0,4 \times (1\,005 - 605 + 100) = 120$ ja tuki $0,8 \times (400 - 120) = 224$. Suojaosan kanssa perusomavastuu on $0,4 \times (705 - 605 + 100) = 0$ ja tuki $0,8 \times (400 - 0) = 320$. Tuki kasvaa

Kuvio 1. Yksin asuvan efektiivinen marginaaliveroaste vuonna 2015, %. Työllistytvä saa työmarkkinatukea (tmtuki). Vuokra 440 €/kk

Kun henkilö saa samanaikaisesti työmarkkinatukea ja asumistukea, efektiivinen marginaaliveroaste on suojaosan jälkeen 65–90 prosenttia. Sovitellun työttömyysetuuden loppuessa se on noin 70 prosenttia. Kun asumistuki loppuu, efektiivinen marginaaliveroaste koostuu pelkästään marginaaliverosta, joka on 40–50 prosenttia. Tämä on siten merkittävästi vähemmän kuin sitä alemmilla tulotasoilla.

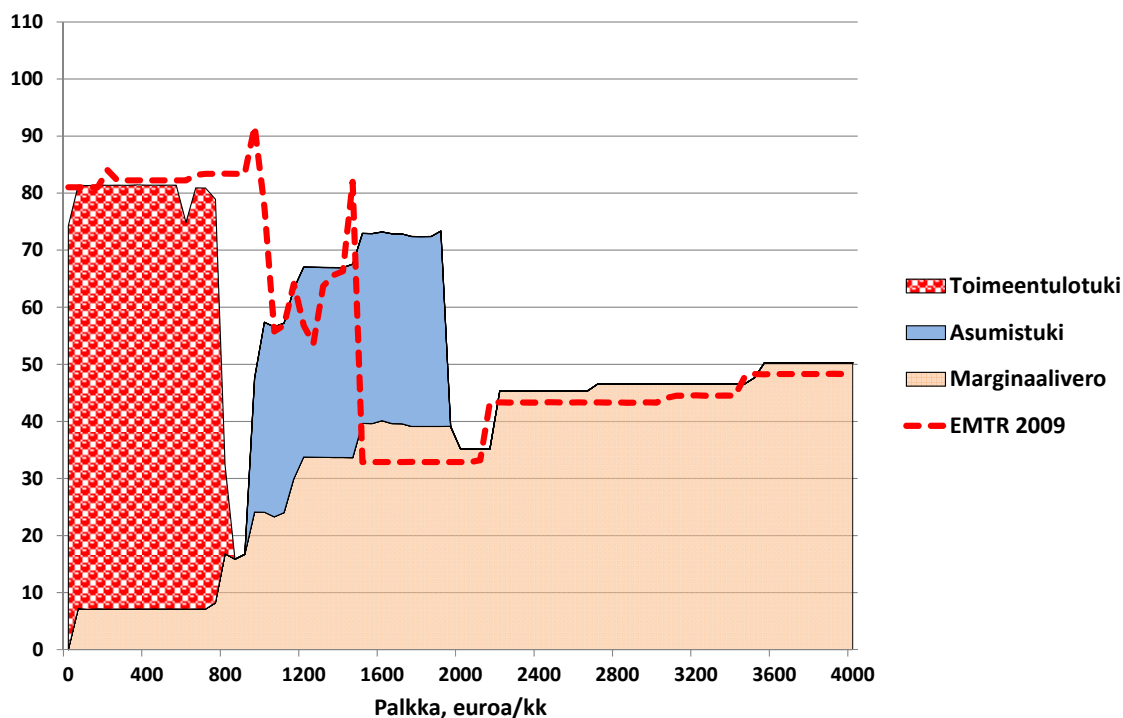
Kuviossa 2 on vastaava tilanne, mutta henkilö ei ole työtön, eikä siis saa soviteltua työmarkkinatukea. Tällaiset tapaukset ovat poikkeuksellisia kaikkein alimmilla tulotasoilla, koska toimeentulotukea maksettaessa hakijan edellytetään saavan ensisijaista etuutta tai muuta tuloa. Muilla tulotasoilla tilanne kuvaa lähinnä sellaista osa- tai kokoaikatyöhön siirtynyttä työtöntä, joka ei täytä sovitellun työttömyysetuuden ehtoja tai on työmarkkinoiden ulkopuolelta tullut palkansaaja. Lisätyön kannustimet ovat näissäkin tapauksissa heikkoja silloin, kun henkilö saa asumistukea. Efektiivinen marginaaliveroaste on 60–70 prosenttia. Kun asumistukitulo nousee palkanlisäyksen määrällä, sen marginaalivaikutus on 32 prosenttia.

---

tulotasosta riippumatta aina 96 euroa/kk. Kun työmarkkinatuki kuitenkin aiemmin puolittui, myös vaikutus asumistukeen puolittui.

Kuvio 2. Yksin asuvan palkansaajan efektiivinen marginaaliveroaste vuonna 2015, %. Vuokra 440 €/kk

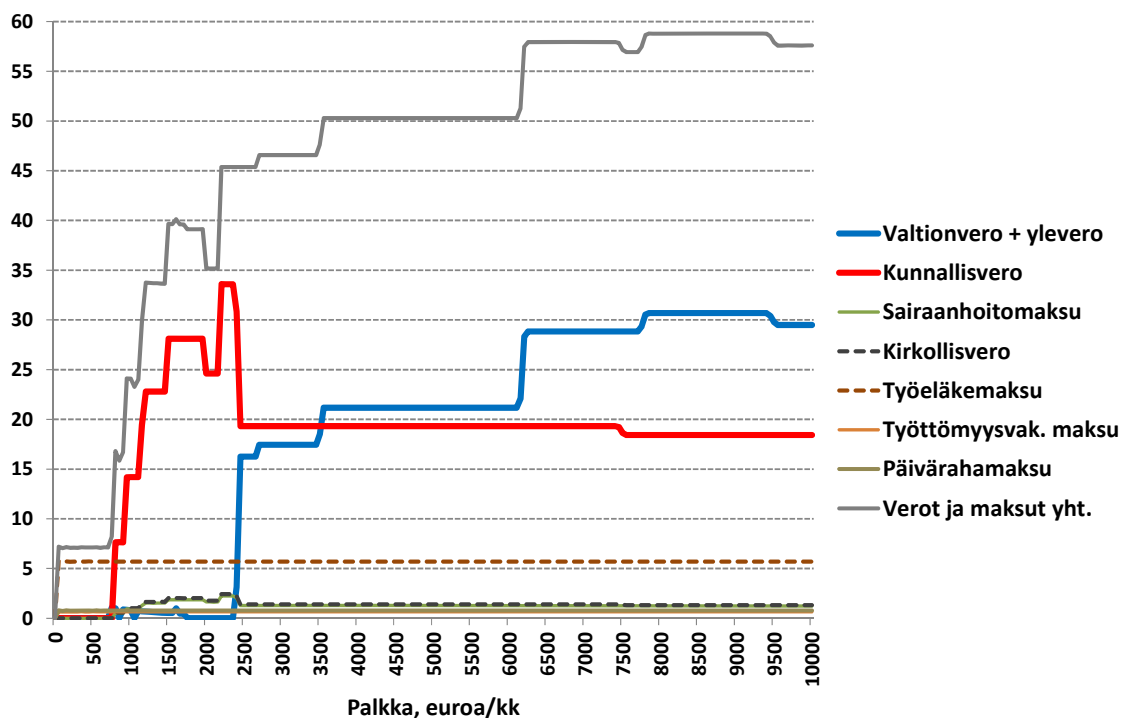

Myös marginaaliverotus on merkittävä efektiiviseen marginaaliveroasteeseen vaikuttava osatekijä. Kaikkein pienituloisimmilla marginaaliveroaste on tosin vain runsaat seitsemän prosenttia, mikä muodostuu palkan perusteella maksettavista sosiaalivakuutusmaksuista (Kuvio 3)²³. Työeläkemaksun vaikutus on noin 5,7 prosenttiyksikköä, työttömyysvakuutusmaksun ja päivärahamaksun merkitykset sen sijaan ovat selvästi pienempiä. Näiden palkkaperusteisten vakuutusmaksujen marginaalivaikutus on sama kaikilla tulotasolla, koska ne määräytyvät tasasuuruksina prosentiosuuksina bruttopalkasta.

Noin 800 euron kuukausipalkan (10 000 euroa/v) jälkeen marginaaliverotus kiristyy selvästi. Tämä on seurausta progressiivisesta kunnallisveroasteesta, joka nousee enimmillään lähes 34 prosenttiin. Runsaan 2 500 euron palkkatasolla (noin 30 000 euroa/v) kunnallisverotuksen marginaaliveroaste laskee ja säilyy pitkään samana, kunnes edelleen alenee lievästi ansiotulovähennyksen loppuessa noin 7 500 euron palkkatasolla (noin 94 000 euroa/v). Kunnallisverotuksen marginaaliveron alentuessa kuvatulla tavalla palkansaaja alkaa maksaa valtion ansiotulo-vero.

²³ Huomaa, että marginaaliveroaste on esitetty laajemmalla tuloalueella kuin efektiivinen marginaaliveroaste.

Kuvio 3. Palkansaajan marginaaliveroasteet verojen ja maksujen mukaan vuonna 2015, %

Kunnallisverotuksen progression muodostumista on kuvattu tarkemmin Liitteesä 3. Siihen vaikuttavat palkkaperusteiset vakuutusmaksut, tulonhankkimisvähennys, ansiotulovähennys, perusvähennys ja valtionverotuksen työtulovähennys.²⁴ Nämä alentavat verotusta, siirtävät verokynnystä ulommas tuloasteikossa ja pitävät marginaaliveroasteen aluksi keskimääräistä kunnallisveroprosenttia (19,84 %) alempana (Kuvio L3.1). Kun perusvähennys alkaa pienentyä, marginaaliveroaste nousee yli 20 prosenttiin. Verosta tehtävä työtulovähennys siirtää verokynnystä edelleen ulommas ja kunnallisverotuksen marginaaliveroaste nousee selvästi siinä vaiheessa, kun valtionverotuksessa verotettava tulo ylittää tuloveroasteikon alarajan. Tällöin kunnallisverotuksessa vähennettävän veron määrä pienenee, koska työtulovähennys tehdään ensisijaisesti valtionverosta. Toisin sanoen suurempi osa vähennetään valtion ansiotuloverosta ja pienempi osa kunnallisverosta, kirkollisverosta sekä sairaanhoitomaksusta. Kun työtulovähennystä ei enää vähennetä lainkaan kunnallisverosta, kunnallisverotuksen marginaaliveroaste laskee (Kuvio L3.2).

Sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu ja kirkollisvero määräytyvät myös kunnallisverotuksessa verotettavan tulon mukaan, joten ne ovat kunnallisveron tapaan progressiivisia. Niiden vaikutukset marginaaliveroasteeseen ovat kuitenkin vähäisiä (Kuvio 3).

²⁴ Vähennysten vaikutuksia on tarkasteltu lisäämällä ne yksitellen veroperusteisiin kuvion selitteen mukaisessa järjestyksessä. Vähennysten vaikutukset ovat siten kumulatiivisia.

Ennen valtion tuloveroasteikon vaikutusta pienituloisten marginaaliveroasteessa on lähes näkymätön ”kupru” (sininen viiva). Tämä johtuu yleisradioverosta. Sitä ei makseta lainkaan pienistä tuloista, toisaalta enimmäismäärän ylittyessä sen marginaalivaikutus on nolla.

Valtion ansiotuloveroa maksetaan vasta noin 2 400 euron kuukausipalkasta (noin 30 000 euroa/v), vaikka tuloveroasteikon verotettavan tulon alaraja on 16 500 euroa. Syynä ovat paitsi tulosta tehtävät vähennykset ennen kaikkea työtulovähennys. Valtionverotuksen marginaaliveroaste nousee yleensä silloin, kun siirrytään tuloveroasteikossa ylempiin tuloluokkiin.

Suunnilleen keskipalkkaa vastaavalta tulotasolta aina 6 000 euron tulotasolle asti, työntekijä maksaa lisäpalkasta hieman enemmän valtion ansiotuloveroa kuin kunnallisveroa. Marginaaliveroaste on tällä tuloalueella yhteensä noin 50 prosenttia. Korkein marginaaliveroaste on silloin (58,8 %), kun palkansaaja vielä saa työtulovähennystä. Kun vähennys loppuu noin 9 500 euron palkkatuloilla (vajaat 119 000 euroa/v), marginaaliveroaste jää runsaan prosenttiyksikön tätä alemmalle tasolle.

Liitteessä L3.3 on eritelty vielä ansiotulo- ja työtulovähennyksen verovaikutukset²⁵. Ilmenee muun muassa, että työtulovähennyksen verotuki on suurempi kuin ansiotulovähennyksen, mutta muutoin vähennykset kohdistuvat lähes samoihin tuloluokkiin. Kun myös molempien vähennysten myöntämiskriteerit ovat samat, niitä voi pitää päällekkäisinä.

Efektiivisestä marginaaliveroasteista ei ilmene, mitkä ovat etuuksien, verojen tai palvelumaksujen määrät. Jos palkanlisäyksellä ei ole näihin vaikutusta, marginaalivaikutus on nolla riippumatta etuuksien tasoista. Tämän takia työttömän kannustimia hakeutua työmarkkinoille on luontevaa tarkastella työllistymisveroasteella. Tällöin verrataan käytettävissä olevia tuloja työttömänä ja työssä oltaessa. Molemmissa mittaustavoissa on kyse samasta asiasta, tulojen rakenne ja tarkasteltava tulomuutos vain ovat erilaisia. Kuten havaitaan, efektiivisistä marginaaliveroasteista voi pitkälti päätellä myös työllistymisveroasteen kehityksen tietyllä tulovälillä. Tässä mielessä työllistymisveroastetta voidaan pitää keskimääräisenä efektiivisenä marginaaliveroasteena kyseisellä tuloalueella.

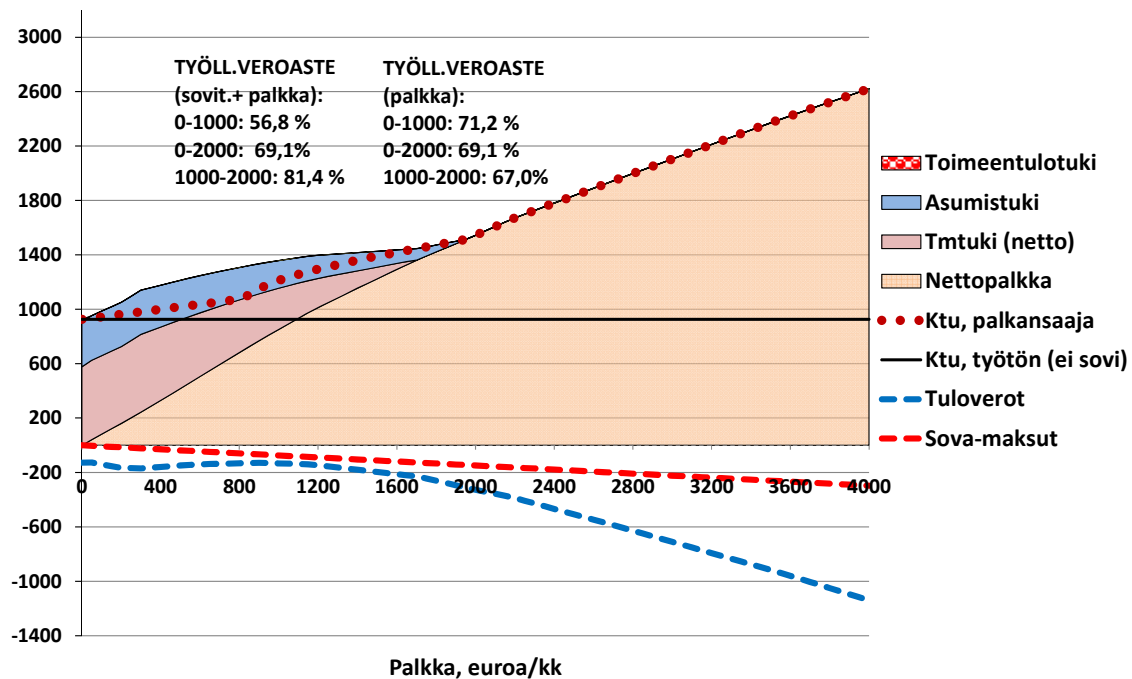
Kuviossa 4 on esitetty työmarkkinatukea saavan yksin asuvan käytettävissä olevien tulojen muodostuminen (vertaa Kuviota 1). Pystyakseli kuvaa käytettävissä olevaa tuloa kuukaudessa ja vaaka-akseli työllistyvän henkilön kuukausipalkkaa. Kukin alue kuvaa nettomääräistä tuloa eri palkkatasoilla, joista yhdessä muodostuu käytettävissä oleva tulo kokonaisuudessaan. Aluksi työtön saa työmarkkina-

---

²⁵ Ansiotulovähennyksen verovaikutus on laskettu kertomalla vähennyksen määrä kunnallisverotuksessa verotettavaan tuloon sovellettavien verokantojen summalla (keskimääräinen kunnallisveroprosentti + keskimääräinen kirkollisveroprosentti+ sairaanhoitomaksuprosentti).

tukea, mutta ei palkkaa. Tätä tulotasoa kuvaa yhtenäinen vaakasuora viiva. Kun työtön alkaa tehdä palkkatyötä, hän saa soviteltua työmarkkinatukea. Palkan lisääntyessä henkilöstä tulee ensin osa-aikainen palkansaaja, ja työmarkkinatuen loppuessa kokoaikainen palkansaaja. Aluekuvan ja suoran viivan välinen ero kuvaa sitä, paljonko palkka lisää soviteltua etuutta saavan työttömän käteen jäävää tuloa. Punaisella pisteviivalla on esitetty käytettävissä olevat tulot silloin, kun henkilö ei saa työmarkkinatukea (vertaa Kuviota 2). Aluekuvan ja pisteviivan välinen ero kuvaa sovitellun työmarkkinatuen vaikutusta.

Kuvio 4. Yksin asuvan käytettävissä olevat tulot (ktu) vuonna 2015, €/v. Työllistytvä saa työmarkkinatukea (tmtuki). Vuokra 440 €/kk

Kuvion yläosassa vasemmalla on työllistämisveroaste (56,8 %), kun soviteltua työmarkkinatukea saava työtön työllistyy osa-aikatyöhön, josta saa palkkaa 1 000 euroa kuukaudessa. Voidaan suoraan laskea, että käytettävissä olevat tulot lisääntyvät tällöin 43,2 prosenttia ($1-0,568=0,432$), eli 432 euroa kuukaudessa. Jos työtön työllistyy kokoaikaiseen työhön 2 000 euron kuukausipalkalla, työllistämisveroaste on 69,1 prosenttia ja käteen jäävä tulo lisääntyy 618 eurolla kuukaudessa ($2 \times (1-0,691)=0,309$). Mikäli osa-aikainen työllistyy kokoaikaiseen palkkatyöhön, työllistämisveroaste on 81,4 prosenttia ja käytettävissä olevat tulot lisääntyvät 186 eurolla kuukaudessa ($1-0,814=0,186$). Toisin sanoen työttömän työllistyminen osa-aikatyöhön on kannattavampaa kuin työllistyminen osa-aikaisesta kokoaikatyöhön. Kuten Kotamäki ja Kärkkäinen (2013) toteavat, tähän vaikuttavat osaltaan työttömyysturvan ja asumistuen suojaosat.

Kuvion yläosassa oikealla on esitetty vastaavat työllistämisveroasteet silloin, kun henkilö ei saa soviteltua työmarkkinatukea. Osa-aikaiseen työhön työllistyminen

on tällöin vähemmän kannattavaa (työllistymisveroaste 71,2 %), mutta osa-aikaisesta kokoaikaiseksi työllistyminen kannattavampaa (67 %).

X-akselin ja sen alapuolella olevien katkoviivojen väliin jäävä alue kuvaa tuloverojen ja sairaanhoitomaksun (sininen katkoviiva) sekä palkkaperusteisten sosiaalivakuutusmaksujen (punainen katkoviiva) määriä euroina eri palkkatasoilla. Havaitaan, että soviteltua työmarkkinatukea saavan henkilön tuloverojen (ml. sairaanhoitomaksu) määrä ei lisäännä, vaikka palkka nousee noin 1 200 euroon. Tämä on seurausta työtulosta tehtävistä verovähennyksistä. Palkkaperusteiset sosiaalivakuutusmaksut sen sijaan lisääntyvät samassa suhteessa kuin palkat.

Käytettävissä olevien tulojen muutosta voi tarkastella esitetyissä kuvioissa millä tahansa tuloalueella. Esimerkiksi jos soviteltua työmarkkinatukea saavan kuukausipalkka nousee 1 200 eurosta 1 600 euroon, käteen jäävä tulo lisääntyy noin 40 euroa (10 %). Sama ilmiö havaittiin kuviosta 1, jossa efektiivinen marginaaliveroaste oli kyseisellä tuloalueella noin 90 prosenttia.

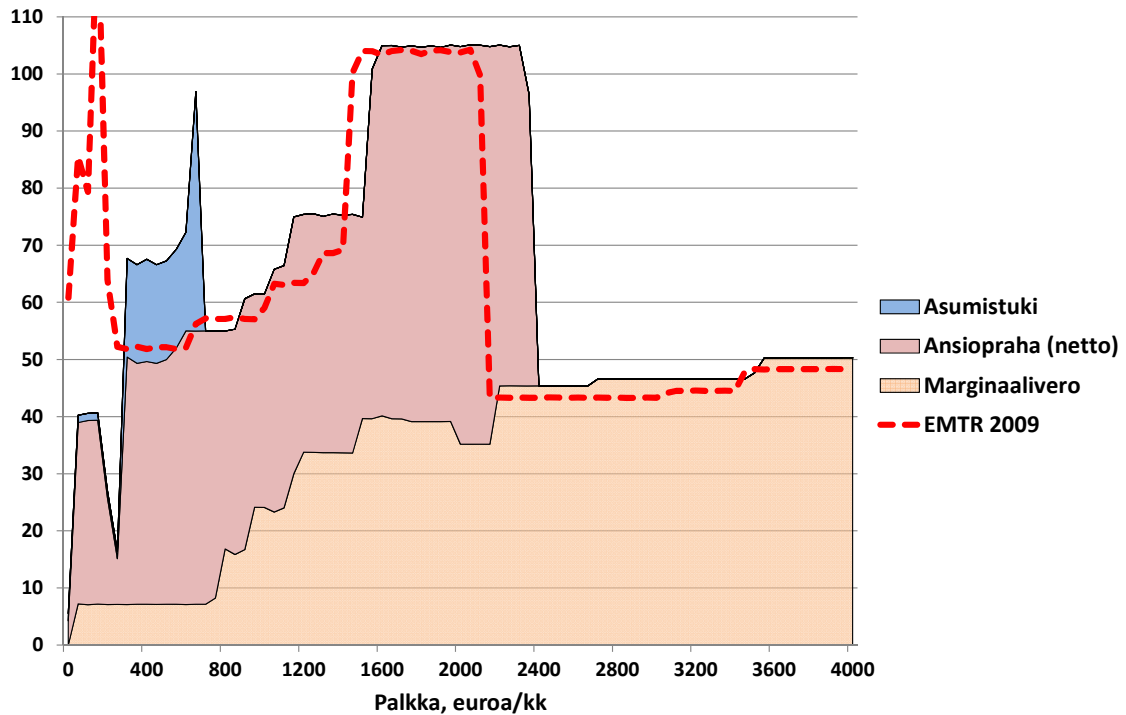
Ensisijaisena etuutena ansiopäiväraha

Vuoden 2015 keskimääräiseksi ansiopäivärahaksi on arvioitu noin 1 460 euroa kuukaudessa, jota vastaava kuukausipalkka on 2 500 euroa. Tällainen työtön ei ole oikeutettu toimeentulotukeen laskelmissa käytetyillä oletuksilla, mutta saa asumistukea noin 700 euron palkkatasolle asti (Kuvio 5). Sovitellun päivärahan marginaalivaikutus poikkeaa hieman edellä esitetystä tulotasojen eroista johtuen. Palkkatulon ylittäessä 1 600 euroa, marginaalivaikutus nousee yli 60 prosenttiin.

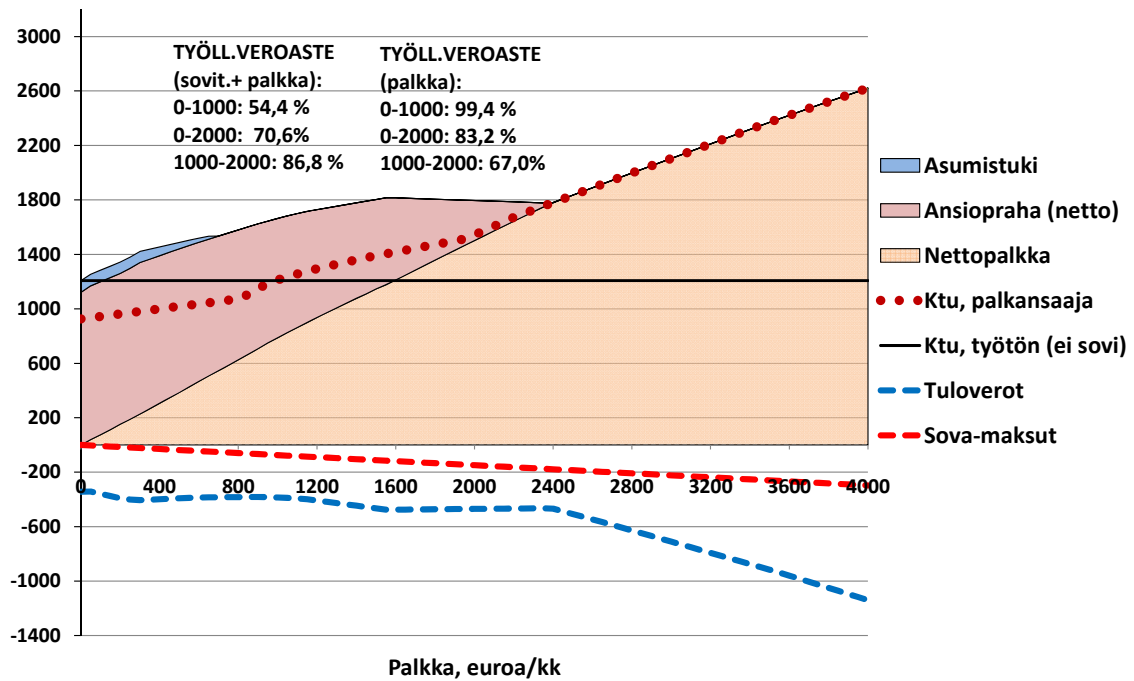
Erikoinen tilanne johtuu siitä, että soviteltu päiväraha ja työttömyyden aikainen palkka yhteensä voi olla enintään päivärahan perusteena olevan palkan suuruinen (ns. 100 prosentin sääntö). Tämän seurauksena työttömyysetuus pienenee kyseisellä tuloalueella yhtä paljon kuin palkka nousee ja efektiivinen marginaaliveroaste jopa ylittää 100 prosenttia. Viimeksi mainittu on seurausta siitä, että vaikka veronalaiset tulot ja tuloverot säilyvät suunnilleen ennallaan, palkkaperusteiset sosiaalivakuutusmaksut hieman nousevat ja käytettävissä olevat tulot pienenevät. Vuonna 2009 marginaalivaikutus oli pitkälti samanlainen, työttömyysetuuden ja asumistuen suojaosien vaikutuksia lukuun ottamatta.

Keskimääräistä ansiosidonnaista päivärahaa saavan yksin asuvan käytettävissä olevat tulot ilmenevät kuviosta 6, josta havaitaan samat ongelmat kuin edellä. Kun palkka nousee 1 500 eurosta 2 500 euroon, siitä ei synny lainkaan taloudellista hyötyä. Työllistymisveroasteista nähdään, että kun soviteltua päivärahaa saava työllistyy osa-aikaiseksi pienipalkkaiseen työhön (palkka 1 000 euroa/kk), käytettävissä olevat tulot lisääntyvät 456 euroa kuukaudessa. Jos henkilö työllistyy kokoaikaiseksi (palkka 2 000 euroa/kk), käteen jää 588 euroa. Osa-aikaisen työllistyessä kokoaikaiseksi, tulot lisääntyvät vain 134 euroa. Jos soviteltua päivärahaa ei makseta, käytettävissä olevat tulot lisääntyvät varsin tasaisesti.

Kuvio 5. Yksin asuvan efektiivinen marginaaliveroaste vuonna 2015, %.
Työllistytvä saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €/kk). Vuokra 440 €/kk

Kuvio 6. Yksin asuvan käytettävissä olevat tulot (ktu) vuonna 2015, €/v.
Työllistytvä saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €/kk). Vuokra 440 €/kk

3.2 Yksinhuoltajat

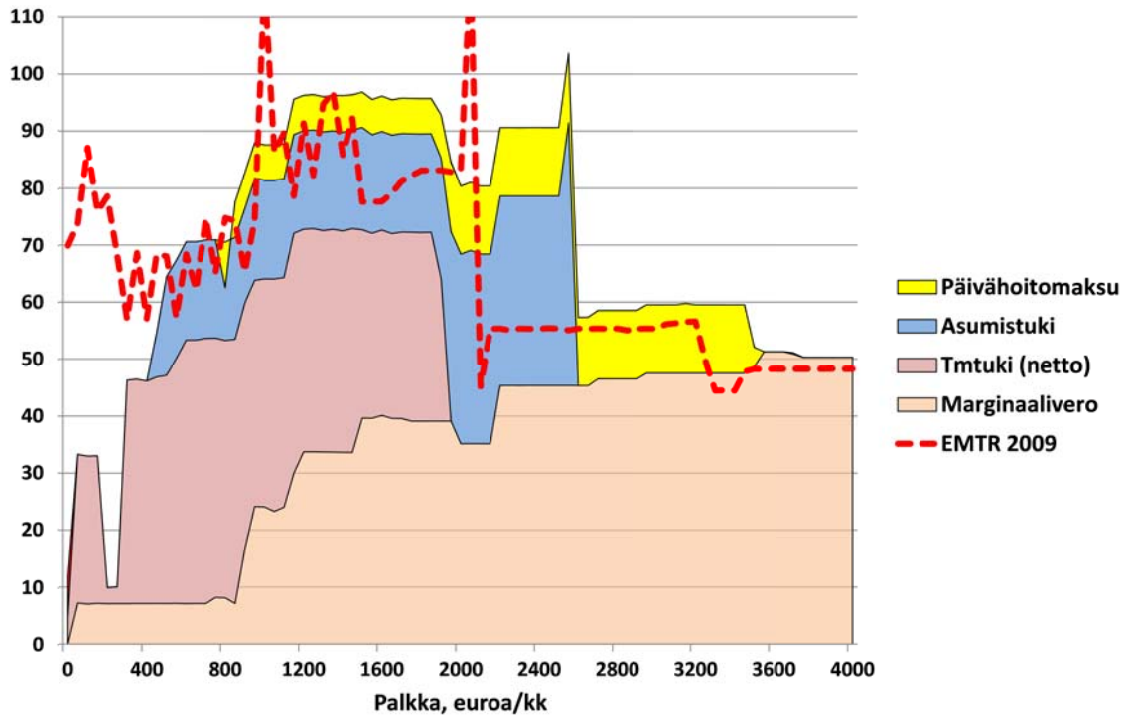
Kuviossa 7 tarkastellaan yhden päivähoitoikäisen lapsen yksinhuoltajaa, joka saa työmarkkinatukea. Perhe ei ole oikeutettu toimeentulotukeen, mikä johtuu laskelmissa käytetyistä kohtuullisista asumiskustannuksista sekä siitä, että lapsilisä ja elatustuki otetaan tulona huomioon toimeentulotukea laskettaessa. Kuten yksin asuvalla, efektiivinen marginaaliveroaste nousee pian suojaosien vaikutuksen jälkeen 70–90 prosenttiin. Kannustimet säilyvät heikkoina pidempään, koska työmarkkinatuki ja asumistuki ovat määrältään suurempia ja loppuvat siten ylemmillä tulotasolla. Päivähoitomaksun efektiivistä marginaaliveroastetta korottava vaikutus on aluksi noin kuusi prosenttiyksikköä, mutta nousee kaksinkertaiseksi veronalaisen tulon lisääntyessä. Kun hoitomaksu on täysimääräinen noin 3 600 euron palkkatulolla, sen marginaalivaikutus loppuu.

Yhden lapsen yksinhuoltajan kannustimet työnteon lisäämiseen ovat lähes olemattomat laajalla tuloalueella, vähäisiä tuloja lukuun ottamatta. Oikeastaan ansiotyöhön ei kannata hakeutua taloudellisista syistä ellei kuukausipalkka ylitä 2 600 euroa. Tämän jälkeenkin, keskipalkkaa vastaavalle tulotasolle asti, efektiivinen marginaaliveroaste on noin 60 prosenttia.

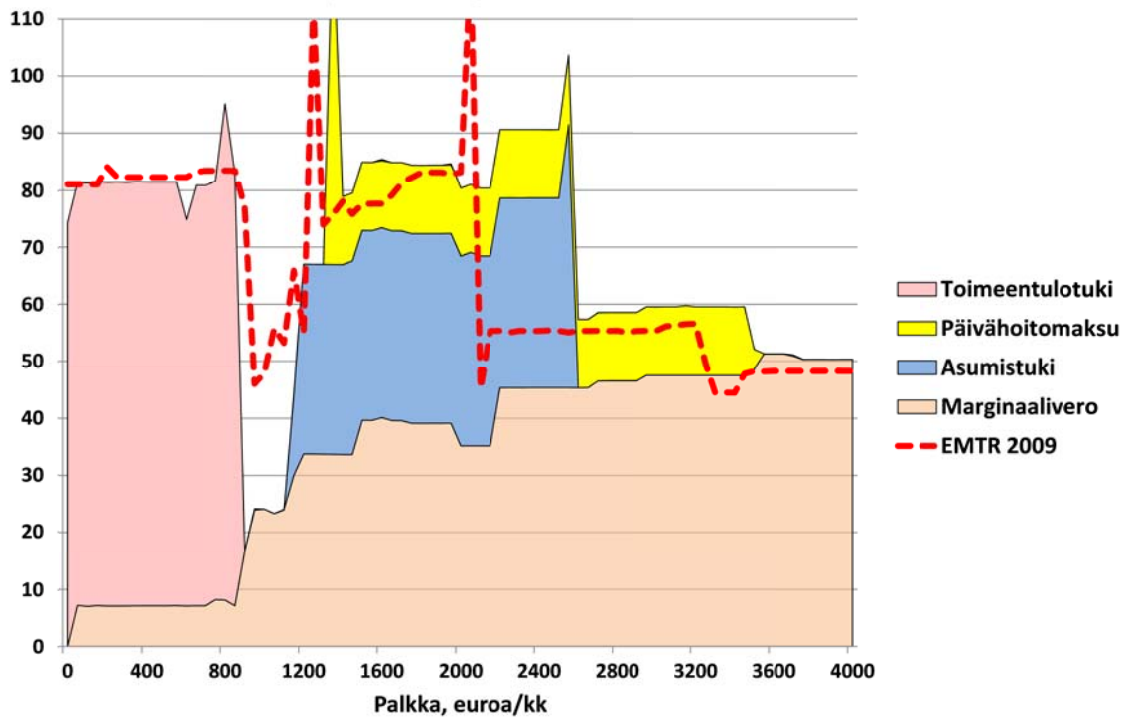
Mikäli yksinhuoltaja ei saa soviteltua ansiopäivärahaa (ei ole työtön), efektiiviset marginaaliveroasteet ovat silti hyvin korkeat (Kuvio 8). Kuten yksin asuvan tapauksessa, asumistuen marginaalivaikutus kaksinkertaistuu tuen perusteena oleva tulon noustessa koko palkanlisäyksen määrällä. Samasta syystä päivähoitomaksun marginaalivaikutus kaksinkertaistuu.

Molempia edellä kuvattuja tilanteita vastaavat käytettävissä olevat tulot ilmenevät kuvioista 9, jossa päivähoitomaksu on esitetty keltaisena alueena x-akselin alapuolella verojen ja maksujen tapaan. Vastaavasti päivähoitomaksu on vähennetty nettopalkasta. Kuten efektiivisistä marginaaliveroasteista kävi ilmi, työllisyisveroasteet muodostuvat kauttaaltaan varsin korkeiksi.

Kuvio 7. Yksinhuoltajan efektiivinen marginaaliveroaste vuonna 2015, %. Työllistytvä saa työmarkkinatukea (tmtuki). Yksi lapsi (2 v.). Vuokra 660 €/kk

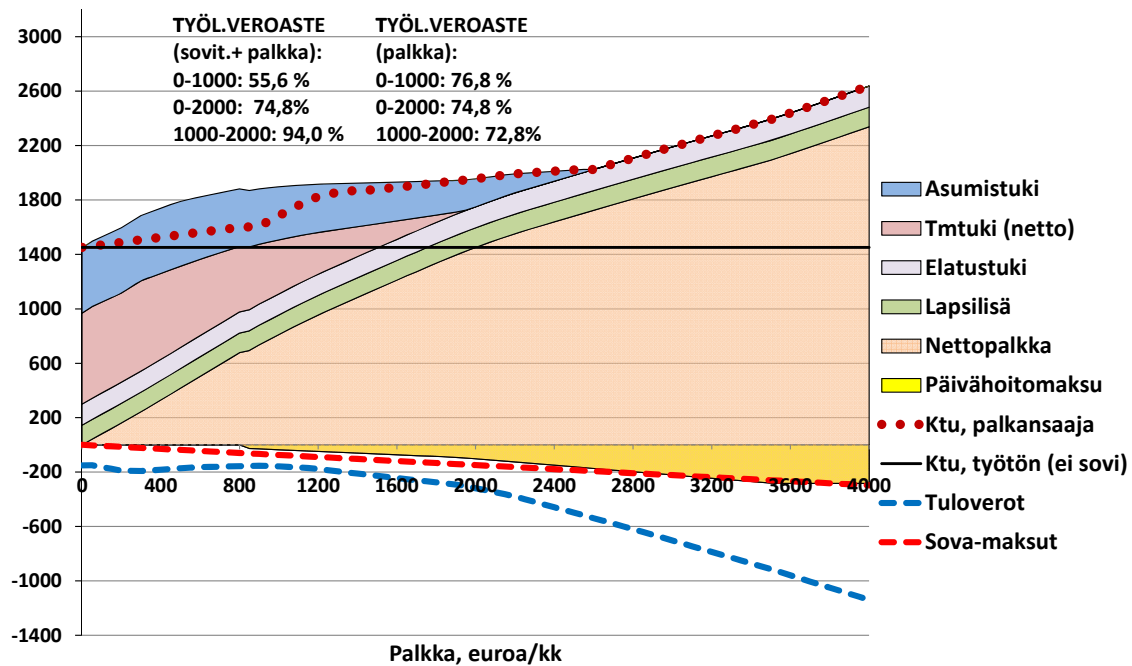

Kuvio 8. Yksinhuoltajan efektiivinen marginaaliveroaste vuonna 2015, %. Palkansaaja. Yksi lapsi (2 v.). Vuokra 660 €/kk

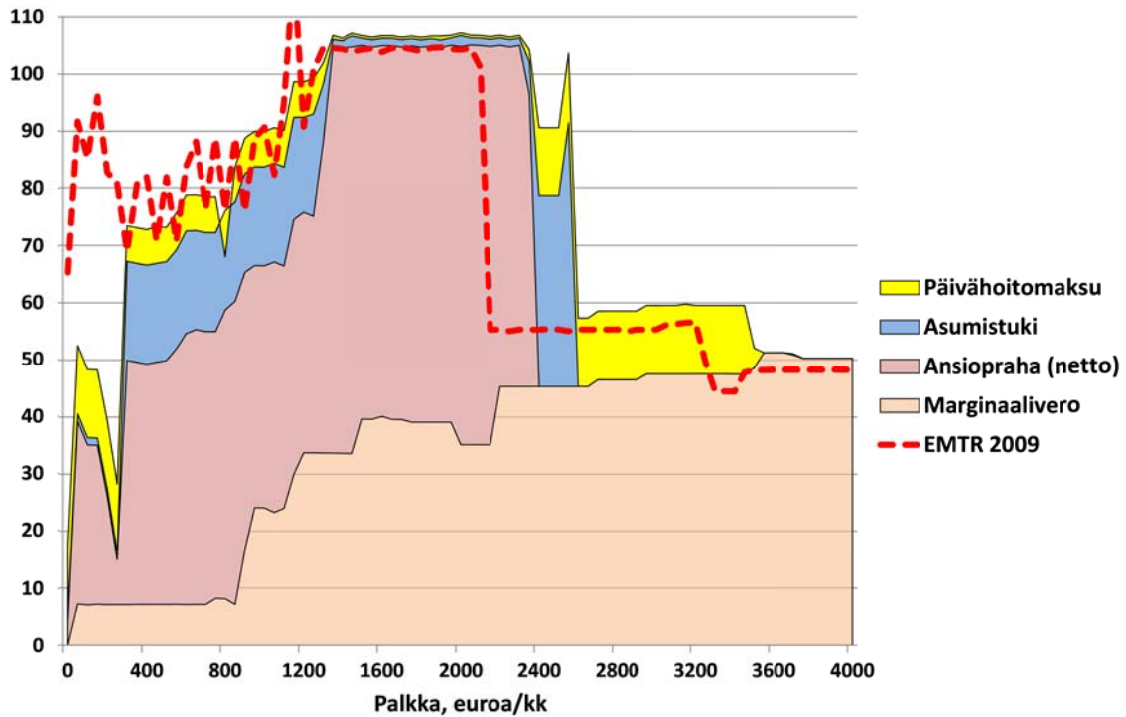

Kuvio 9. Yksinhuoltajan käytettävissä olevat tulot (ktu) 2015, €/v. Työllistytvä saa työmarkkinatukea (tmtuki). Yksi lapsi (2 v.). Vuokra 660 €/kk

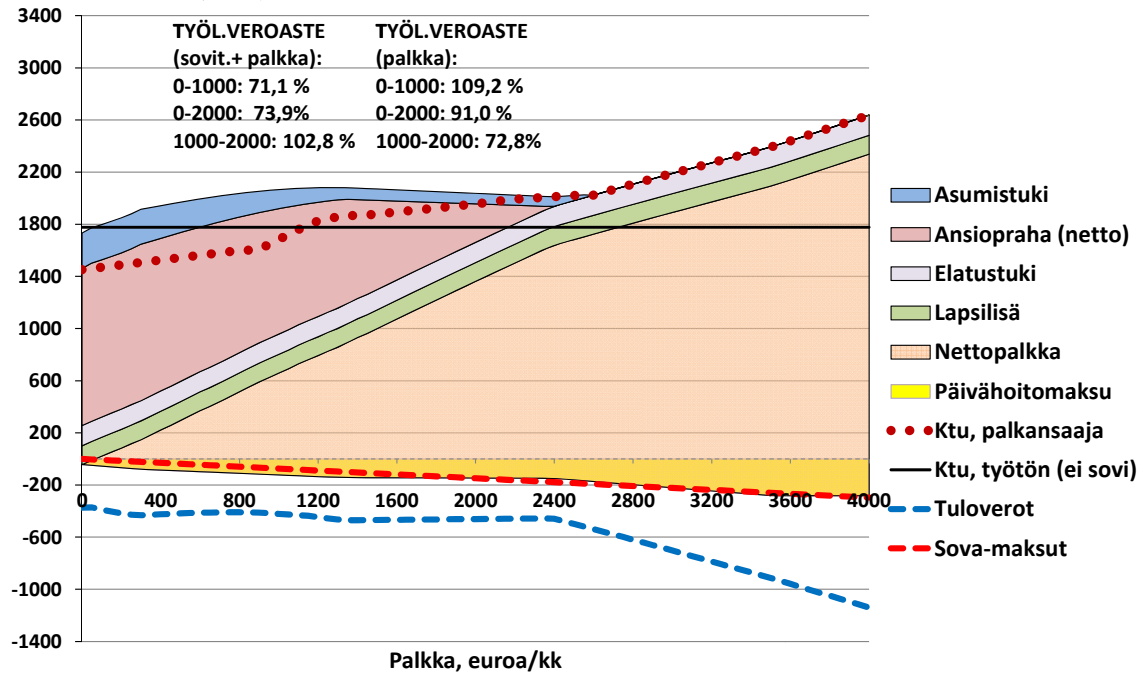

Kannustinongelmat eivät lievene, jos yksinhuoltaja saa keskimääräistä ansiopäivärahaa. Syy on sama kuin aiemmin: sovittu päiväraha pienenee tietyn tulotason jälkeen yhtä paljon kuin palkka lisääntyy. Efektiivinen marginaaliveroaste ylittää 100 prosenttia aina 2 500 euron palkkatasolle asti, eivätkä käytettävissä olevat tulot lisäänty lainkaan laajalla tuloalueella palkanlisäyksen seurauksena (Kuviot 10 ja 11). Verrattuna yksin asuvaan, tällainen tilanne alkaa hieman alemmalla tulotasolla. Mitä suurempi etuus (lapsikorotusten johdosta), sitä alemmalla tulotasolla edellä mainittu 100 prosentin ehto täyttyy. Tämän vaikutus on kuitenkin vähäinen.

Kuvio 10. Yksinhuoltajan efektiivinen marginaaliveroaste vuonna 2015, %. Työllistytvä saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €/kk). Yksi lapsi (2 v.). Vuokra 660 €/kk

Kuvio 11. Yksinhuoltajan käytettävissä olevat tulot (ktu) vuonna 2015, €/v. Työllistytvä saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €/kk). Yksi lapsi (2 v.). Vuokra 660 €/kk

Lasten lukumäärän lisääntyessä, ongelmat korostuvat (Liitteet 4-7). Syynä on etenkin asumistuen lisääntyminen. Samanaikaisesti myös hoitomaksut nousevat päivähoitoikäisten lasten lukumäärän kasvaessa. Kannustinongelmat pahenevat siten, että korkeat marginaalivaikutukset siirtyvät ylemmille tulotasolle.

Marginaaliveroasteet ja tuloveroasteet poikkeavat yksin asuvilla, yksinhuoltajilla ja muilla lapsiperheiden huoltajilla (jos lapsia enintään neljä). Tämä johtuu vuonna 2015 käyttöön otetusta verotuksen lapsivähennyksestä. Erot marginaaliveroasteissa ovat tuskin havaittavia, eivätkä kohdennu yksiselitteisesti siten, että olisivat yksinhuoltajilla pienemmät (Liite 8). Lapsivähennyksen vaikutus kannustimiin on muutoinkin vähäinen. Periaatteelliselta kannalta asialla on kuitenkin merkitystä.

Lapsivähennys on osoitus siitä, miten vero- ja etuusjärjestelmiä ei pidä kehittää. Perusteluna voidaan viitata vuoden 1994 hallituksen esitykseen (HE 75/1993), kun silloiset verotuksen lapsivähennykset poistettiin. Esityksessä todetaan, että lapsiperheille annetun suoran ja verotuen järjestelmästä on muodostunut monimutkainen, ja tuen eri muotoja sekä niiden todellista hyötyä on vaikea hahmottaa. Tarve tuen yhdistämiseen ja yksinkertaistamiseen oli jo vuosia ollut ilmeinen. Toimintalinjaa perusteltiin myös sillä, että verovähennysten täytäntöönpano on raskasta ja aiheuttaa tarpeettomia hallinnollisia kustannuksia. Taustalla oli myös periaatteellinen näkemys, jonka mukaan lapsilisän tarkoituksena on korvata osa lapsista aiheutuvista menoista. Tämän mukaisesti tuen tuli olla verovapaa ja riippumaton perheen tuloista.

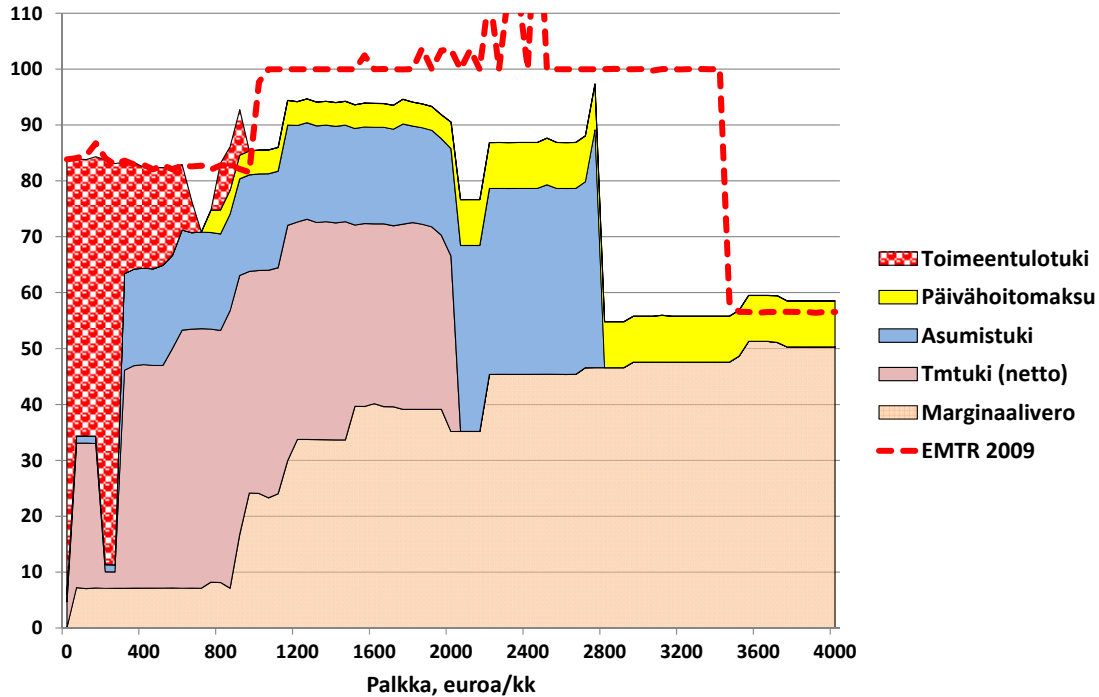
3.3 Kahden huoltajan kotitaloudet

Kahden huoltajan kotitalouksissa oikeus toimeentulotukeen muodostuu useammin kuin yksinhuoltajilla. Esimerkiksi nelihenkinen perhe saa toimeentulotukea, jos molemmat puoliset saavat työmarkkinatukea (Kuvio 12). Kun toinen puoliso alkaa tehdä palkkatyötä, kannustimet pysyvät heikkoina aina siihen asti, kunnes asumistuki loppuu. Tämän jälkeenkin efektiivinen marginaaliveroaste on lähes 60 prosenttia. Vuonna 2009 tilanne oli vielä pahempi, kun tarveharkinta puolison tulojen suhteen oli voimassa ja perhe sai toimeentulotukea vielä huomattavan korkealla tulotasolla.²⁶

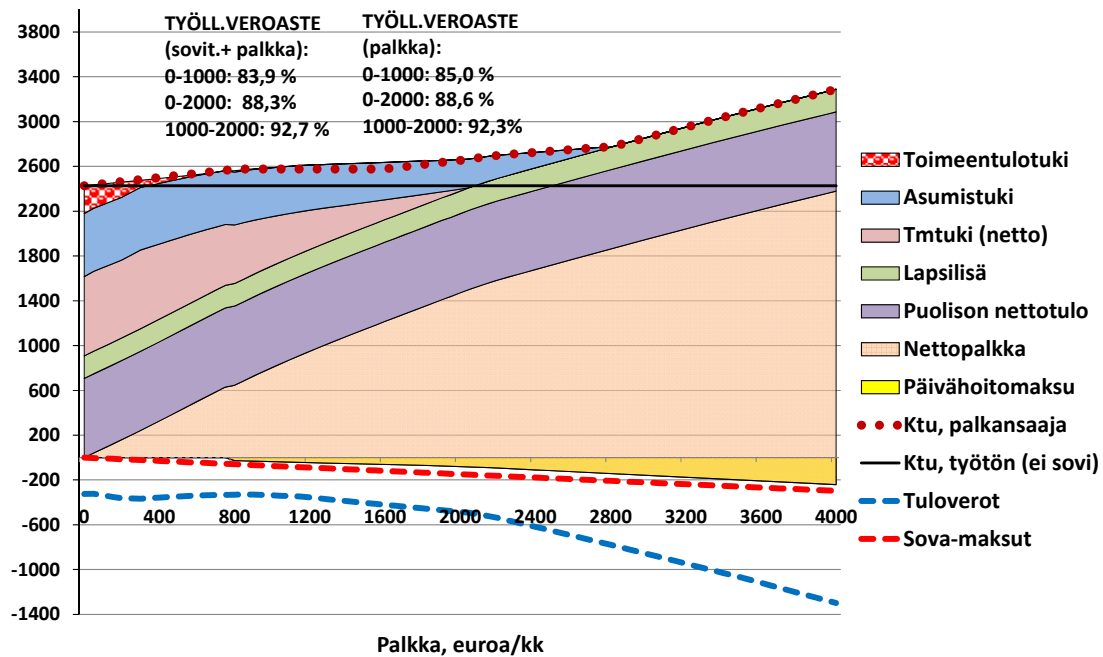
Vastaavasti kuvioista 13 nähdään, että työllistymisveroasteet ovat korkeat. Silmäääräisesti havaitaan, että esimerkiksi toisen puolison työllistyminen noin 2 800 euron palkalle lisää perheen käytettävissä olevia tuloja vajaalla 400 eurolla kuukaudessa. Kyseessä on useimmiten kokoaikaisesti työllistyvä, jolle tällaisesta palkasta jää siis käteen vajaat 15 prosenttia. Kannustimet eivät parane, jos työllistyvä puoliso saa keskimääräistä ansiopäivärahaa (Kuviot 14 ja 15).

²⁶ Puolison tulojen tarveharkinnan poistaminen oli perusteltua. Tosin kannustimien kannalta voidaan todeta, että jos puolison työmarkkinatuki oli jo kokonaan poistunut, kannustimet työllistystä olivat hyvät.

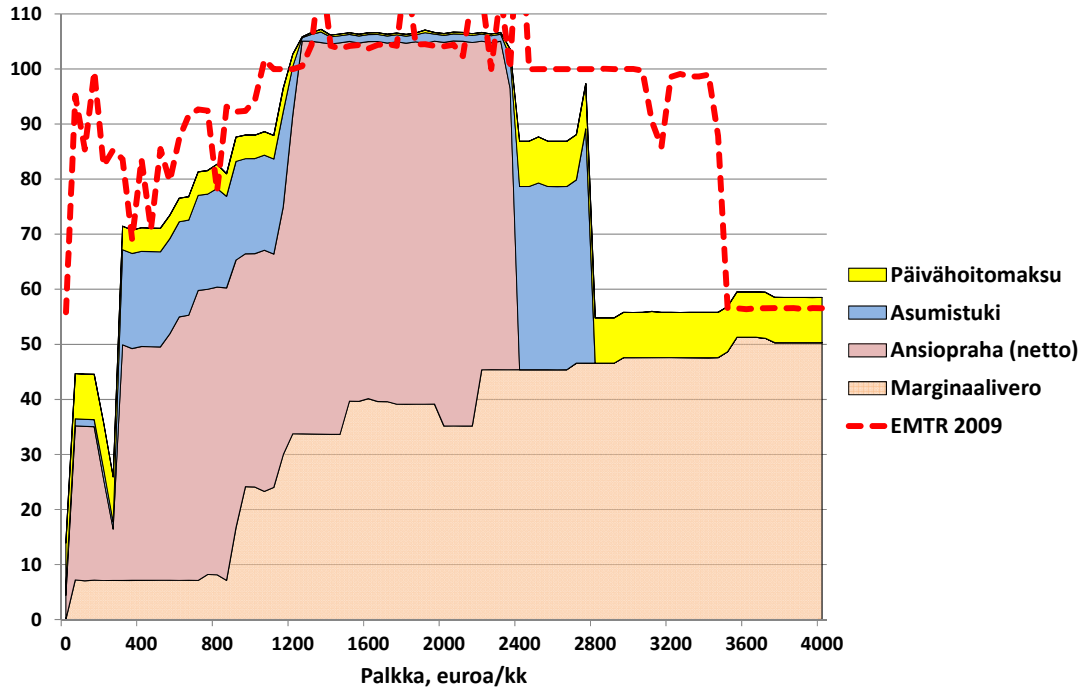
Kuvio 12. Efektiivinen marginaaliveroaste vuonna 2015, %. Työllistytvä puoliso saa työmarkkinatukea (tmtuki). Myös toinen puoliso saa työmarkkinatukea. Kaksi lasta (1 lapsi päivähoidossa). Vuokra 980 €/kk

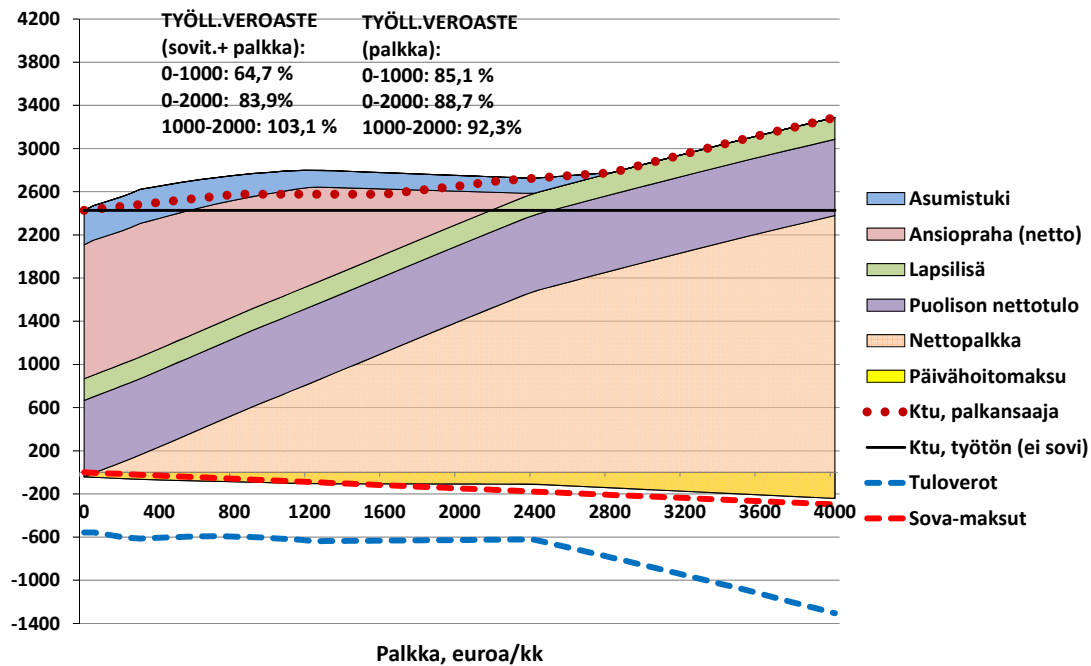
Kuvio 13. Käytettävissä olevat tulot (ktu) vuonna 2015, €/v. Työllistytvä puoliso saa työmarkkinatukea (tmtuki). Toinen puoliso saa myös työmarkkinatukea. Kaksi lasta (1 lapsi päivähoidossa). Vuokra 980 €/kk

Kuvio 14. Efektiivinen marginaaliveroaste vuonna 2015, %. Työllistytvä puoliso saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €/kk). Toinen puoliso saa työmarkkinatukea. Kaksi lasta (1 lapsi päivähoidossa). Vuokra 980 €/kk

Kuvio 15. Käytettävissä olevat tulot (ktu) vuonna 2015, €/v. Työllistytvä puoliso saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €/kk). Toinen puoliso saa työmarkkinatukea. Kaksi lasta (2 v. ja 15 v.). Vuokra 980 €/kk

Lapsettomissa perheissä efektiiviset marginaaliveroasteet ja työllistymisveroasteet ovat suunnilleen samanlaiset kuin yksin asuvilla, lapsiperheissä taas pitkälti samanlaisia kuin yksinhuoltajilla (Liitteet 9–14).

Kannustimet eivät parane, jos toinen puoliso saa lasten kotihoidon tukea (Liitteet 15–20) tai pientä palkkaa osa-aikatyöstä (Liitteet 21–28). Lasten kotihoidon tuen marginaalivaikutus on varsin pieni, noin kuusi prosenttia. Se muodostuu tarveharkintaisesta hoitolisästä, joka on määrältään suhteellisen pieni ja maksetaan ainoastaan yhdestä lapsesta. Jos lapsiperheissä toinen puoliso saa pientä osa-aikatyön palkkaa (1 200 euroa/kk), kannustimet ovat edelleen heikkoja.

4 Asumiskustannusten vaikutus

Asumis- ja toimeentulotuessa hyväksyttävät asumiskustannukset vaikuttavat kyseisten etuuskien määrään. Yleisessä asumistuessa ruokakunnan asumismenoille on määritelty enimmäismäärät. Siltä osin kun asumismenot ylittävät nämä enimmäismäärät, niitä ei oteta huomioon asumistukea laskettaessa. Maa on jaettu asumiskustannusten perusteella neljään kuntaryhmään: Helsinki (I), muu pääkaupunkiseutu (II), eräät keskisuuret kaupungit (III) ja muut kunnat (IV). Esitetyissä laskelmissa käytetyt kolmannen kuntaryhmän hyväksyttävät asumiskustannukset ovat keskimäärin suuremmat kuin neljännessä kuntaryhmässä, mutta pienemmät kuin pääkaupunkiseudulla.

Toimeentulotukea laskettaessa kunnat harkitsevat kohtuullista asumistasoa vastaavat hyväksyttävät asumiskustannukset paikkakunnan kustannustason mukaan. Ne ovat yleensä korkeammat kuin yleisessä asumistuessa. Esitetyissä laskelmissa toimeentulotuessa ja asumistuessa hyväksyttävät asumismenot ovat vuonna 2009 samat. Vuoden 2015 laskelmissa ensin mainitut ovat hieman suurempia (Liite 1).

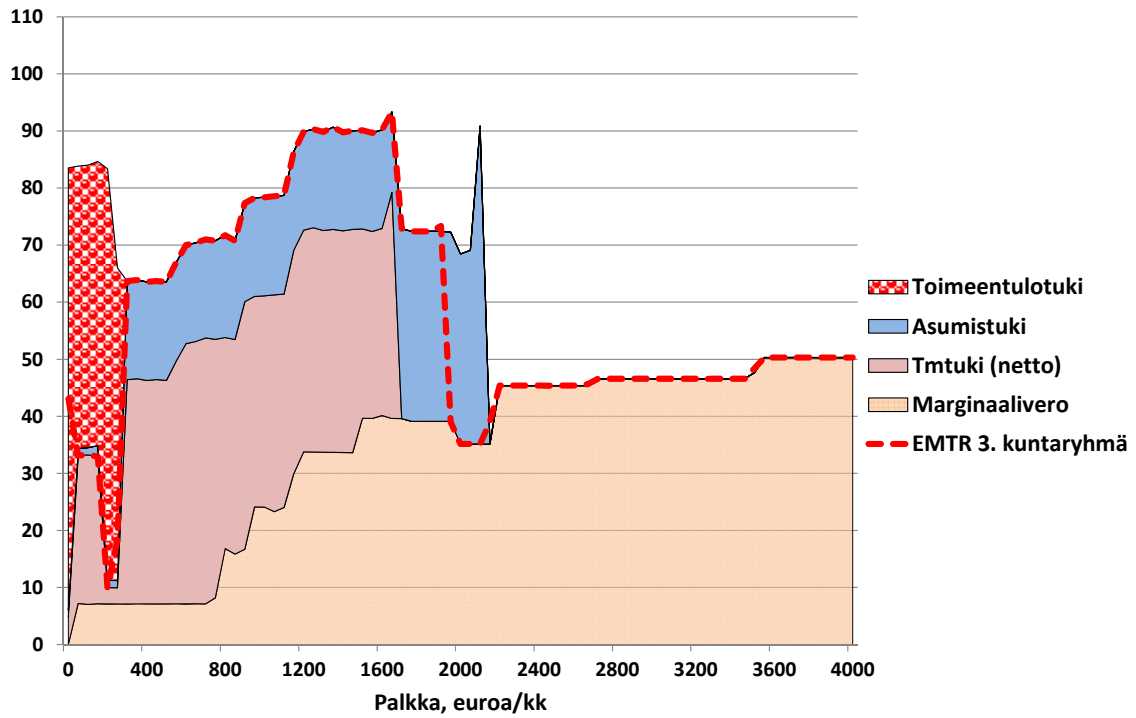
Asumiskustannusten vaikutusta efektiiviseen marginaaliveroasteeseen ja käytettävissä oleviin tuloihin on havainnollistettu kuvioissa 16 ja 17, joissa työmarkkinatuella olevan yksin asuvan asumismenot on otettu huomioon sen suuruisena, kun ne hyväksytään Helsingissä. Punaiset katkoviivat kuvaavat kolmannen kuntaryhmän efektiivisiä marginaaliveroasteita ja käytettävissä olevia tuloja (vertaa Kuvioita 1 ja 4).

Työmarkkinatuella oleva henkilö saa Helsingissä laskennallista toimeentulotukea, jos asumiskustannukset ovat 675 euroa kuukaudessa, mikä on enimmäismäärä, joka hyväksytään toimeentulotuessa. Efektiivinen marginaaliveroaste on toimeentulotuen etuoikeutetun tulon takia aluksi runsaat 80 prosenttia. Tämän jälkeen se on sama kuin kolmannessa kuntaryhmässä. Marginaalivaikutus ulottuu kuitenkin jonkin verran ylemmälle palkkatasolle. Käytettävissä olevat tulot lisääntyvät, koska asumistuki on määrältään aiempaa suurempi.

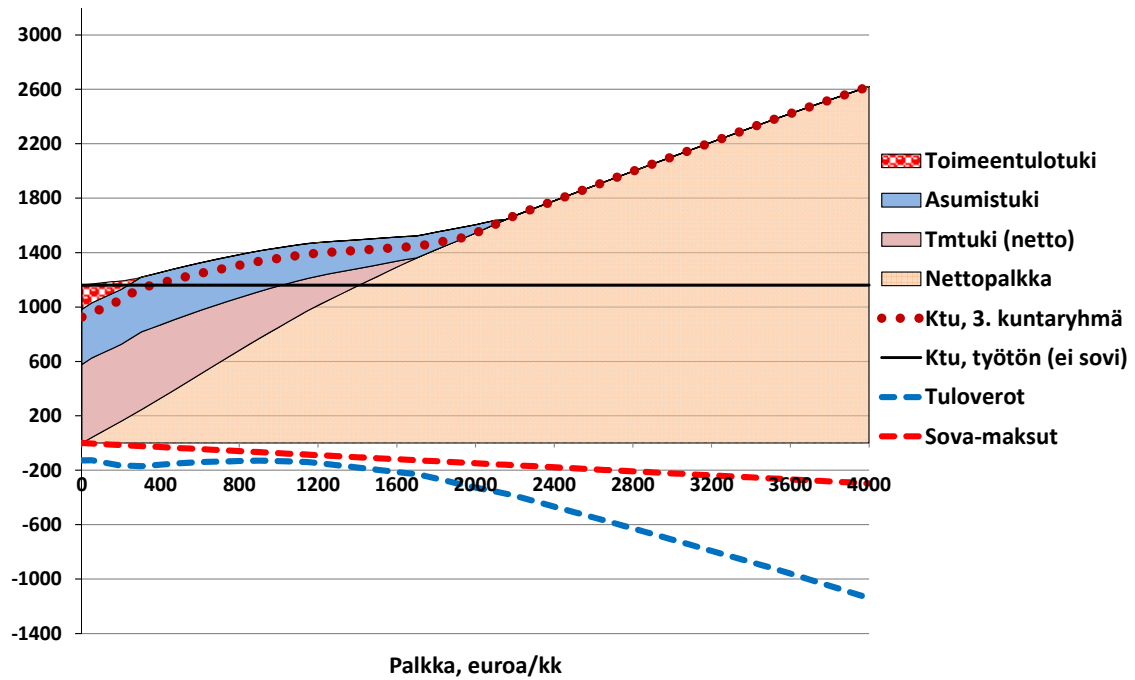
Vaikutukset ovat samantapaiset muillakin perhetyypeillä: suurten asumiskustannusten seurauksena asumistuki lisääntyy, toimeentulotuen tarve kasvaa ja asumistuen marginaalivaikutukset ulottuvat laajalle tuloasteikossa. Onkin todettava, että tässä muistiossa esitetyt laskelmat pikemminkin ali- kuin yliarvioivat kannustinongelmia.

On huomattava, että käytettävissä olevat tulot on laskettu ennen asumismenojen vähentämistä. Todellisuudessa työttömän kannustimet hakeutua esimerkiksi muualta Suomesta ansiotyöhön pääkaupunkiseudulle ovat merkittävästi edellä esitettyä heikkommat. Vaikka asumistuki on suurempi, se korvaa vain osan korkeista asumiskustannuksista.

Kuvio 16. Yksin asuvan efektiivinen marginaaliveroaste vuonna 2015, %. Työllistytvä saa työmarkkinatukea (tmtuki). Vuokra 675 €/kk (Helsinki)

Kuvio 17. Yksin asuvan käytettävissä olevat tulot (ktu) vuonna 2015, €/v. Työllistytvä saa työmarkkinatukea. Vuokra 675 €/kk (Helsinki)

5 Miten kannustinloukkuja voidaan lieventää?

Edellä kuvatut tulo- ja työttömyysloukut muodostuvat marginaaliverotuksesta sekä etuuskien ja palvelumaksujen tarveharkinnasta. Kuviossa 18 tarkastellaan seuraavaksi, miten tarveharkintaisten etuuskien tasot ja muut määräytymisperusteet vaikuttavat työnteon kannustavuuteen. Kohdassa (a) etuuden tasoa alennetaan, mutta tarveharkinta (viivan kulmakerroin) säilytetään samana, jolloin tuen määrä vähenee kaikilla tulotasolla euromääräisesti yhtä paljon. Efektiivinen marginaaliveroaste pysyy samana, mutta tuki loppuu alemmalla tulotasolla. Tuen marginaalivaikutus kohdistuu siten lukumääräisesti harvempiin. Kokoaikaiseksi työllistymisen kannustimet paranevat, sillä etuus pienenee vähemmän kuin aiemmin ($CD < AD$). Myös osa-aikaiseksi työllistyminen on kannattavampaa, sillä etuus pienenee aiempaa vähemmän ($CD < AB$). Osa-aikaisen on lisäksi kannustavampaa työllistyä kokoaikaiseksi, koska etuus ei enää pienene (kun sitä ei ole, eli $0 < BD$). Tällaista muutosta on havainnollistettu Kuviossa L29.1 (Liite 29), jossa yksin asuvan työmarkkinatuen tasoa on leikattu 50 prosenttia.²⁷ Punaisella katkoviivalla on merkitty edellä kuvatun, vuoden 2015 järjestelmän vastaava efektiivinen marginaaliveroaste (Kuvio 1).

Kohdassa (b) etuuden tarveharkintaa kiristetään, jolloin efektiivinen marginaaliveroaste nousee ja tuki loppuu alemmalla tulotasolla. Kokoaikaiseksi työllistymisen kannustimet eivät muutu, sillä etuus pienenee yhtä paljon kuin aiemmin (lähtötaso on sama). Osa-aikaiseksi työllistyminen on vähemmän kannattavaa, sillä etuus pienenee aiempaa enemmän ($AB < AC$). Toisaalta osa-aikaisen on kannustavampaa työllistyä kokoaikaiseksi, kun etuus pienenee aiempaa vähemmän ($CD < BD$). Kuviossa L29.2 tätä vaikutusta on kuvattu nostamalla työmarkkinatuen sovitteluprosentti 75 prosenttiin.

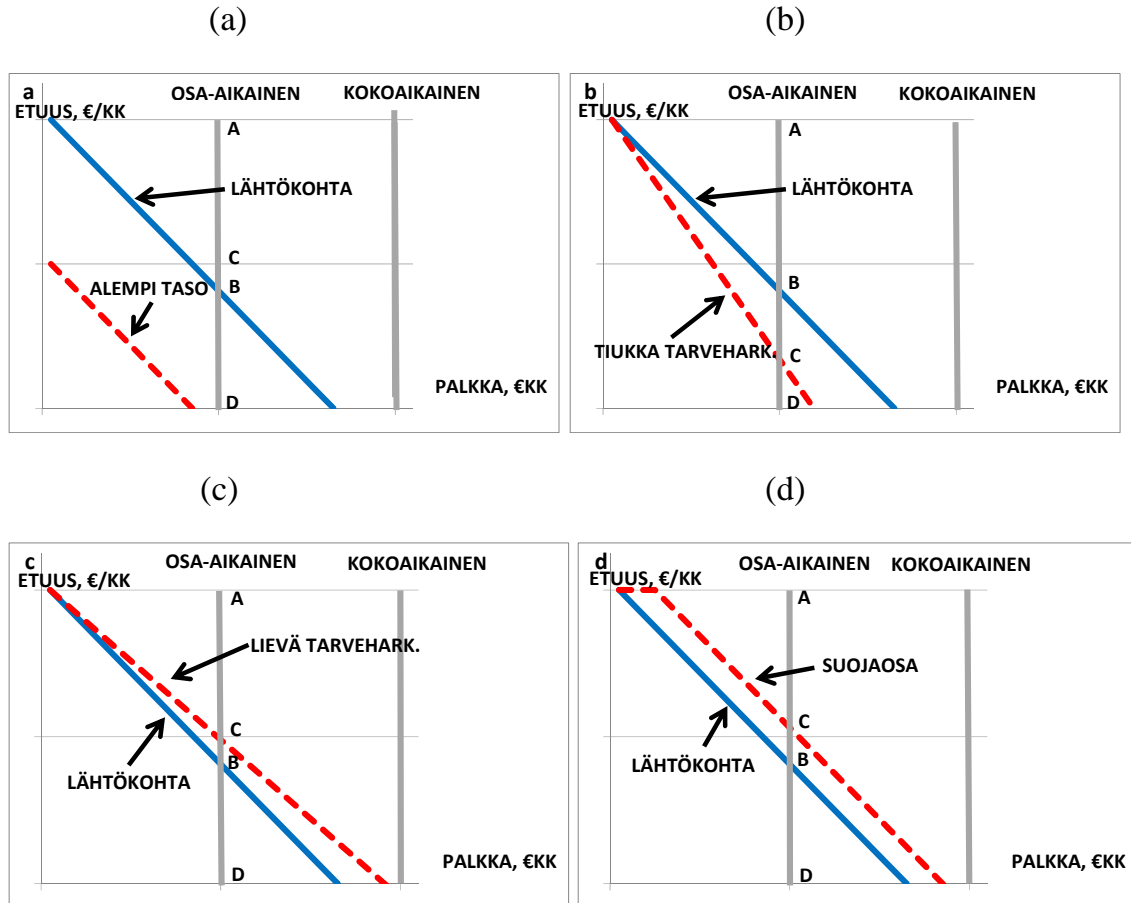
Kohdassa (c) etuuden tarveharkintaa lievennetään, jolloin efektiivinen marginaaliveroaste alenee ja tuki loppuu korkeammalla tulotasolla. Kokoaikaiseksi työllistymisen kannustimet eivät muutu. Osa-aikaiseksi työllistyminen on sen sijaan kannattavampaa, sillä etuus pienenee aiempaa vähemmän ($AC < AB$). Osa-aikaisen on kuitenkin vähemmän kannustavaa siirtyä kokoaikaiseksi, sillä etuus pienenee tällöin aiempaa enemmän ($CD > BD$). Kuviossa L29.3 tätä vaikutusta on tarkasteltu alentamalla työmarkkinatuen sovitteluprosentti 25 prosenttiin sekä kuviossa L29.4 alentamalla yleisen asumistuen tukiprosentti 40 prosenttiin.

Kohdassa (d) etuuteen lisätään suojaosa, jolloin efektiivinen marginaaliveroaste on suojaosan vaikutusalueella nolla, minkä jälkeen se on sama kuin aiemmin. Tuki loppuu suojaosaa vastaavaa määrää ylemmällä tulotasolla. Kokoaikaiseksi työllistymisen kannustimet eivät muutu, sillä etuus pienenee yhtä paljon kuin

²⁷ Tällaisten vaikutuslaskelmien, joissa muutokset on tehty huomattavan suuriksi, ainoana tarkoituksena on tuoda eri vaihtoehtojen vaikutukset selkeästi esille.

aiemmin. Osa-aikaiseksi työllistyminen on kannattavampaa, sillä etuus pienenee aiempaa vähemmän ($AC < AB$). Osa-aikaisen on puolestaan vähemmän kannustavaa työllistyä kokoaikaiseksi, sillä etuus pienenee aiempaa enemmän ($CD > BD$). Tällaisen vaihtoehdon vaikutukset efektiivisissä marginaaliveroasteissa ja työllistymisveroasteissa on havaittu kuviossa 1 asumistuen ja työmarkkinatuen suojaosien käyttöönoton seurauksena.

Kuvio 18. Tarveharkintaisten etuuksien muutosten vaikutuksia

Aiemmin todettiin, että kannustavuutta (tehokkuutta) ja etuuksien korkeaa tasoa pidetään yleisesti vastakkaisina tavoitteina. Kun asiaa tarkastellaan edellä kuvattun kehikon näkökulmasta, asia ei ole näin yksiselitteinen. Esitetyistä esimerkeistä ainoastaan ensimmäinen (a) on selvästi sellainen, jossa järjestelmä muodostuu kannustavammaksi. Toisessa vaihtoehdossa (b) efektiiviset marginaaliveroasteet nousevat, mutta tuensaajien lukumäärä vähenee. Kolmannessa vaihtoehdossa (c) käy päinvastoin. Neljännessä vaihtoehdossa (d) vähäisten tulojen hankkiminen muodostuu kannattavaksi, mutta efektiiviset marginaaliveroasteet säilyvät useimmilla ennallaan ja nousevat uusilla tuensaajilla. Kahdessa ensimmäisessä vaihtoehdossa etuusmenot alenevat ja kahdessa jälkimmäisessä lisääntyvät.

Kolmessa viimeisessä vaihtoehdoissa on epäselvää, muodostuuko järjestelmästä aiempaa kannustavampi vai ei. Tarveharkinnan kiristämistä voidaan perustella

sillä, että etuutta maksetaan harvemmille, jolloin se kohdentuu aiempaa tehokkaammin sitä tarvitseville. Toisaalta kannustavuuden voidaan ajatella lisääntyvän tarveharkinnan lieventyessä (SAK 2015), vaikka tuensaajien lukumäärä ja etuusmenot lisääntyvät. Suojaosien käyttöönottoa asumistuessa ja työttömyysturvassa perusteltiin kannustavuuden lisäämisellä. Ne tosin parantavat hieman pienituloisten toimeentuloa, mutta samanaikaisesti tuensaajien lukumäärä lisääntyy, etuusmenot kasvavat ja kannustinongelmat siirtyvät ylemmille tulotasoille. On kyseenalaista, voiko järjestelmää tältä osin luonnehtia kannustavaksi.

Yllä esitetyt tarkastelut ovat viitteellisiä. Käytännössä kansalaisten osa- ja koko-aikatyön palkat vaihtelevat, jolloin etuuksien tarveharkinta kohdentuu heihin eri tavalla. Jos pienten tulojen hankkiminen ja osa- tai kokoaikaiseksi työllistyminen halutaan asettaa samalle viivalle, marginaalivaikutusten tulisi olla samantyyppiset koko tuloskaalalla.

Myös tuloverotuksen keventämistä esitetään ratkaisuksi, kun työn tekemisestä halutaan tehdä kannattavaa. Tällöin ehdotetaan yleensä työtulovähennyksen korottamista. Liitteessä L29.5 on kuvattu vaikutukset efektiivisen marginaaliveroasteeseen, kun työtulovähennyksen enimmäismäärä korotetaan 1 525 euroon (nykyisin 1 025 euroa) ja sen kertymäprosentti 10,6 prosenttiin (nykyisin 8,6 prosenttia). Kertymäprosentin korotus näkyy efektiivisen marginaaliveroasteen alenemisena pienituloisilla. Noin 1 200–1 300 euron palkkatasolla muutos on suurempi enimmäismäärän korotuksen vaikutuksesta. Tämän jälkeen veronkevennys on euromääräisesti samansuuruinen kaikilla tulotasoilla. Vaikutus kannustimiin on vähäinen, sillä käytettävissä olevat tulot lisääntyvät enintään 40 euroa kuukaudessa (500 euroa/v). Näin siitä huolimatta, että kyseessä on huomattava veronkevennys, jonka verotottoja alentava vaikutus on noin miljardi euroa.

Edellä esitettyjen muutosvaihtoehtojen tarkoituksena on ollut havainnollistaa sitä, että kannustinloukkujen purkaminen edellyttää merkittäviä muutoksia. Uudistuksilla, joilla efektiiviset marginaaliveroasteet tai työllistymisveroasteet saadaan alenemaan muutamalla prosenttiyksiköllä, ei ole kokonaiskuvaan juuri vaikutusta. Vaihtoehdot eivät välttämättä ole toisiaan poissulkevia vaan niiden kombinaatiot ovat mahdollisia.

Kuvioista ei käy selvästi esille toimeentulotuen merkitys. Se tarjoaa kaikkein pienituloisimmille usein paremman toimeentulon tason kuin ensisijaiset perusturvaetuudet, vaikka tuki on tarkoitettu viimesijaiseksi ja ainoastaan tilapäiseen tuen tarpeeseen. Keskeinen syy on siinä, että toimeentulotuessa hyväksytään korkeammat asumiskustannukset kuin asumistuessa, mikä puolestaan johtuu asumiskustannusten kalleudesta yleensä. Kuten Soininvaara ja Vartiainen (2013) toteavat, toimeentulotuen vaikutus sosiaaliturvajärjestelmän toimivuuteen on pienituloisilla suuri ”...tehden tyhjäksi niihin suunnitellun kannustavuuden ja osittain myös niihin sisältyvät sanktiot”.

Entä jos etuuksien tarveharkinta poistetaan? Jos tällaiset etuudet (nettomääräisinä) maksetaan jokaiselle täysi-ikäiselle heidän tulotasostaan riippumatta. Palkansaajat ja yrittäjät ”palauttavat” saadun tuen, osittain tai kokonaan, työtulosta perittäväällä aiempaa korkeammalla tulooverolla. Tällainen puhdaspiirteinen perustulo on periaatteessa kannustava, olettaen, että sen taso on kohtuullinen, sillä lisätulo ei miltään osin pienennä etuutta. Malli ei kuitenkaan ole sellaisenaan realistinen Suomen kaltaisessa yhteiskunnassa. Asumistukea ei voi maksaa kaikille kansalaisille. Toisaalta asumistukijärjestelmää tarvitaan, jotta kaikki voivat elää kohtuullisen tasoissa asunnoissa. Puhdaspiirteinen perustulomalli tarkoittaa myös ansiosidonnaisista etuuksista luopumista. Jos kuitenkin ansiosidonnaiset työttömyysetuudet säilytetään (perustulon ylittävältä osin), ne tulee myös sovittaa palkan kanssa. Tällaisessa mallissa asumistuen ja ansiosidonnaisen työttömyysetuuden marginaalivaikutukset säilyvät, mahdollisesti kuitenkin nykyistä pienempinä. Toinen asia on, miten tuloerotus järjestetään tällaisessa mallissa. Perustulon sovellukset ovat kuitenkin moninaiset, ja vaativat tarkempaa selvitystä.

Edellistä lennokkaampi ajatus on työttömien ansiopäivärahan poistaminen kokonaan lyhytaikaisia työttömyysjaksoja lukuun ottamatta. Samalla yhteiskunta järjestää kaikille työhön kykeneville ja siihen halukkaille mahdollisuuden jonkinlaisen palkkatyöhön. Tämän suuntainen kokeilu on jo toteutettu pienessä mittakaavassa ns. Paltamo-hankkeessa ja samanlaista pohdintaa on käyty sosiaali- ja terveysministeriön Osallistava sosiaaliturva -työryhmässä (STM 2015).

Kannustavaa järjestelmää tavoiteltaessa tulee kiinnittää huomio myös etuuksien ja palvelujen rahoitukseen. Esimerkiksi kunnat toimivat paitsi etuuksien maksajina ja palvelujen tuottajina myös työnantajina. Tällainen tilanne voi aiheuttaa toisilleen vastakkaisia kannusteita (Mustonen ja Viitamäki 2004).

6 Yhteenveto

Työnteon kannustavuutta arvioidaan efektiivisillä marginaaliveroasteilla ja työllistymisveroasteilla, eli sillä osuudella palkkatulon lisäyksestä, joka jää saamatta kun lisätään työntekoa tai hakeudutaan ansiotyöhön. Tulonlisäyksen seurauksena verot, veronluonteiset maksut sekä tulosidonnaiset palvelumaksut nousevat ja tarveharkintaiset etuudet pienenevät. Mitä suurempia efektiiviset marginaaliveroasteet ja työllistymisveroasteet ovat, sitä pienempiä ovat työnteon taloudelliset kannustimet.

Kannustimiin vaikuttavat etenkin toimeentulotuki, soviteltu työttömyysetuus, yleinen asumistuki ja marginaaliverotus. Toimeentulotuen marginaalivaikutus on pääsääntöisesti 100 prosenttia, eli muista tulolähteistä saatu nettotulo alentaa tukea koko määrällään. Työttömyysetuutta sovitellaan työtulojen kanssa siten, että etuus pienenee puolella palkan määrästä, jolloin marginaalivaikutus on verotus huomioon ottaen yleensä 30–40 prosenttia. Ansiosidonnainen päiväraha kuitenkin leikkautuu kokonaan tietyn tulotason jälkeen, eikä palkanlisäyksestä saa lainkaan taloudellista hyötyä. Yleisen asumistuen marginaalivaikutus on aina 32 prosenttia ruokakunnan yhteisten bruttotulojen lisäyksestä. Mikäli samanaikaisesti maksetaan soviteltua työttömyysetuutta, asumistuen perusteena oleva tulo ja samalla tuen marginaalivaikutus puolittuvat. Mainittujen etuuksien marginaalivaikutukset ovat vähäisten tulojen osalta kuitenkin lievempiä etuoikeutetun tulon ja suojaosuuksien johdosta. Palkansaajan marginaaliverotus on aluksi lievä, mutta kiristyy varsin jyrkästi tulotason noustessa. Kun palkka on puolet keskipalkasta, marginaaliveroaste on lähes 40 prosenttia.

Pienituloisilla yksin asuvilla ja lapsettomilla puolisoilla efektiiviset marginaaliveroasteet voivat olla 60–80 prosenttia, eli korkeampia kuin kaikkein suurituloisimpien marginaaliveroasteet. Pienituloisilla lapsiperheillä ongelmat kärjistyvät ja taloudelliset kannustimet ovat käytännöllisesti katsoen olemattomat laajalla tuloalueella, ylettyen jopa keskipalkkaisiin. Tämä johtuu pääosin siitä, että lasten lukumäärän kasvaessa yleinen asumistuki lisääntyy, jolloin sen marginaalivaikutus ulottuu korkeammalle tulotasolle. Mitä enemmän lapsia, sitä pitemmälle tuloasteikossa vaikutus ulottuu. Samanaikaisesti marginaaliveroaste nousee keskituloisilla noin 50 prosenttiin. Pienten lasten perheissä työnteon kannustavuutta heikentävät lisäksi tarveharkintaiset päivähoidomaksut ja lasten kotihoidon tuki.

Ei ole täysin selvää, milloin vero- ja etuusjärjestelmä on kannustava. Sitä tulee arvioida sen mukaan, halutaanko kannustaa vähäisten tulojen ansaitsemista, osaikaiseksi työllistymistä vai kokoaikaiseksi työllistymistä. Kannustinloukkujen purkamisessa huomio tulee keskittää pienituloisiin, jotka niihin pääosin joutuvat. Tätä näkökohtaa puoltaa myös se, että työhön hakeutumisen kannustimia pide-

tään yleisesti tärkeämpinä kuin lisätyön tekemisen kannustimia. Näistä syistä johtuen

- Toimenpiteet työnteon kannustavuuden parantamiseksi tulee kohdistaa tarveharkintaisten etuuksien määräytymisperusteisiin. Näistä tärkeimpiä ovat toimeentulotuki, soviteltu työttömyysetuus ja yleinen asumistuki
- Pienten ansiotulojen verotuksen keventäminen ei ole tehokas toimenpide kannustinloukkujen lieventämiseksi. Tässä mielessä erityisen tehoton on työtulovähennyksen korottaminen, jolloin veronkevennykset kohdistuvat euromääräisesti samansuuruisina lähes kaikkiin palkka- ja yrittäjätuloa saaviin henkilöihin
- Selkeintä on luoda kannustimet samanlaisiksi kaikille pienituloisille, jolloin vähäisten työtulojen hankkimista sekä osa- ja kokoaikaiseen työhön hakeutumista kannustetaan samalla tavalla
- Tarveharkintaisia etuuksia ja tulovähenteisiä verotuksia ei tule lisätä, pikemminkin päinvastoin.

Lähteet

- Blundell, R. – MaCurdy, T. (1999): Labor supply: A review of alternative approaches. Teoksessa Ashenfelder, O. – Card, D. (toim.): Handbook of Labour Economics vol. 3A. Elsevier, Amsterdam.
- Böckerman, P. – Kanninen, O. (2013): Matalapalkkatyö Suomessa. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 1/2013.
- Carone, G. – Salomäki, A. (2001): Reforms in tax-benefit systems in order to increase employment incentives in the EU. EC Economic Papers 160.
- Carone, G. – Immervoll, H. – Paturot, D. – Salomäki, A. (2004): Indicators of unemployment and low-wage traps: Marginal effective tax rates on employment incomes. OECD Social, Employment and Migration Working Papers 18. OECD, Directorate for Employment, Labour and Social Affairs.
- Chetty, R. – Guren, A. – Manoli, D. – Weber, A. (2011): Are Micro and Macro Labor Supply Elasticities Consistent? A Review of Evidence on the Intensive and Extensive Margins. American Economic Review, Papers and Proceedings, 101.
- Chetty, R. (2012): Bounds of Elasticities with Optimization Frictions. A Synthesis of Micro and Macro Evidence on Labor Supply. Econometrica 80(3).
- Hakola-Uusitalo, T. – Honkanen, P. – Jäntti, M. – Mattsson, A. – Pirttilä, J. – Tuovinen, M. (2007): Miten työnteko saadaan kannattamaan? Laskelmia sosiaaliturvan ja verotuksen muutosten vaikutuksista työllisyyteen ja tulonjakoon. Työpapereita 235. Palkansaajien tutkimuslaitos.
- Honkanen, P. – Jäntti, M. – Pirttilä, J. (2007): Työn tarjonnan kannustimet Suomessa 1994–2004. Teoksessa Rekrytointiongelmät, työvoiman tarjonta ja liikkuvuus, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2007.
- Honkanen, P. (2008): Perusturva ja kannustavuus: Laskelmia asumistuesta, toimeentulotuesta ja työttömyysturvasta. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 63. Kansaneläkelaitos.
- Ilmakunnas, S. (1997): Female labour supply and work incentives. Studies 68. Palkansaajien tutkimuslaitos.
- Immervoll, H. (2004): Average and marginal effective tax rates facing workers in the EU. A micro-level analysis of levels, distributions and driving factors. EUROMOD Working Papers EM6/04.
- Immervoll, H. – Kleven, H.J. – Kreiner, C.T. – Saez, E. (2007): Welfare reform in European countries: A microsimulation analysis. Economic Journal 117, 1-44.

- Kela (2013): Kelan asumistukitilasto 2013. Kansaneläkelaitos. Sosiaaliturva 2014.
- Kleven, T – Kreiner, C. (2005): Labour Supply Behaviour and the Design of Tax and Transfer Policy. University of Copenhagen, Julkaisematon käsikirjoitus.
- Korkeamäki, O. – Uusitalo, R. (2006): Verotus ja työllisyys. Teoksessa Hämäläinen K. – Taimio, H. – Uusitalo, R. (toim.): Työttömyys – taloustieteellisiä puheenvuoroja. Edita.
- Kotamäki, M. – Kärkkäinen, O. (2014): Työllisyys kasvaa, työnteko vähenee? Työnteon kannustimet ja suojaosareformin vaikutus. Työpoliittinen Aikakauskirja 4/2014.
- Kuismanen, M. (1999): Labor supply and progressive income taxation: An empirical study for Finnish females using alternative data sets. Mimeo, University College London.
- Kurjenoja, J. (2000): Tuloverotus lääkkeenä kannustinloukkuun. Laskelmia verojen, tulonsiirtojen ja palvelumaksujen vaikutuksista esimerkkiperheiden käytettävissä oleviin tuloihin. Verotietoa 24. Veronmaksajat.
- Kurjenoja, J (2004): Kenelle työ kannattaa? Kannustinloukut 2004. Verotietoa 39. Veronmaksajat.
- Kärkkäinen, O. (2011): Työn vastaanottamisen kannustimet Suomessa. Työpapereita 266. Palkansaajien tutkimuslaitos.
- Laine, V. – Uusitalo, R. (2001): Kannustinloukku-uudistuksen vaikutukset työvoiman tarjontaan. VATT-tutkimuksia 74.
- Laitila, J. – Viitamäki, H. (2009): Työnteon taloudelliset kannustimet. Teoksessa Eerola, E. – Kari, S. – Pehkonen, J. (toim.): Verotuksen ja sosiaaliturvan uudistaminen – miksi ja mihin suuntaan?. VATT-julkaisut 54.
- Matikka, T. (2014): Essays on behavioral responses to income taxes. VATT-publications 68.
- Meghir, C. – Phillips, D. (2008): Labour supply and taxes. IFS Working Papers W08/04. Institute of Fiscal Studies.
- Mustonen, E. – Viitamäki, H. (2004): Työmarkkinatuelta ansiotyöhön: vaikutukset valtion ja kuntien tuloihin ja menoihin. VATT-muistioita 65.
- Niinivaara, R. (1999): Kannustinloukkutyöryhmän ehdotusten toteutumisen arviointia. Tutkimukset ja selvitykset 4/99. Valtiovarainministeriö.
- Niinivaara, R. – Viitamäki, H. (toim.) (2005): TUJA-käsikirja: Verotuksen ja etuuksien mikrosimulointimalli. VATT-muistioita 72.

- OECD (1997): Making work pay. Taxation, benefits, employment and unemployment. OECD, Pariisi.
- OECD (2005): OECD employment outlook, OECD, Pariisi.
- OECD (2007): Benefits and wages 2007. OECD Indicators. OECD, Pariisi.
- Parpo, A. (2001): Tulonsiirtojärjestelmän synnyttämät tuloloukut. Raportteja 262. Stakes.
- Parpo, A. (2004): Kannustavuutta tulonsiirtojärjestelmään. Tutkimuksia 140. Stakes.
- Perusturvan riittävyyden arviointiraportti (2011): Avauksia 4/2011. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2011-2015: Työpaperi 1/2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- SAK (2015): Kannustinloukuista eroon oikeudenmukaisesti. SAK 2/2015.
- SATA-komitea (2009): Sosiaaliturvan uudistamiskomitea (SATA): STM-Selvityksiä 2009:10.
- Sallila, S. (2001): Tuloloukut nyky- ja perustulojärjestelmässä. Aiheita 2001:22. Stakes.
- Soininvaara, O. – Vartiainen, J. (2013): Matalapalkkatyö Suomessa. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 1/2013.
- STM (2015): Osallistava sosiaaliturva -työryhmän loppuraportti. STM:n raportteja ja muistioita 2015:20.
- VATT-työryhmä (2013): Verotuksen ja sosiaaliturvan työllisyysvaikutukset - Vuoden 2012 muutosten arviointia. VATT-muistiot 28.
- VNK (1996): Kannustinloukkutyöryhmän loppuraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 5/1996.
- YM (1995): Asumistukitoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 1995:1. Ympäristöministeriö.
- YM (2001): Asumistuen yhteensovitustyöryhmän muistio: Toimeentuloturvajärjestelmän analyysi ensi- ja viimesijaisen turvan yhteensovituksen sekä kannustavuuden kannalta. Ympäristöministeriön moniste 86. Ympäristöministeriö.

LIITE 1. Hyväksyttävät ja laskelmissa käytetyt asumismenot²⁸*Taulu L2.1 Yleisen asumistuen enimmäisasumismenot vuonna 2015*

Ruokakunnan koko henkilöä	I kuntaryhmä €kk	II kuntaryhmä €kk	III kuntaryhmä €kk	IV kuntaryhmä €kk
1	508	492	411	362
2	735	706	600	527
3	937	890	761	675
4	1095	1038	901	804
+ lisähenkilö, €kk	137	130	123	118

I kuntaryhmä: Helsinki

II kuntaryhmä: Espoo, Kauniainen, Vantaa

III kuntaryhmä: Hyvinkää, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Järvenpää, Kajaani, Kerava, Kirkkonummi, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Lohja, Mikkeli, Nokia, Nurmijärvi, Oulu, Pori, Porvoo, Raisio, Riihimäki, Rovaniemi, Seinäjoki, Sipoo, Siuntio, Tampere, Turku, Tuusula, Vaasa ja Vihti

IV kuntaryhmä: Muut kunnat

Taulu L2.2 Laskelmissa käytetyt asumismenot

	Ruokakunnan koko				
	1	2	3	4	5
Vuosi 2009					
-toimeentulotuessa hyväksyttävät asumismenot	365	545	700	810	950
-asumistuessa hyväksyttävät asumismenot	365	545	700	810	950
Vuosi 2015					
-toimeentulotuessa hyväksyttävät asumismenot	440	660	850	980	1 150
-asumistuessa hyväksyttävät asumismenot	411	600	761	901	1 024

²⁸ ks. http://www.kela.fi/kenelle_enimmaisasumismenot

LIITE 2. Yleisen asumistuen määräytyminen vuonna 2015**Asumistuen määrä**

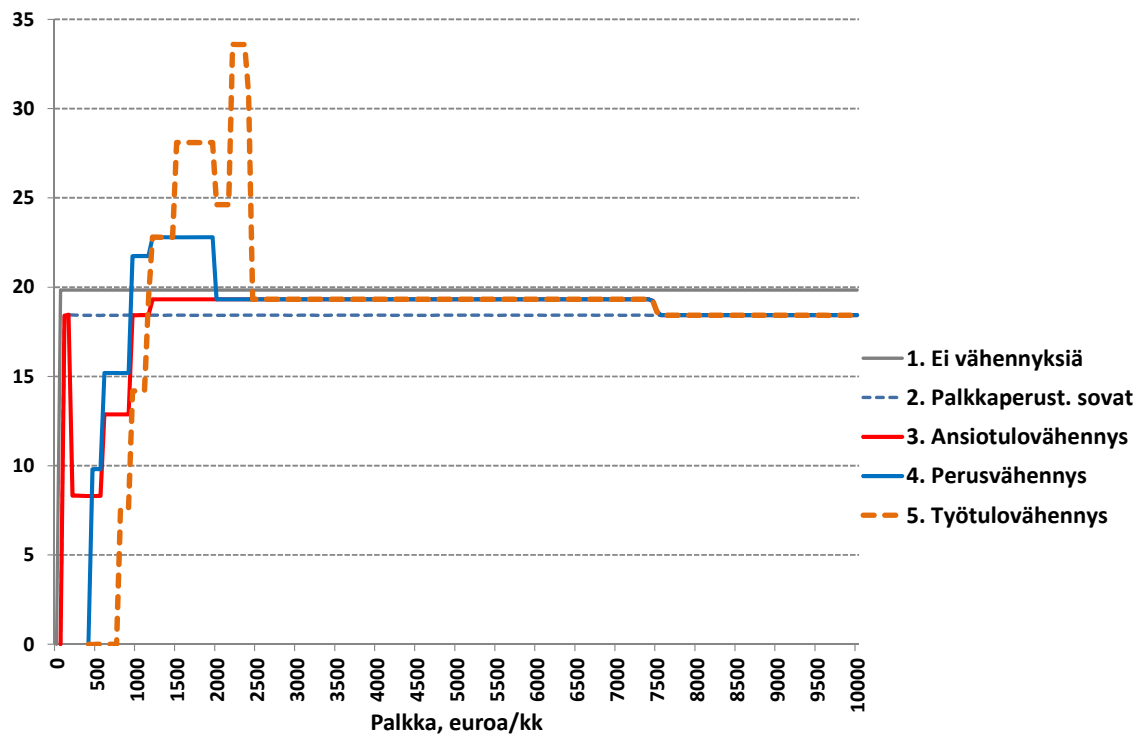
$$asumistuki = 0,8 \times (enimmäisasumismeno - pov)$$

$$pov = 0,4 \times (asumistukitulo - (605 + (100 \times A) + (223 \times L)))$$

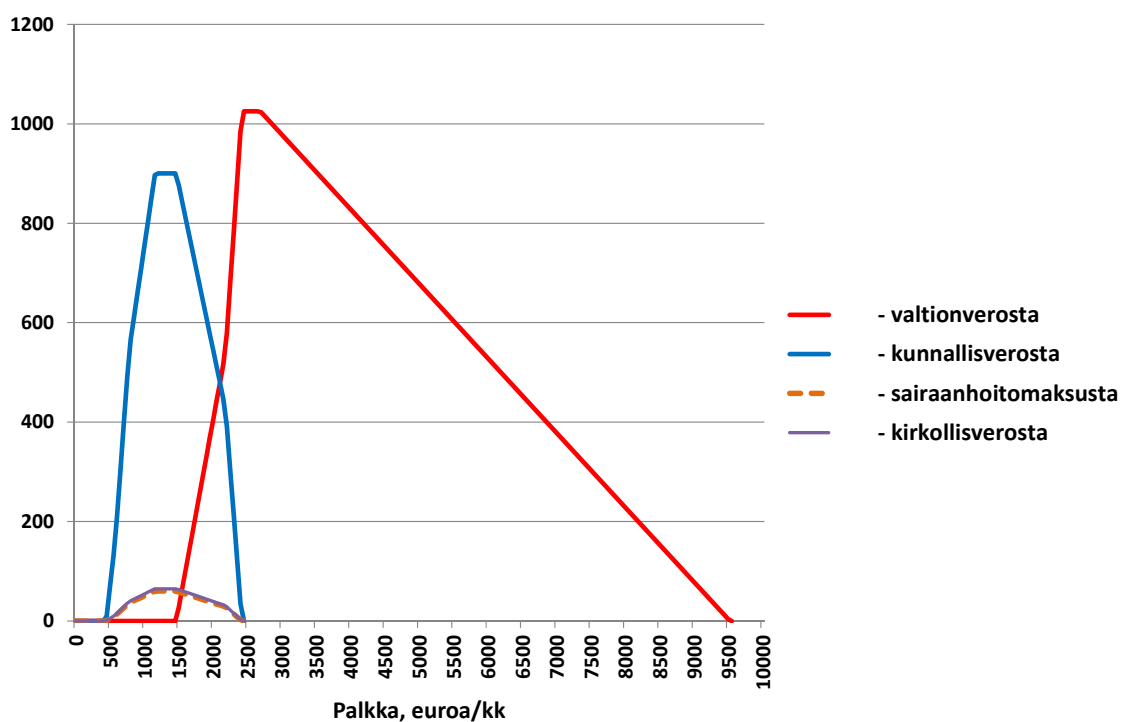
jossa A = aikuisten lukumäärä ja L = lasten lukumäärä. Yhtälön mukaisesti asumistukitulon (ruokakunnan säännöllisen bruttotulon) lisäys vähentää asumistukea $0,8 \times 0,4 = 0,32$ prosenttia.

LIITE 3. Marginaalivero kunnallisverotuksessa vuonna 2015

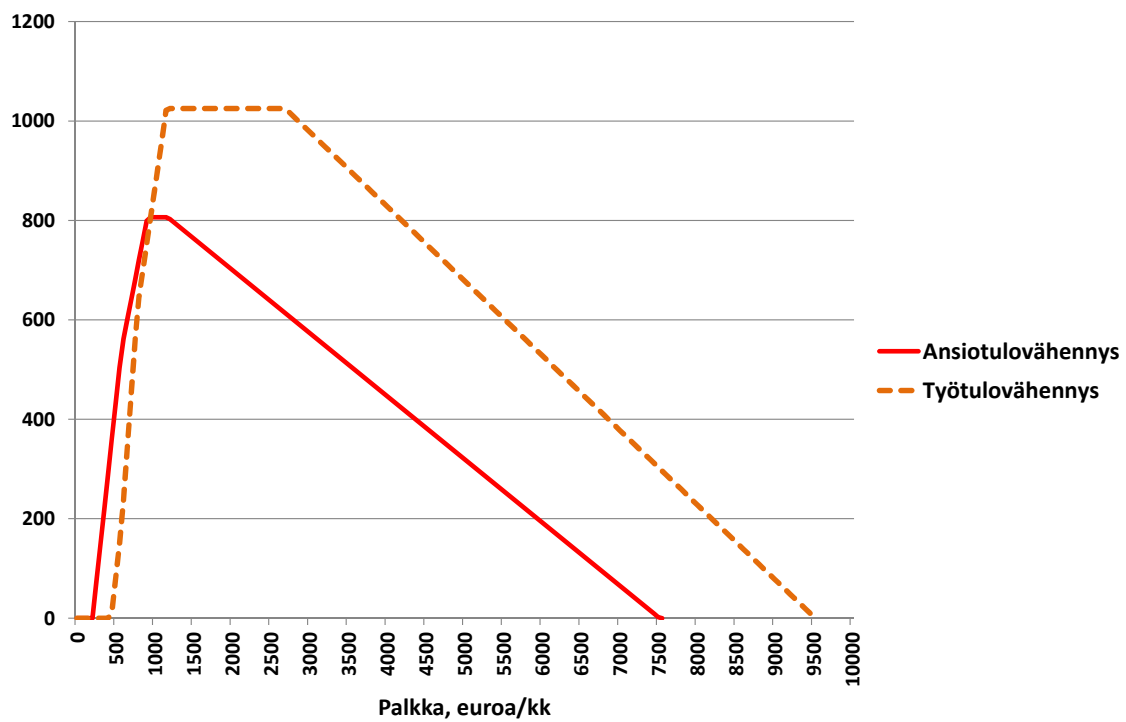
Kuvio L3.1. Tulosta ja verosta tehtävien vähennysten vaikutus kunnallisverotuksen marginaaliveroasteeseen, %. Palkansaaja

Kuvio L3.2. Työtulovähennyksen kohdentuminen eri veroihin ja maksuihin, euroa/v. Palkansaaja

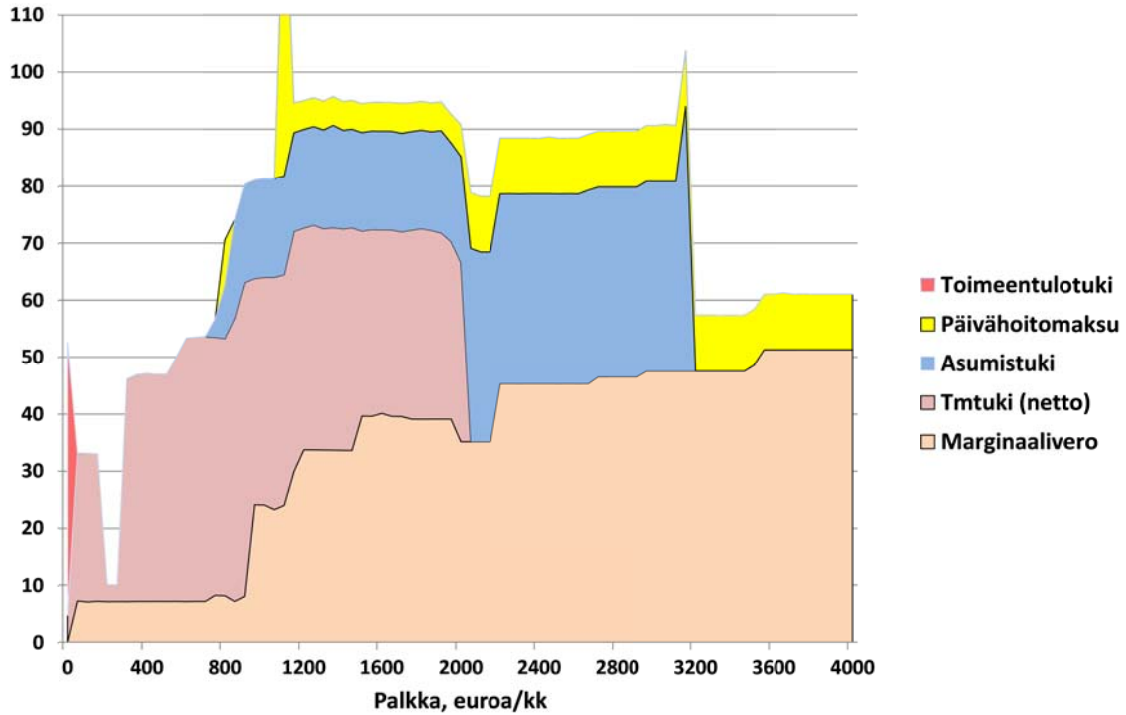

Kuvio L3.3. Ansiotulo- ja työtulovähennysten verovaikutukset, euroa/v. Palkan-
saaja

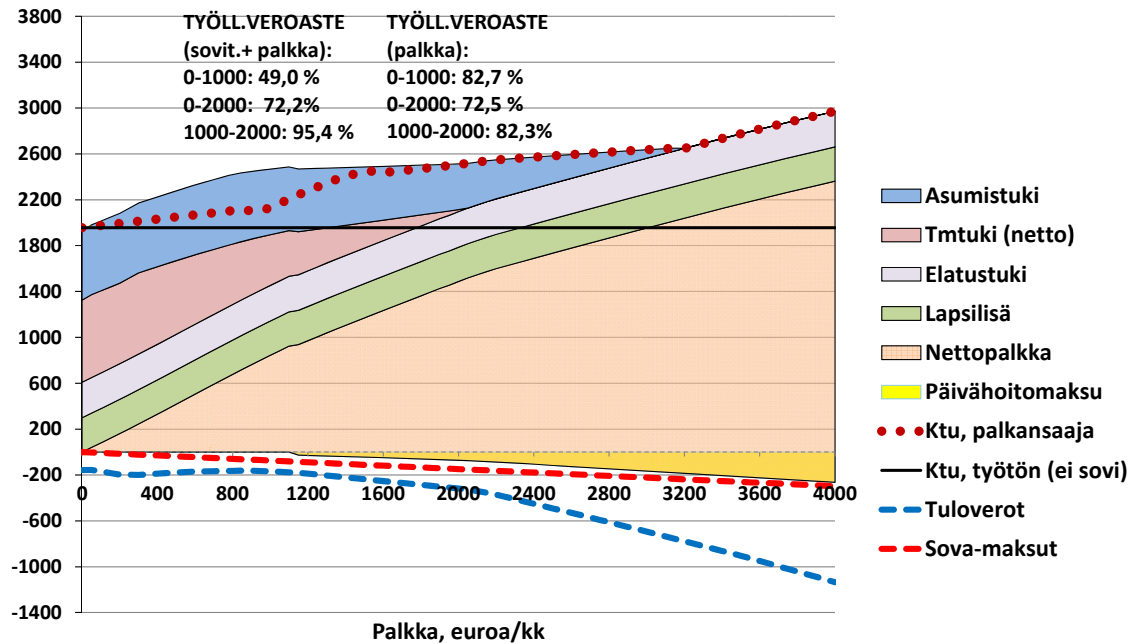

LIITE 4. Yksinhuoltaja, joka saa työmarkkinatukea (tmtuki). 2 lasta (1 lapsi päivähoidossa). Vuokra 850 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio LA.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

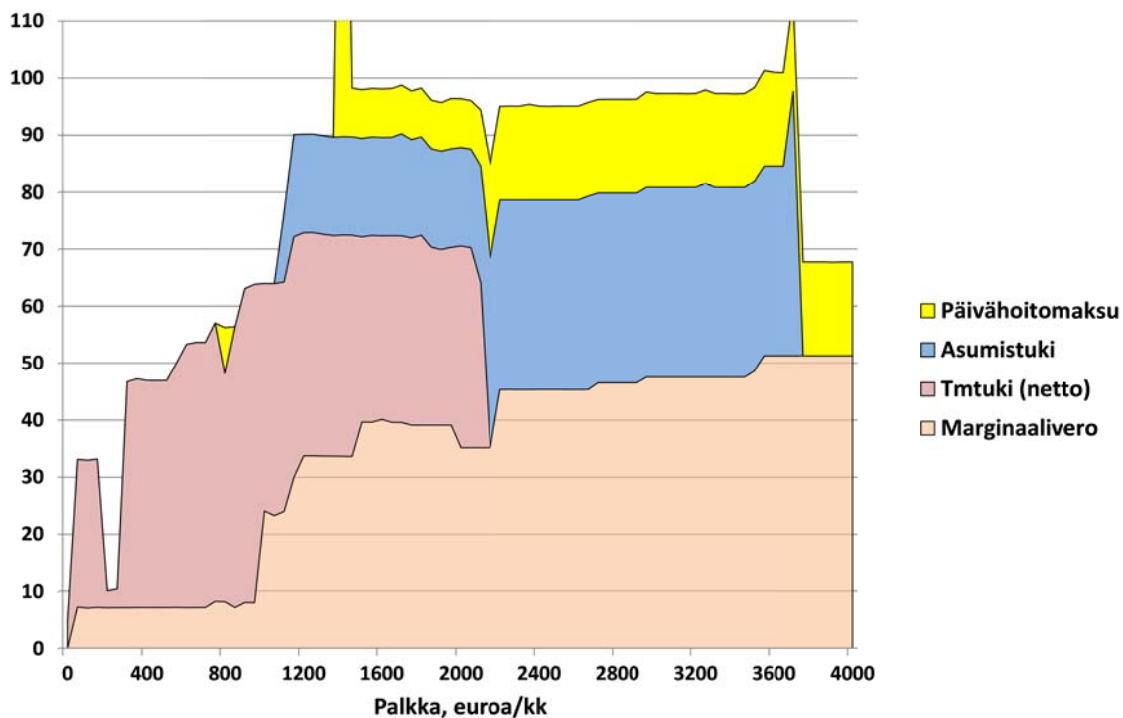

Kuvio LA.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

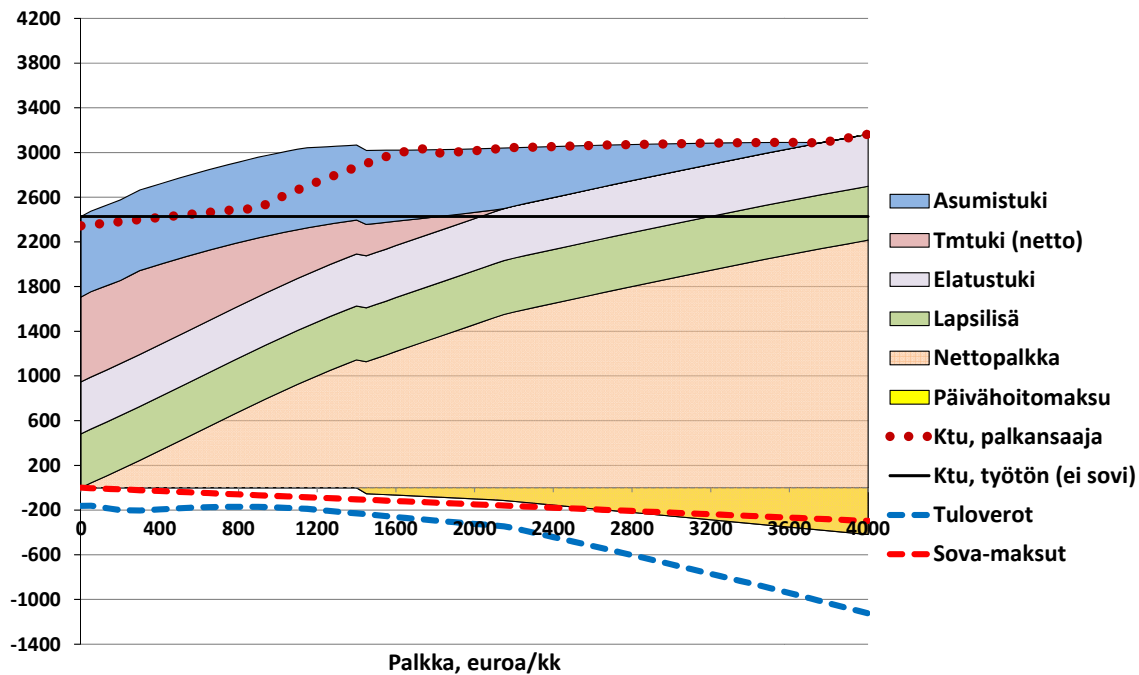

LIITE 5. Yksinhuoltaja, joka saa työmarkkinatukea (tmtuki). 3 lasta (2 lasta päivähoitossa). Vuokra 980 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L5.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

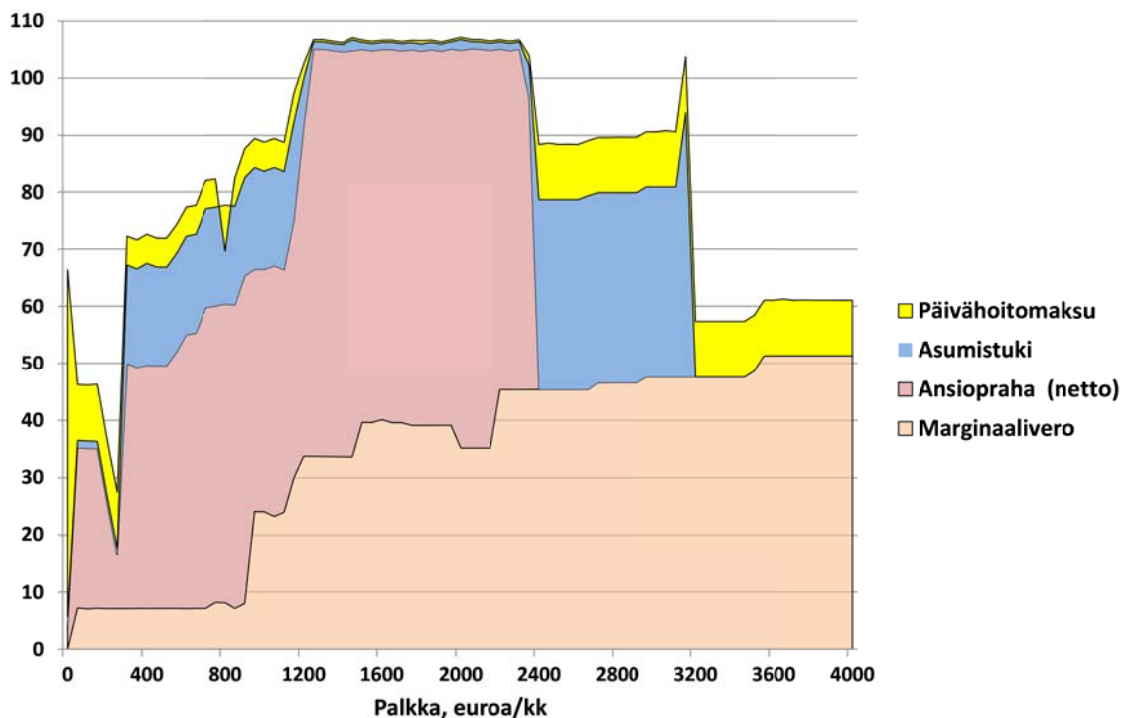

Kuvio L5.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

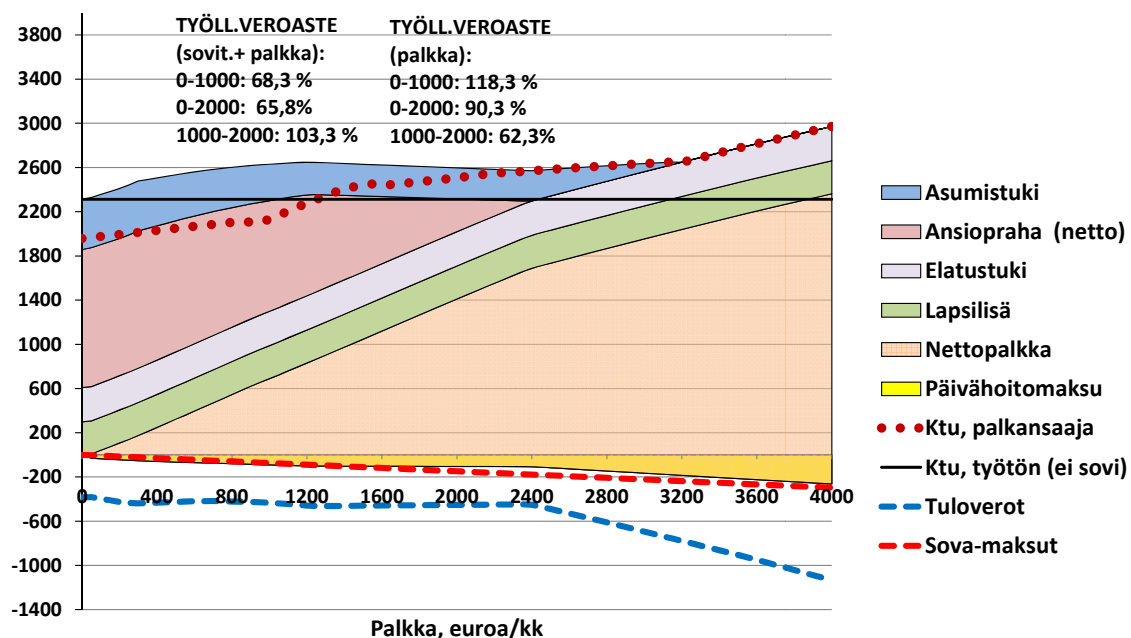

LIITE 6. Yksinhuoltaja, joka saa ansiopäivärahaa. 2 lasta (1 lapsi päivähoidossa). Vuokra 850 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L6.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

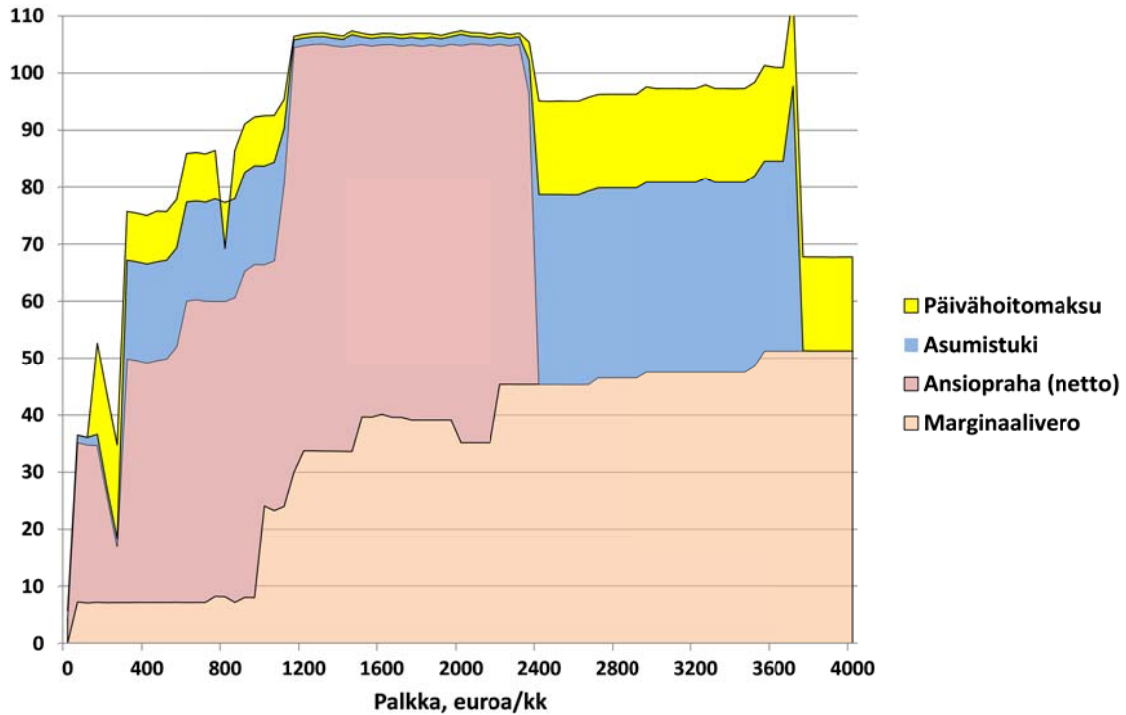
Kuvio L6.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

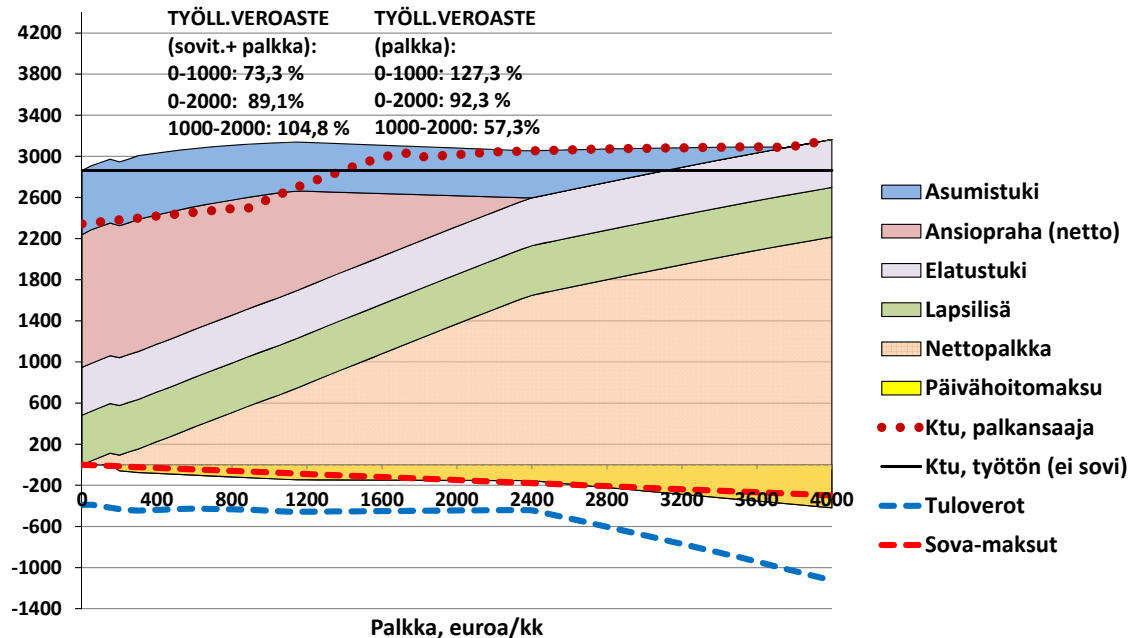

LIITE 7. Yksinhuoltaja, joka saa ansiopäivärahaa. 3 lasta (2 lasta päivähoitos-
sa). Vuokra 980 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L7.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

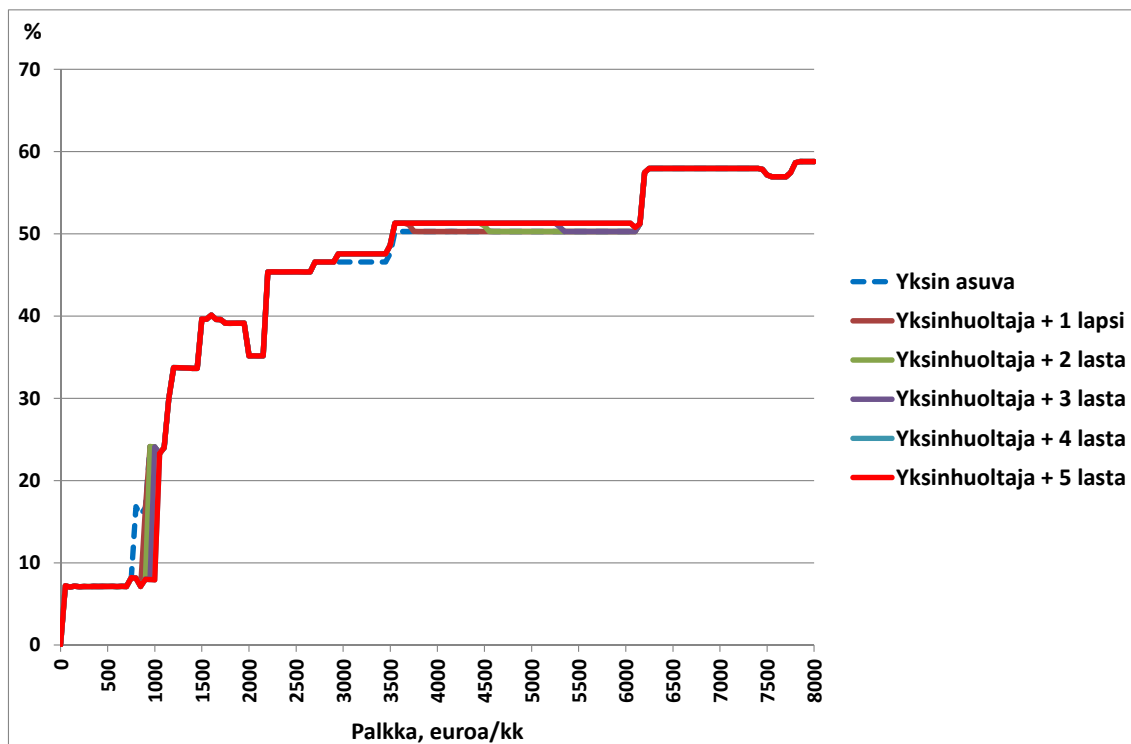

Kuvio L7.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

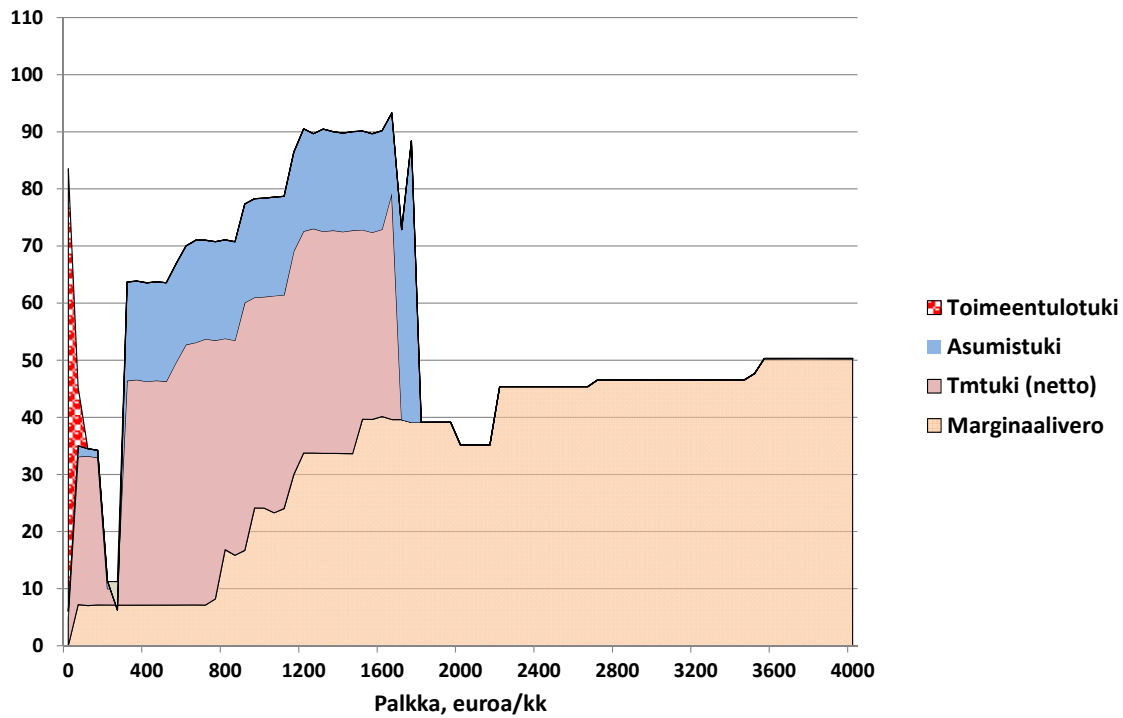
LIITE 8. Palkkatuloa saava yksin asuva ja yksinhuoltaja (1–5 lasta). Vuosi 2015

Kuvio L8.1. Marginaaliveroasteet, prosenttia

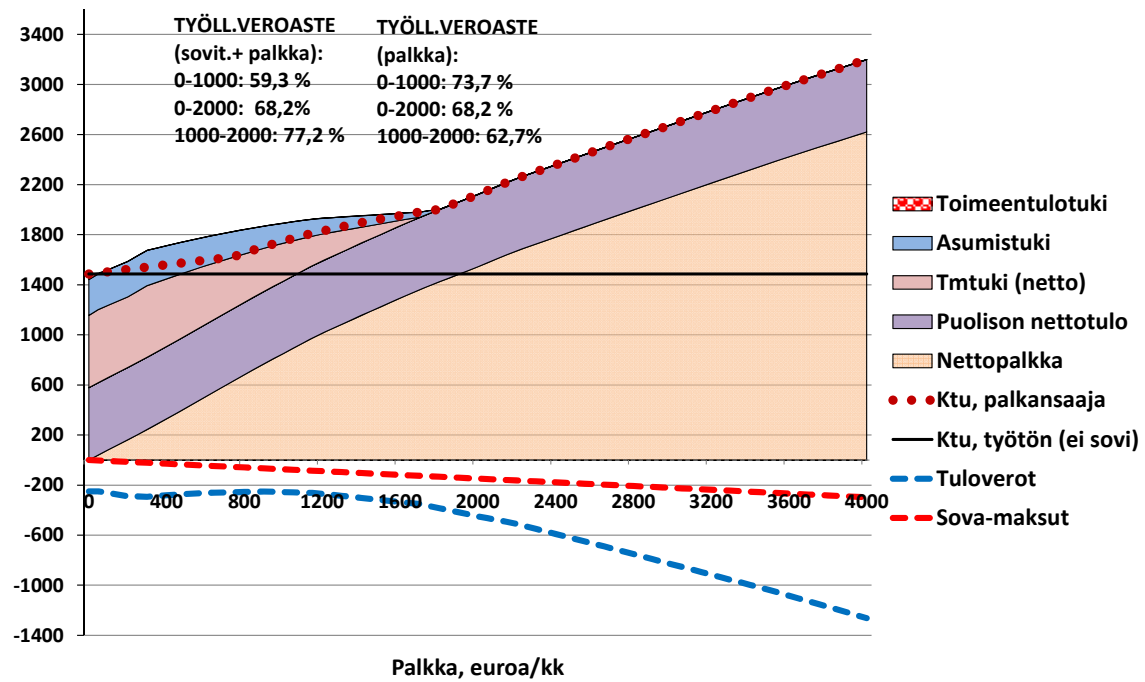

LIITE 9. Työllistytvä puoliso saa työmarkkinatukea (tmtuki). Myös toinen puoliso saa työmarkkinatukea. Ei lapsia. Vuokra 660 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L9.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

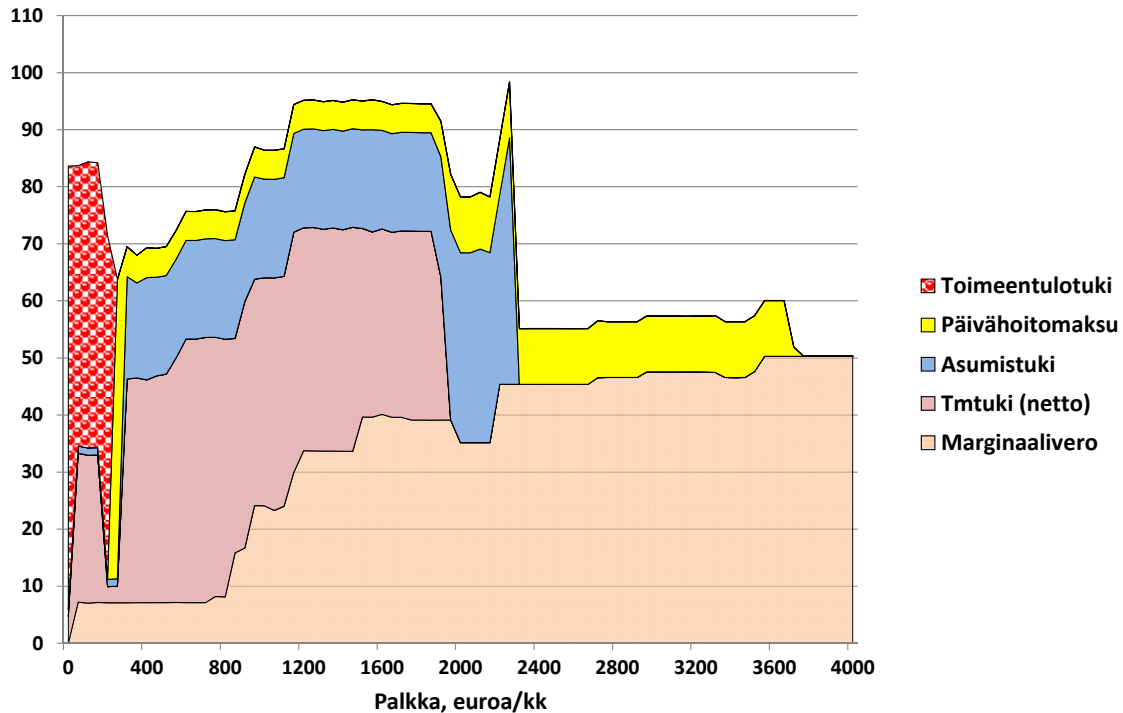

Kuvio L9.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

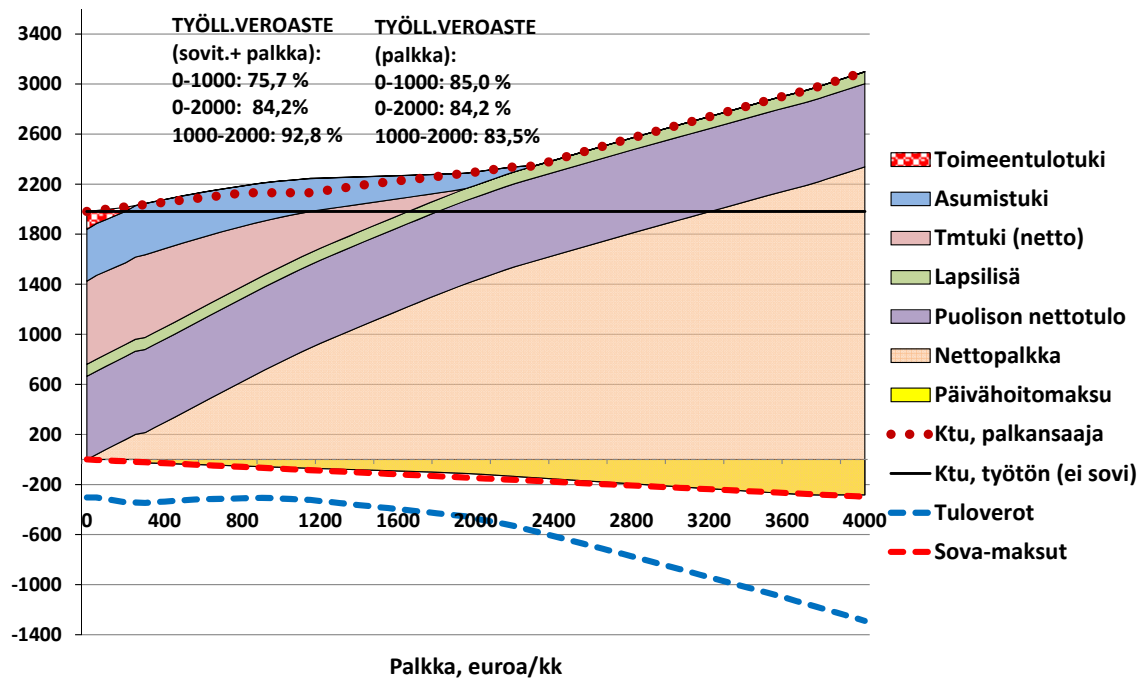

LIITE 10. Työllistytvä puoliso saa työmarkkinatukea (tmtuki). Myös toinen puoliso saa työmarkkinatukea. 1 lapsi (1 lapsi päivähoitossa). Vuokra 850 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L10.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

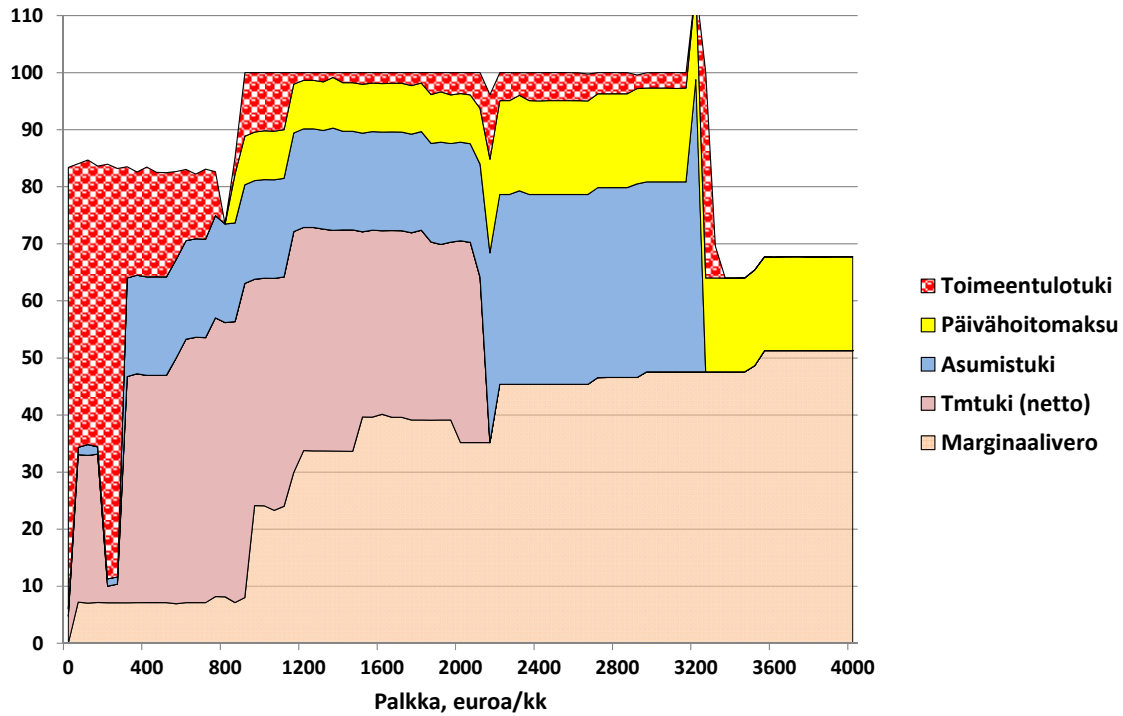

Kuvio L10.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

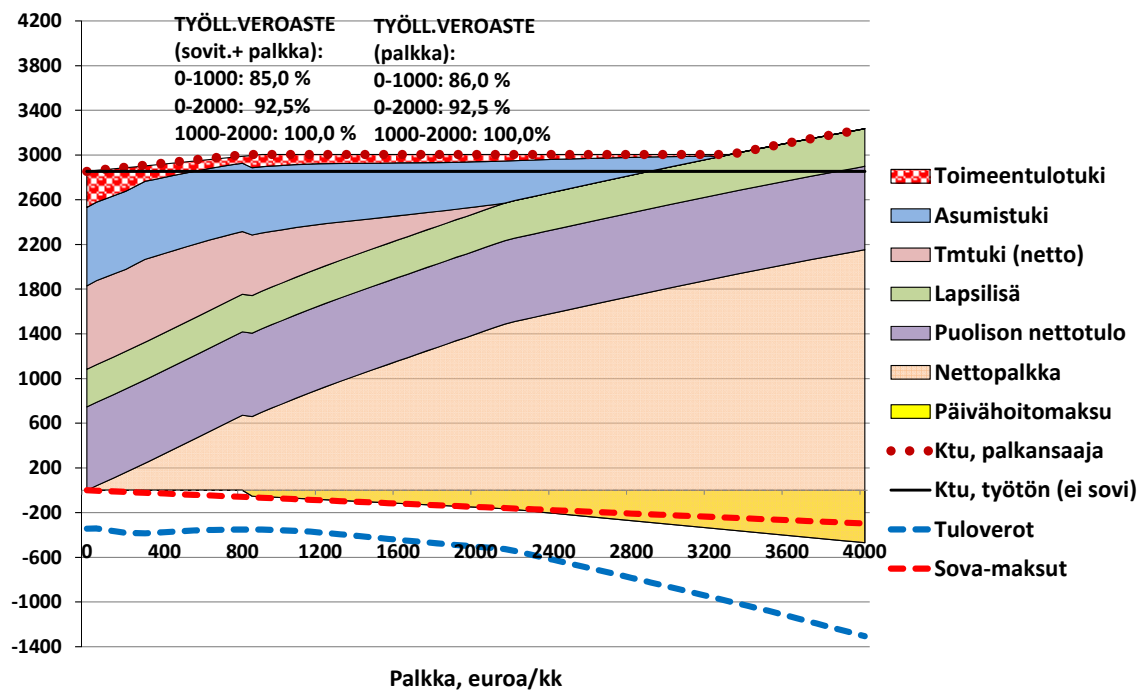

LIITE 11. Työllistytvä puoliso saa työmarkkinatukea (tmtuki). Toinen puoliso saa myös työmarkkinatukea. 3 lasta (2 lasta päivähoidossa). Vuokra 1 150 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L11.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

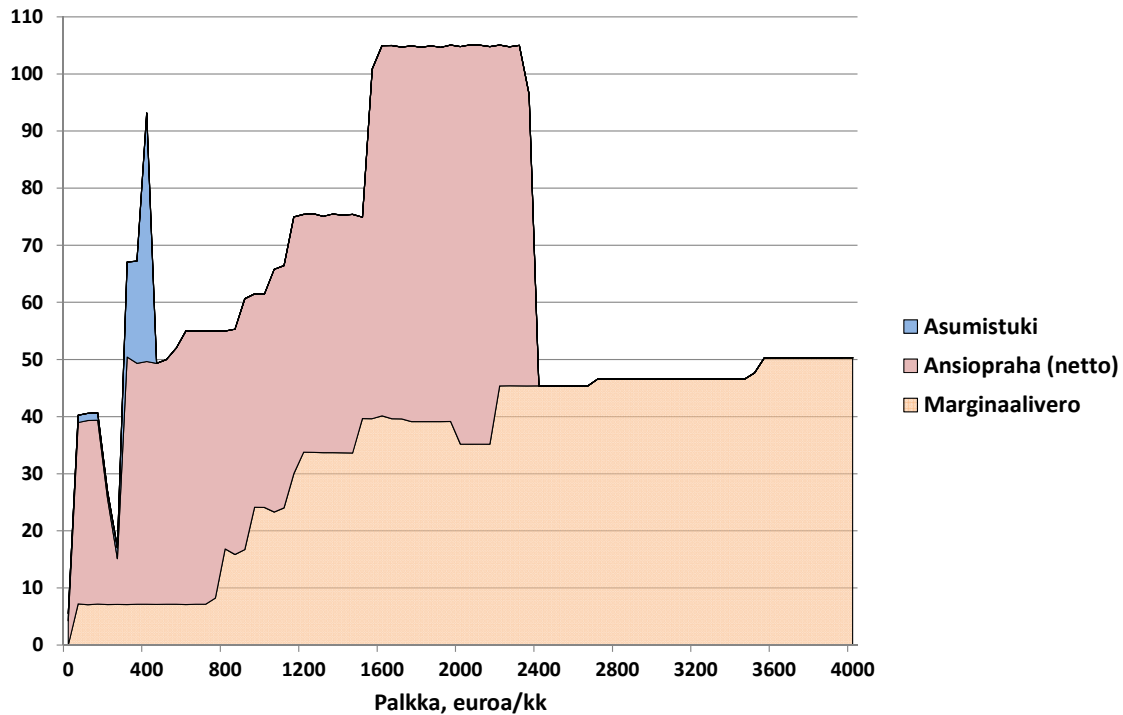

Kuvio L11.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

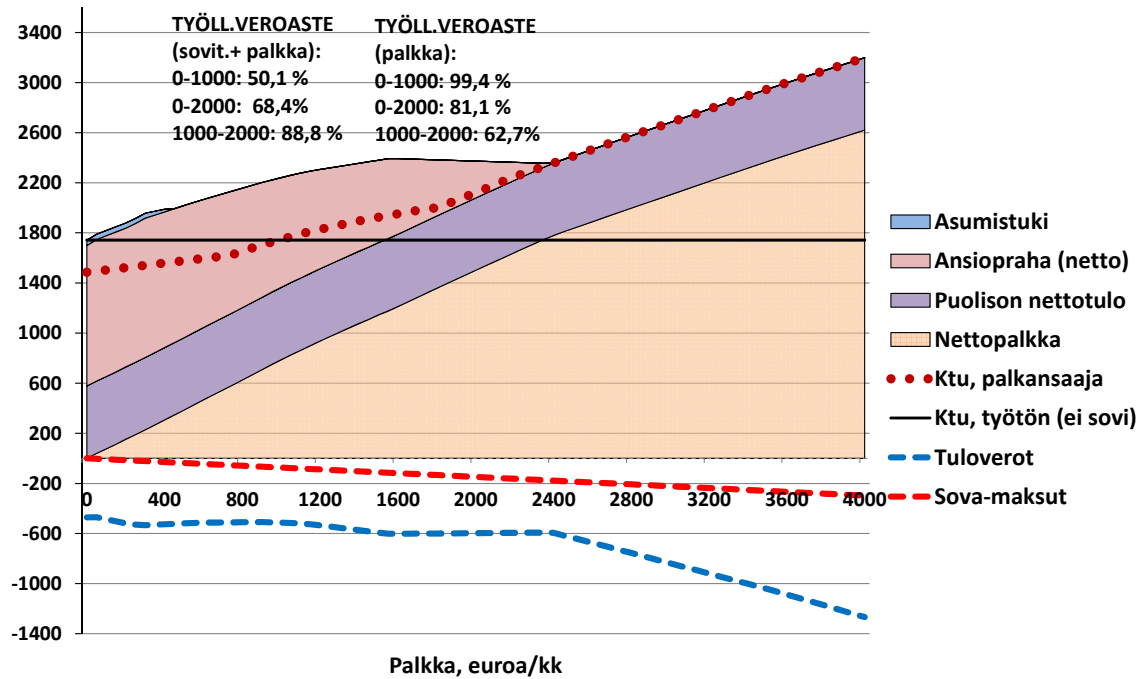

LIITE 12. Työllistytvä puoliso saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €/kk).
Toinen puoliso saa työmarkkinatukea. Ei lapsia. Vuokra 660 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L12.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

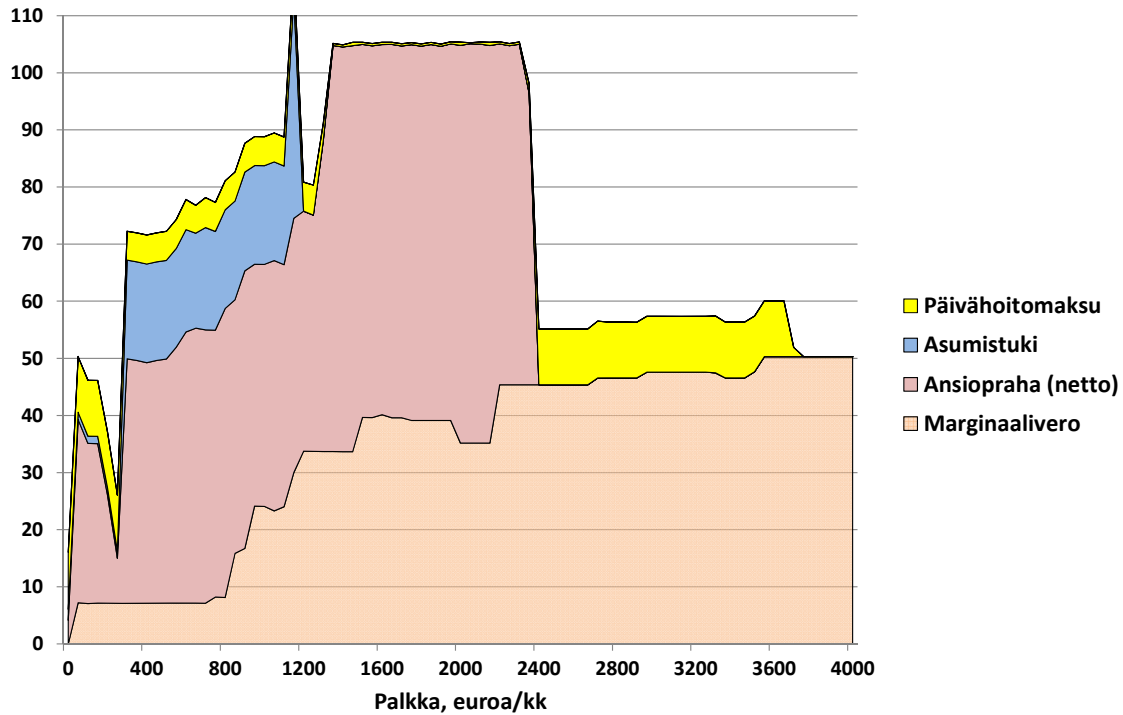

Kuvio L12.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

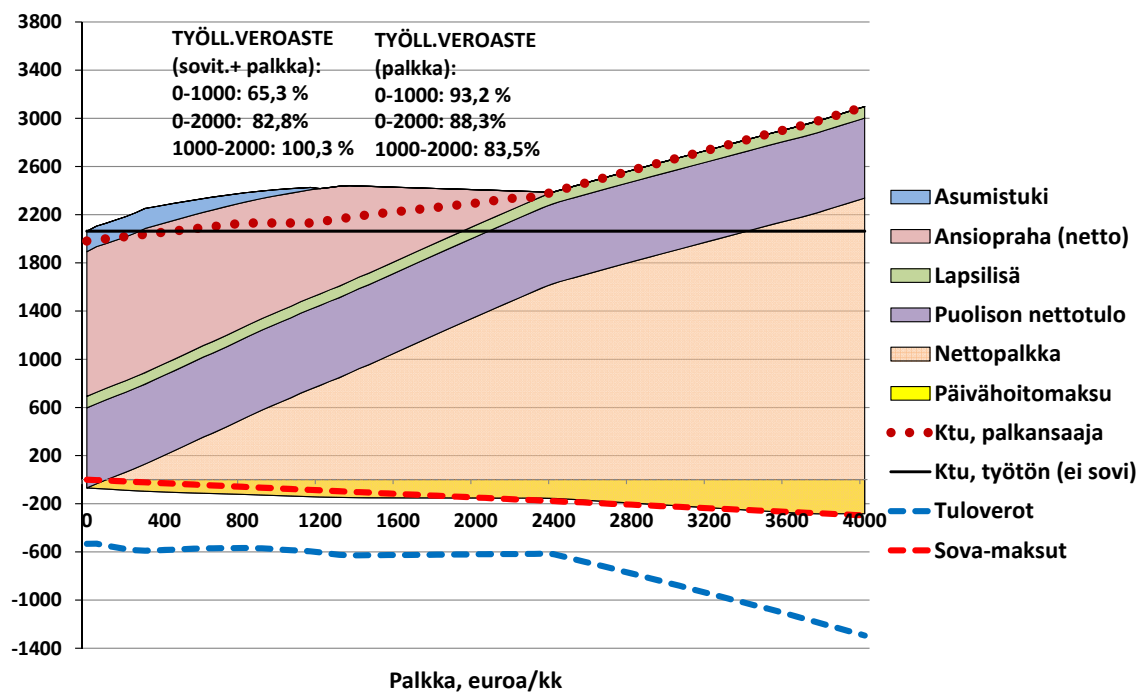

LIITE 13. Työllistytvä puoliso saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €/kk). Toinen puoliso saa työmarkkinatukea. 1 lapsi (1 lapsi päivähoidossa). Vuokra 850 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L13.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

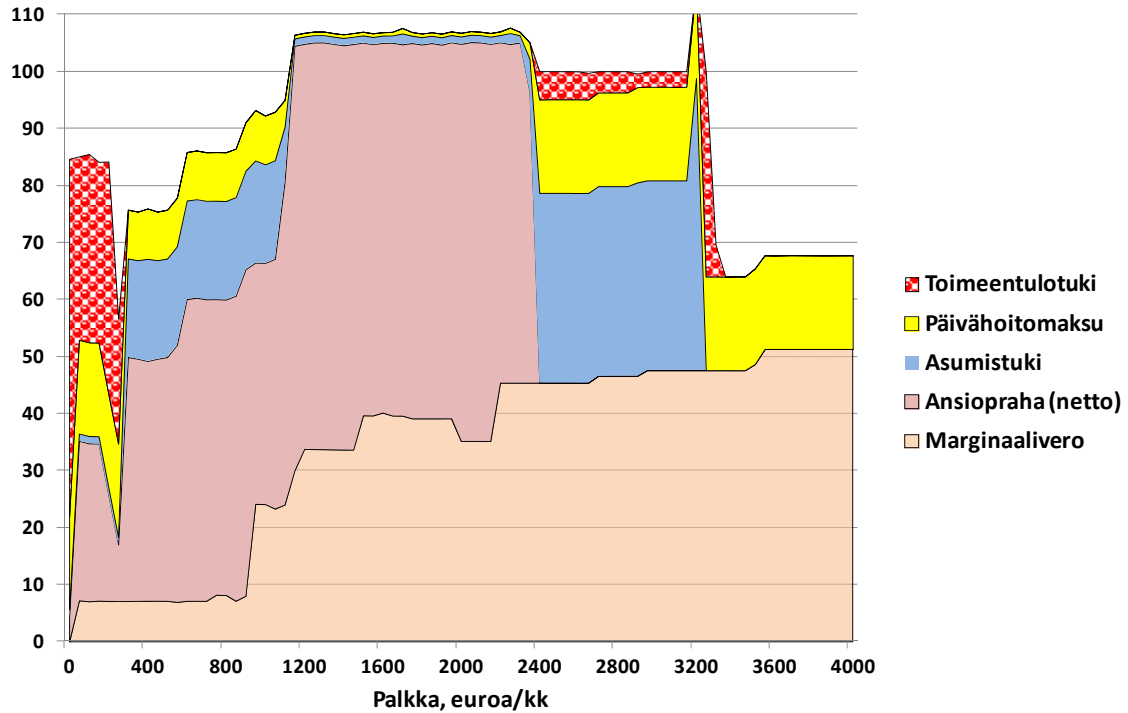

Kuvio L13.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

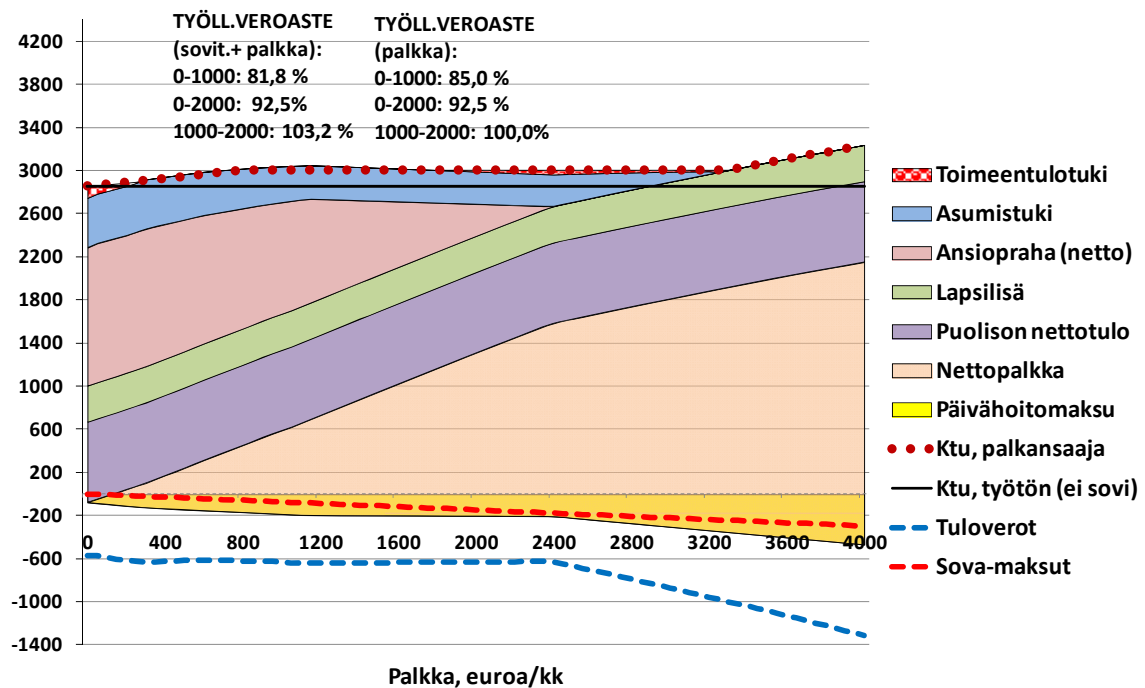

LIITE 14. Työllistytvä puoliso saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €kk).
 Toinen puoliso saa työmarkkinatukea. 3 lasta (2 lasta päivähoidossa). Vuokra 1 150 €kk. Vuosi 2015

Kuvio L14.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

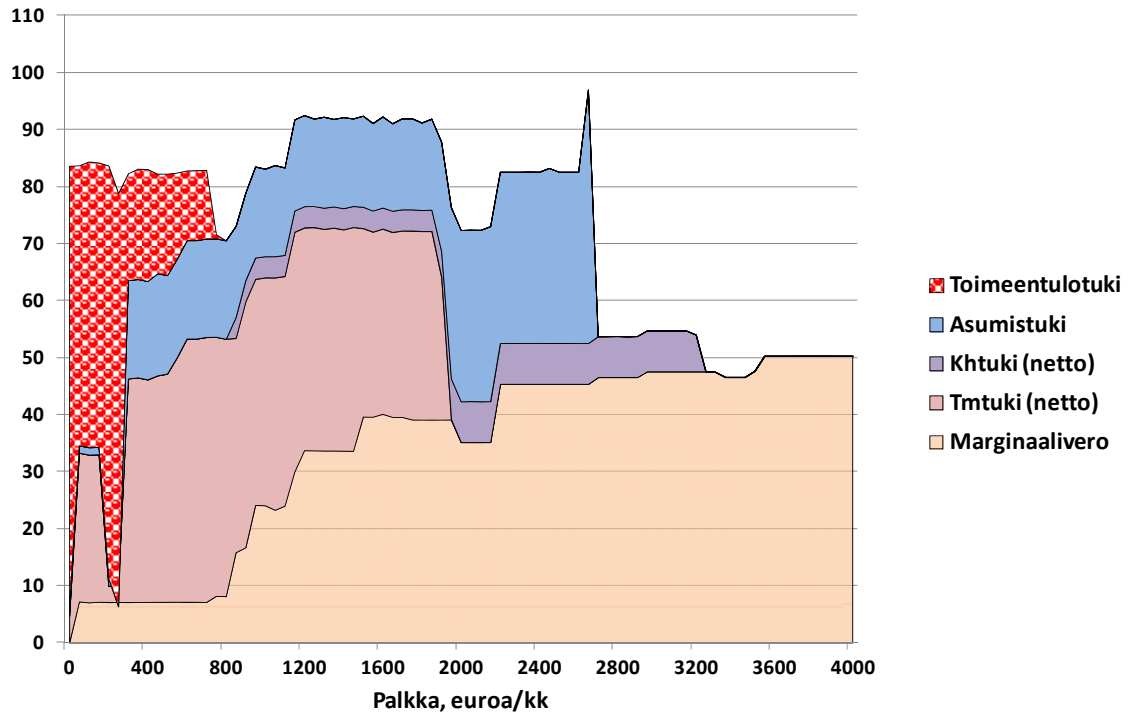
Kuvio L14.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

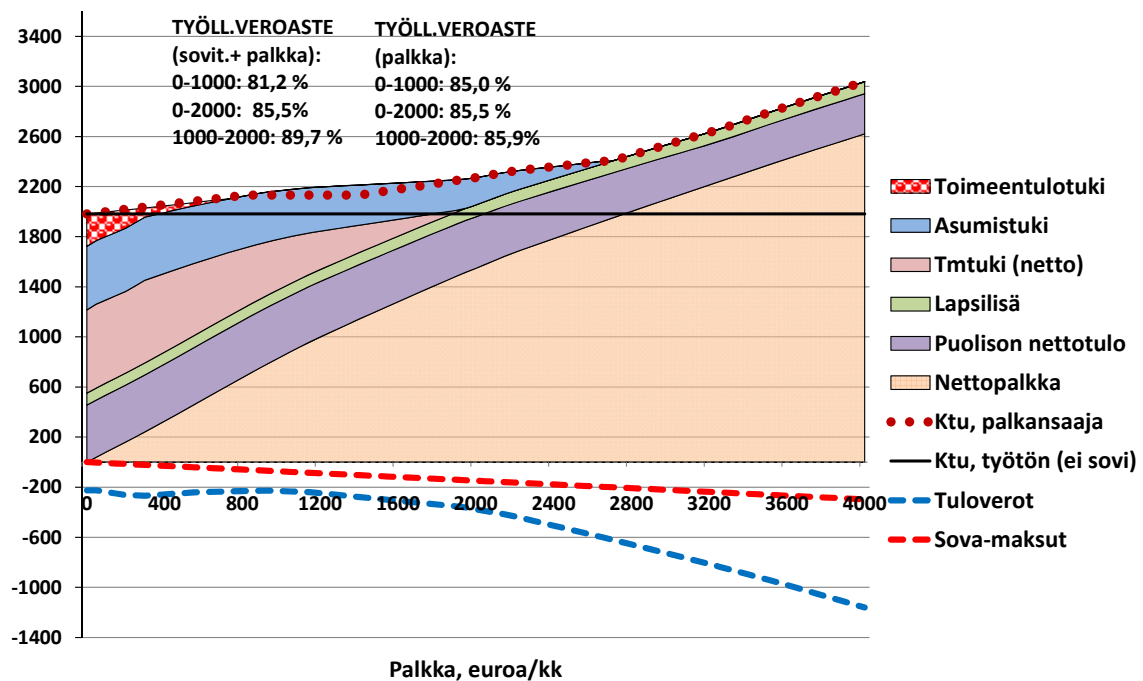

LIITE 15. Työllistytvä puoliso saa työmarkkinatukea (tmtuki). Toinen puoliso saa kotihoidon tukea (khtuki). 1 lapsi (2-v.). Vuokra 850 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L15.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

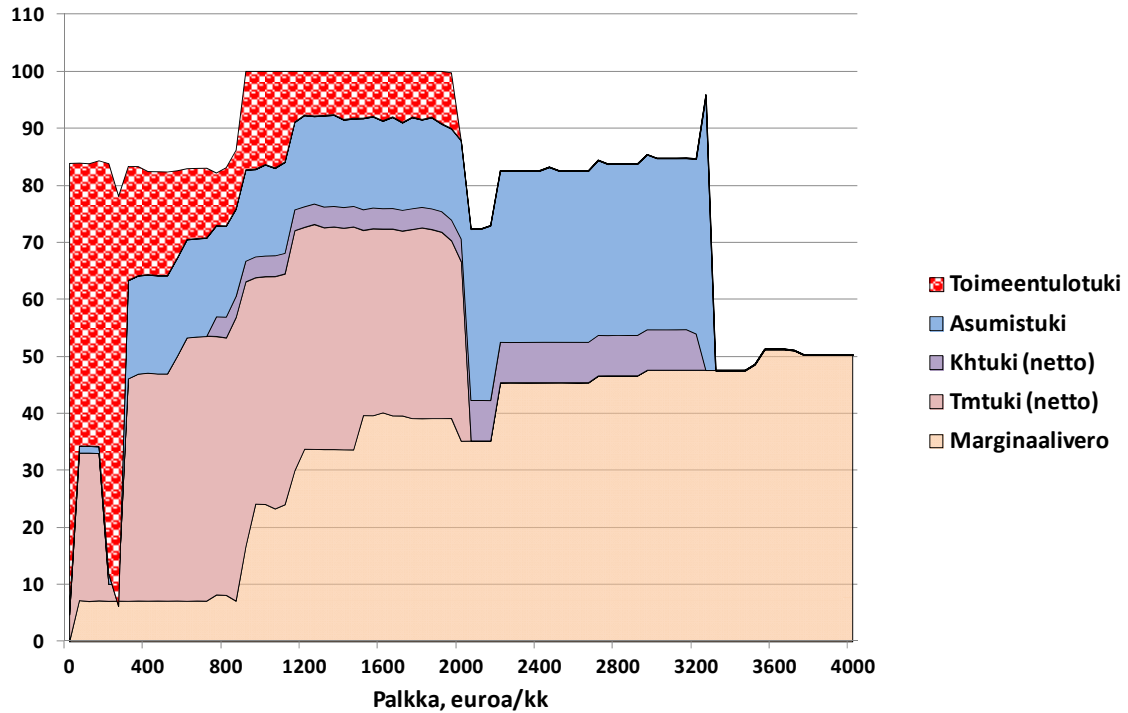

Kuvio L15.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

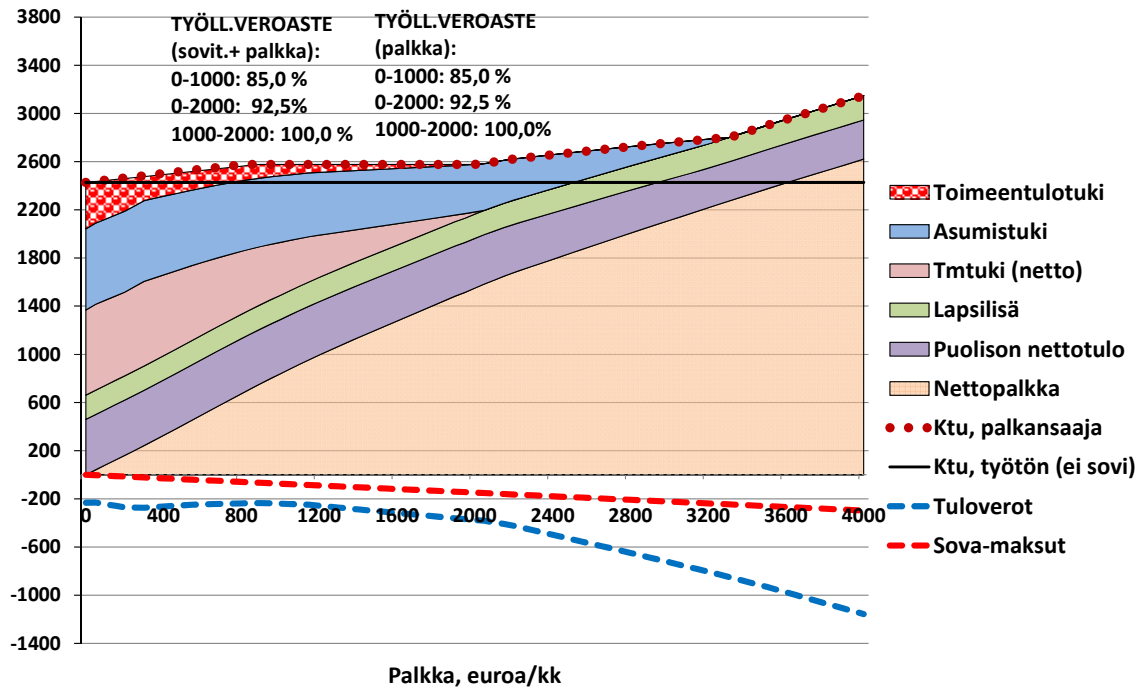

LIITE 16. Työllistytvä puoliso saa työmarkkinatukea (tmtuki). Toinen puoliso saa kotihoidon tukea (khtuki). Kaksi lasta (2-v. ja 15-v.). Vuokra 980 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L16.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

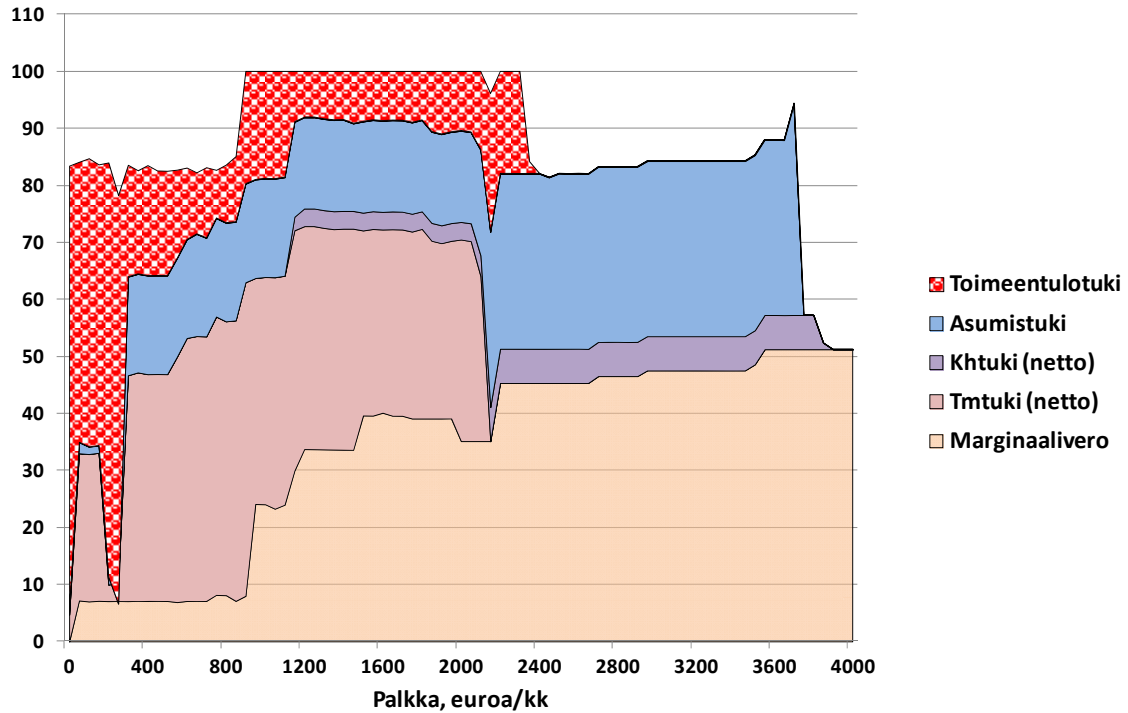

Kuvio L16.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

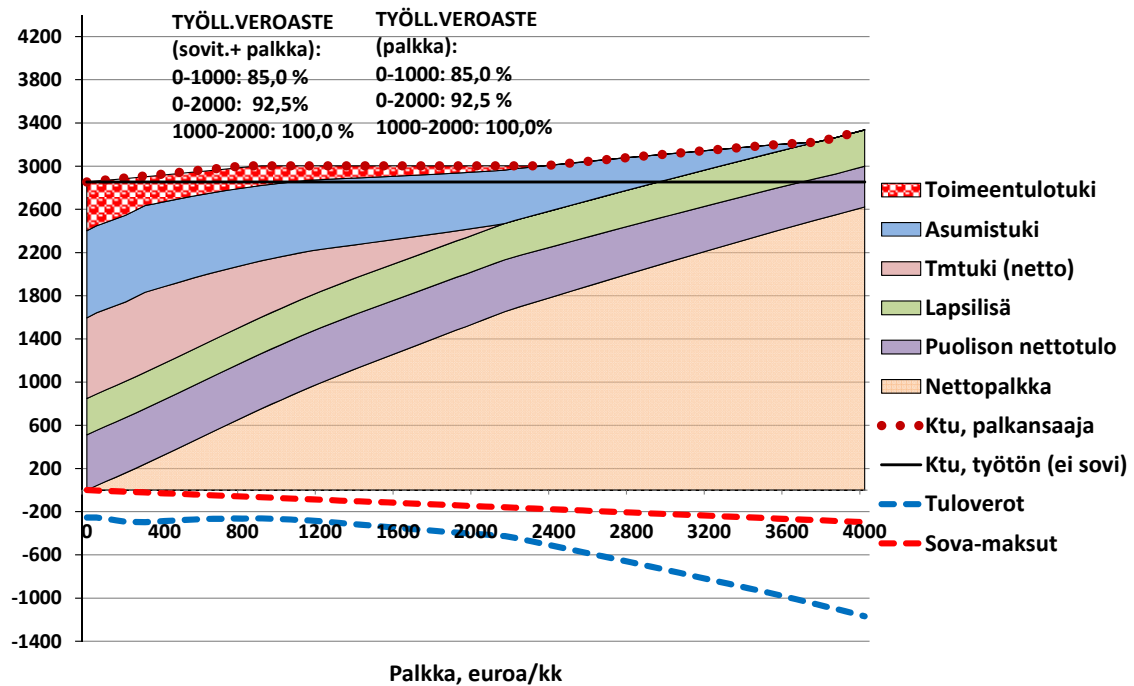

LIITE 17. Työllistytvä puoliso saa työmarkkinatukea (tmtuki). Toinen puoliso saa kotihoidon tukea (khtuki). Kolme lasta (2-v., 5-v. ja 15-v.). Vuokra 1 150 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L17.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

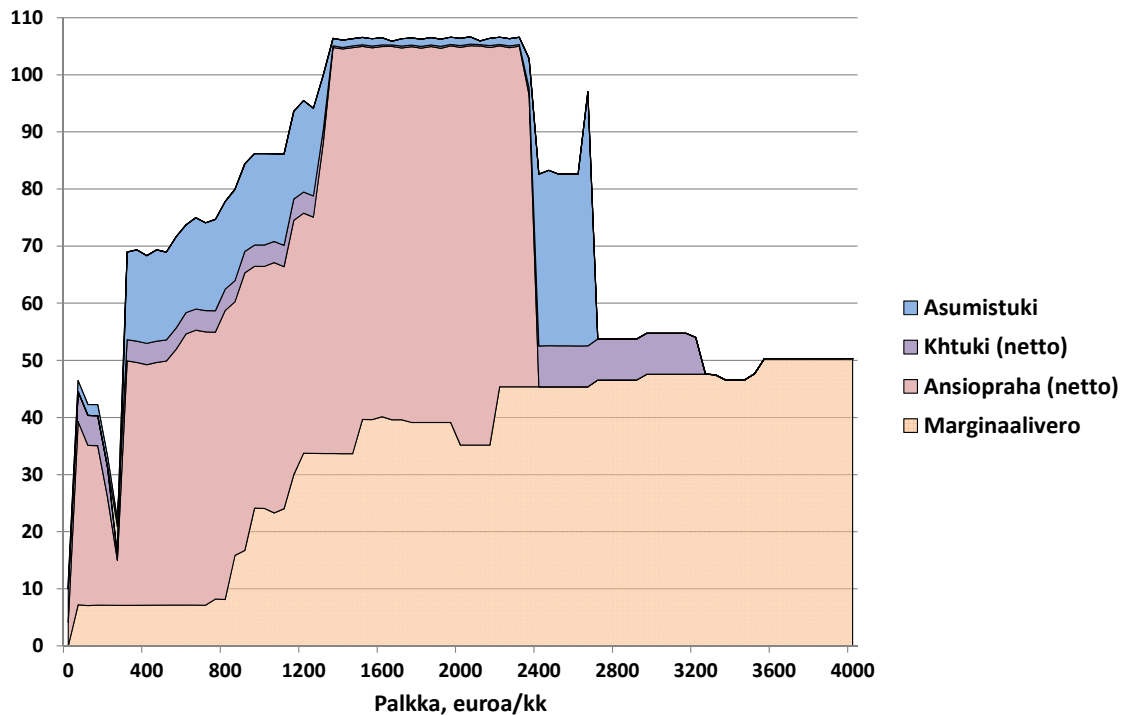

Kuvio L17.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

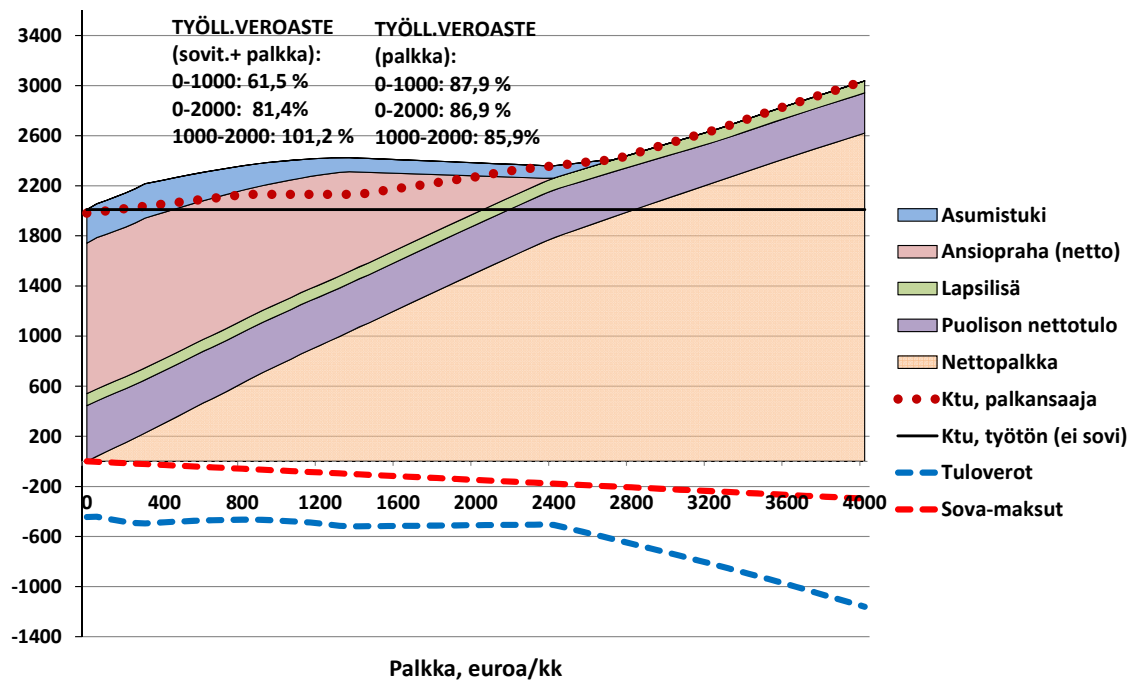

LIITE 18. Työllistytvä puoliso saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €/kk).
 Toinen puoliso saa kotihoidon tukea (khtuki). Yksi lapsi (2-v.). Vuokra 850 €/kk.
 Vuosi 2015

Kuvio L18.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

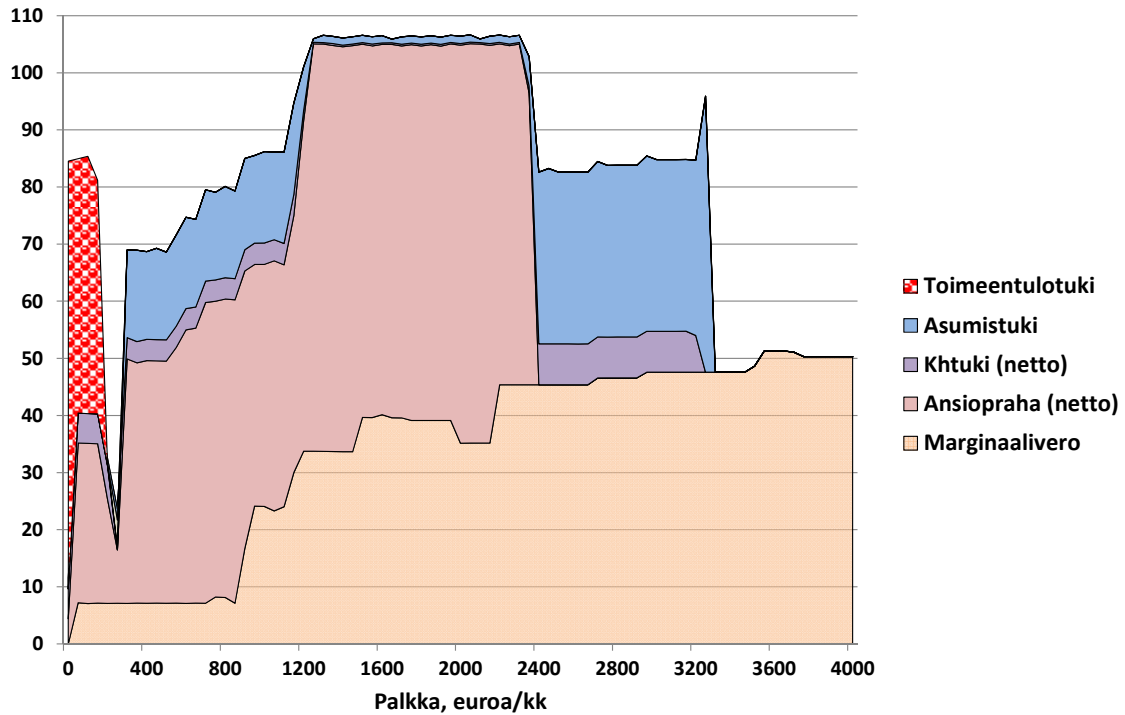

Kuvio L18.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

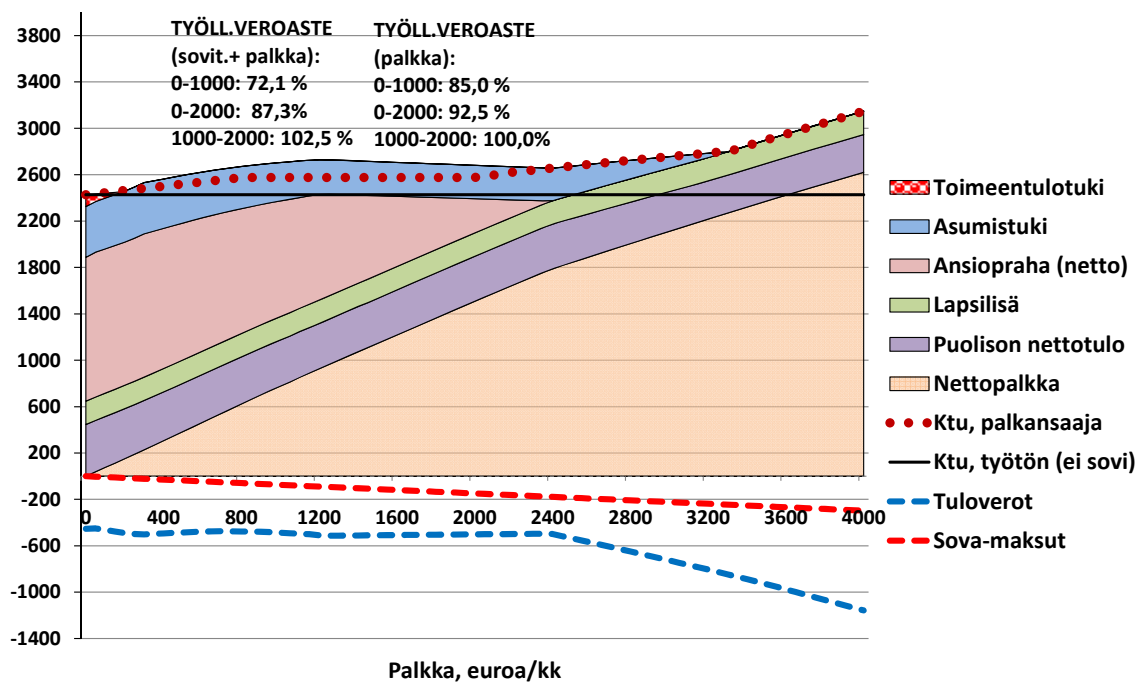

LIITE 19. Työllistytvä puoliso saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €/kk). Toinen puoliso saa kotihoidon tukea (khtuki). Kaksi lasta (2-v. ja 15-v.). Vuokra 980 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L19.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

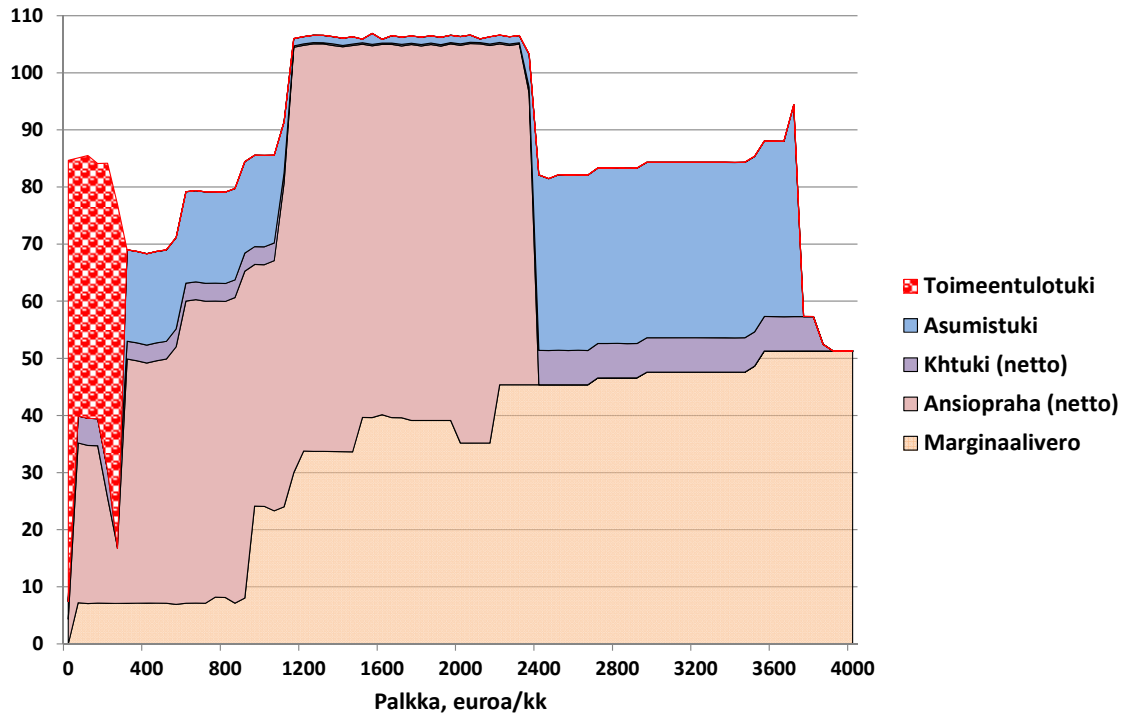

Kuvio L19.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

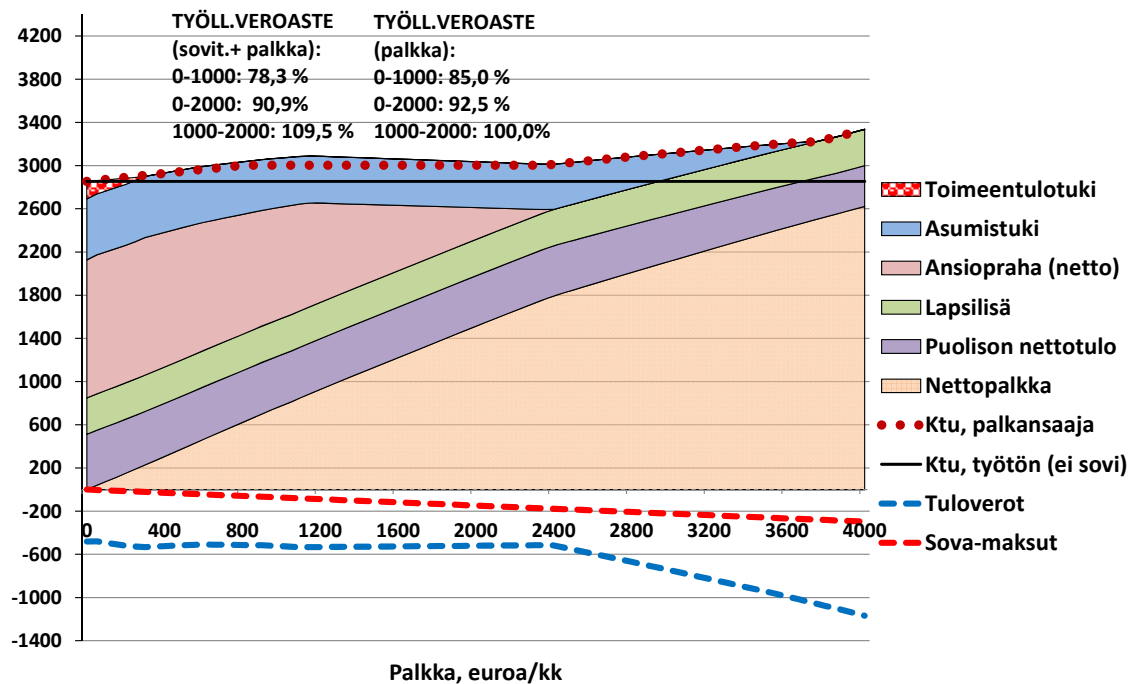

LIITE 20. Työllistytvä puoliso saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €kk). Toinen puoliso saa kotihoidon tukea (khtuki). Kolme (2-v., 5-v. ja 15-v.). Vuokra 1 150 €kk. Vuosi 2015

Kuvio L20.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

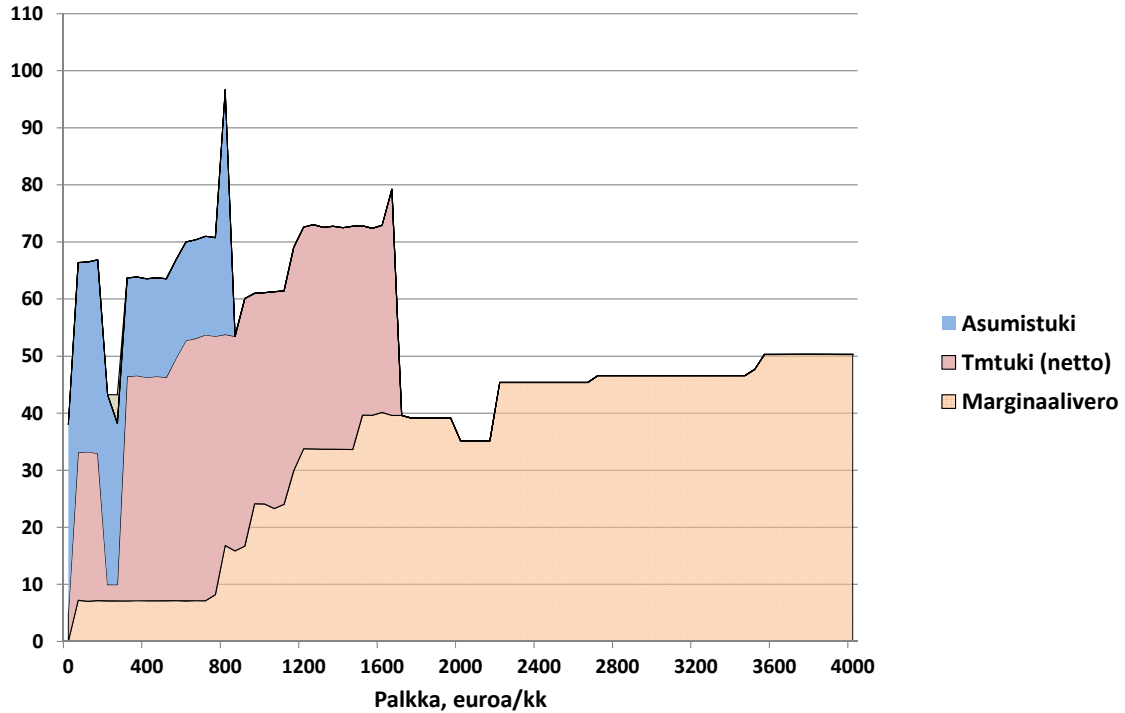

Kuvio L20.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

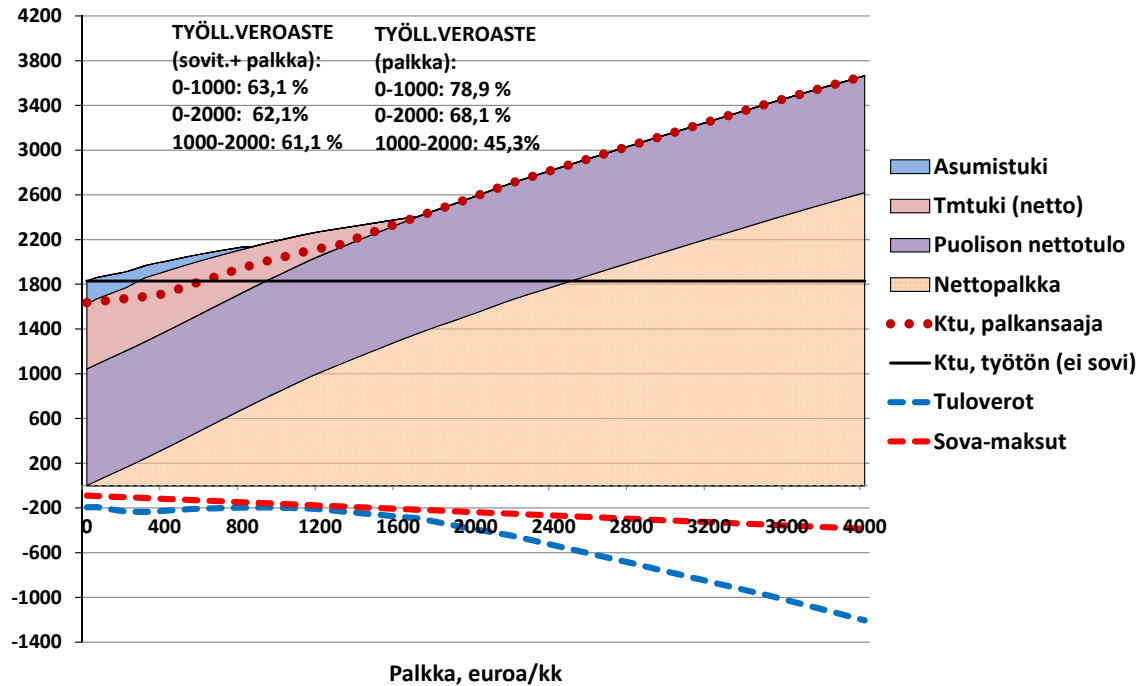

LIITE 21. Työllistytvä puoliso saa työmarkkinatukea (tmtuki). Toinen puoliso on osa-aikatyössä (palkka 1 200 €/kk). Ei lapsia. Vuokra 660 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L21.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

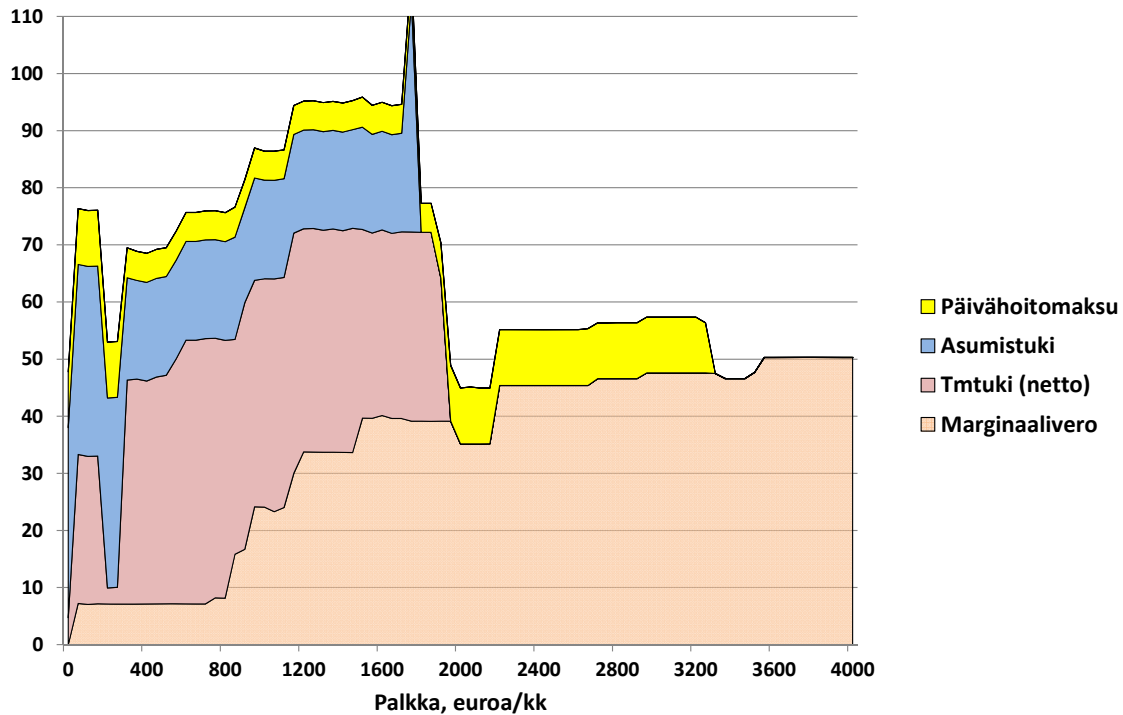

Kuvio L.21.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

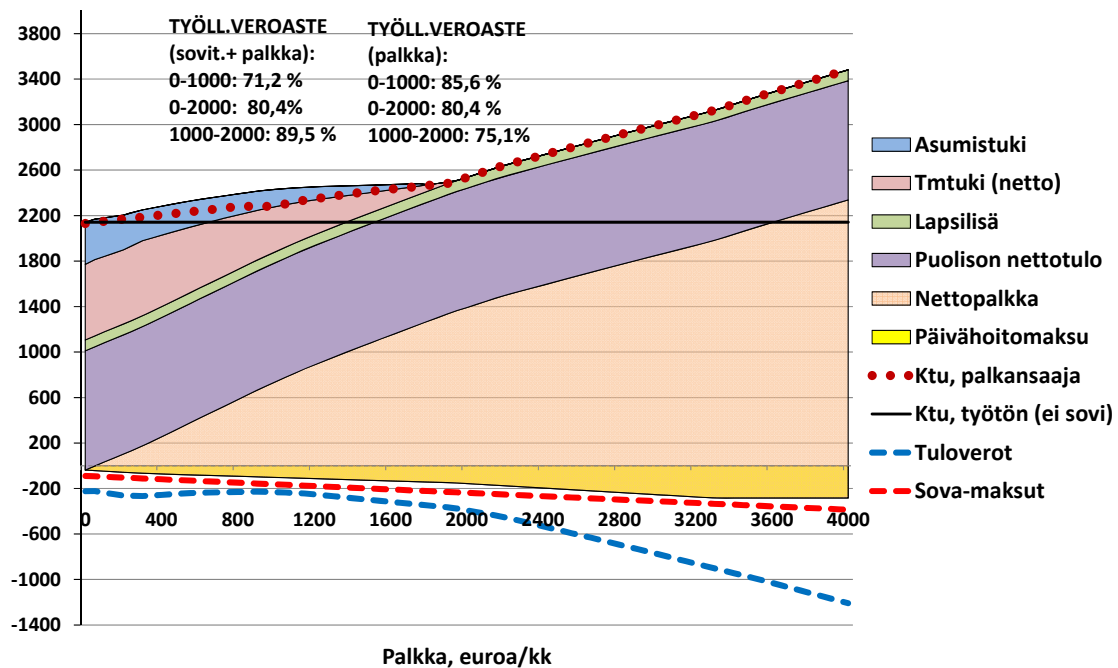

LIITE 22. Työllistytvä puoliso saa työmarkkinatukea (tmtuki). Toinen puoliso on osa-aikatyössä (palkka 1 200 €/kk). Yksi lapsi (1 lapsi päivähoidossa). Vuokra 850 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L22.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

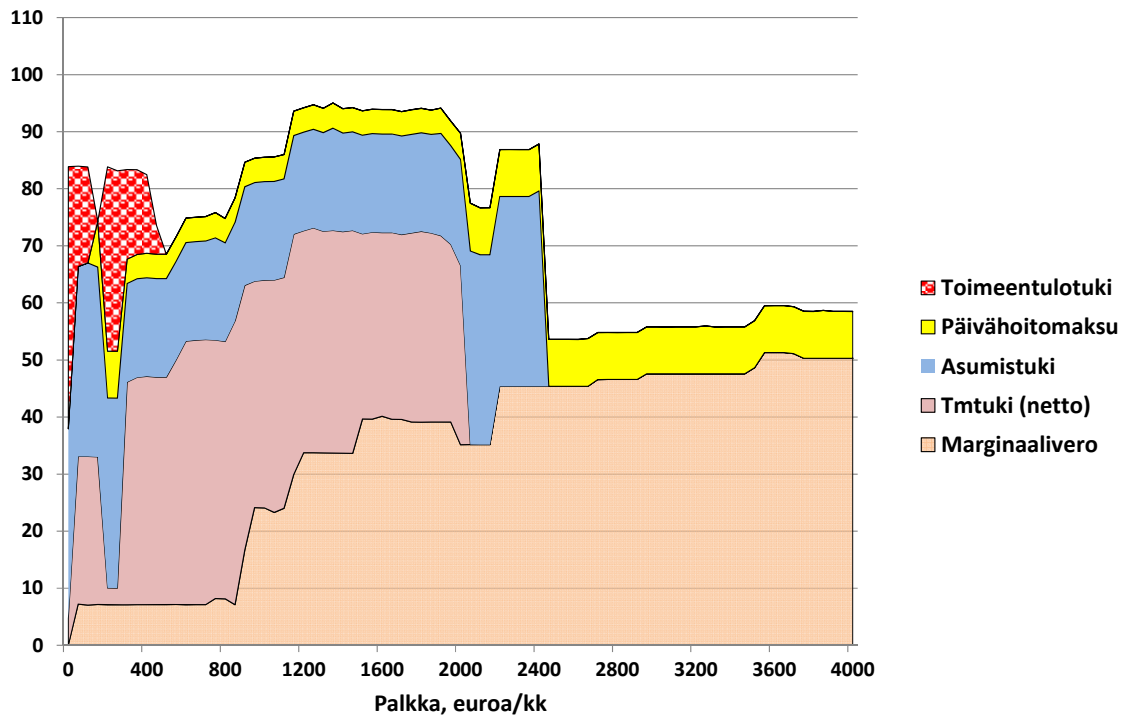
Kuvio L22.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

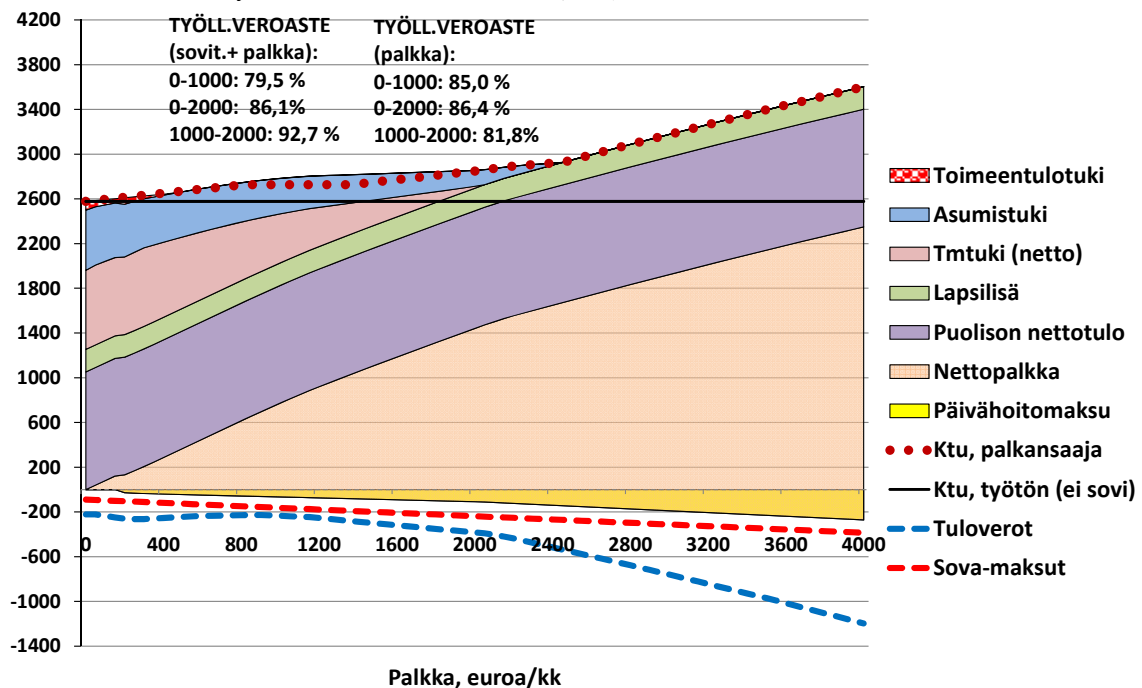

LIITE 23. Työllistytvä puoliso saa työmarkkinatukea (tmtuki). Toinen puoliso on osa-aikatyössä (palkka 1 200 €/kk). Kaksi lasta (1 lapsi päivähoitossa). Vuokra 980 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L23.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

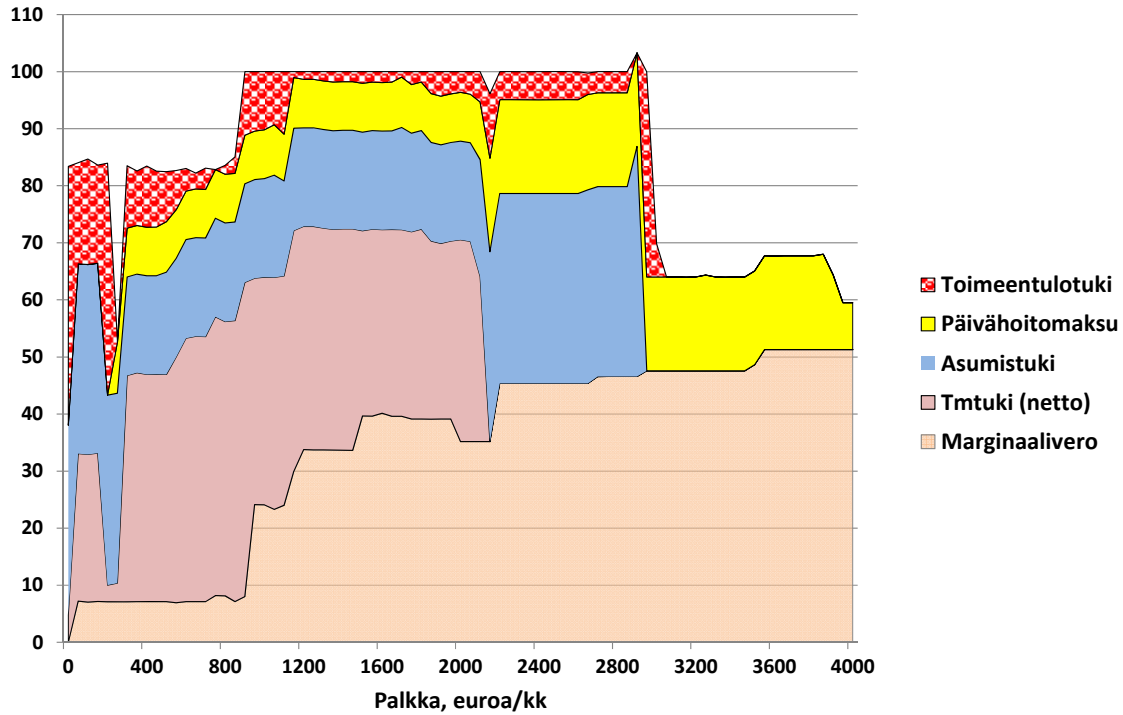

Kuvio L23.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

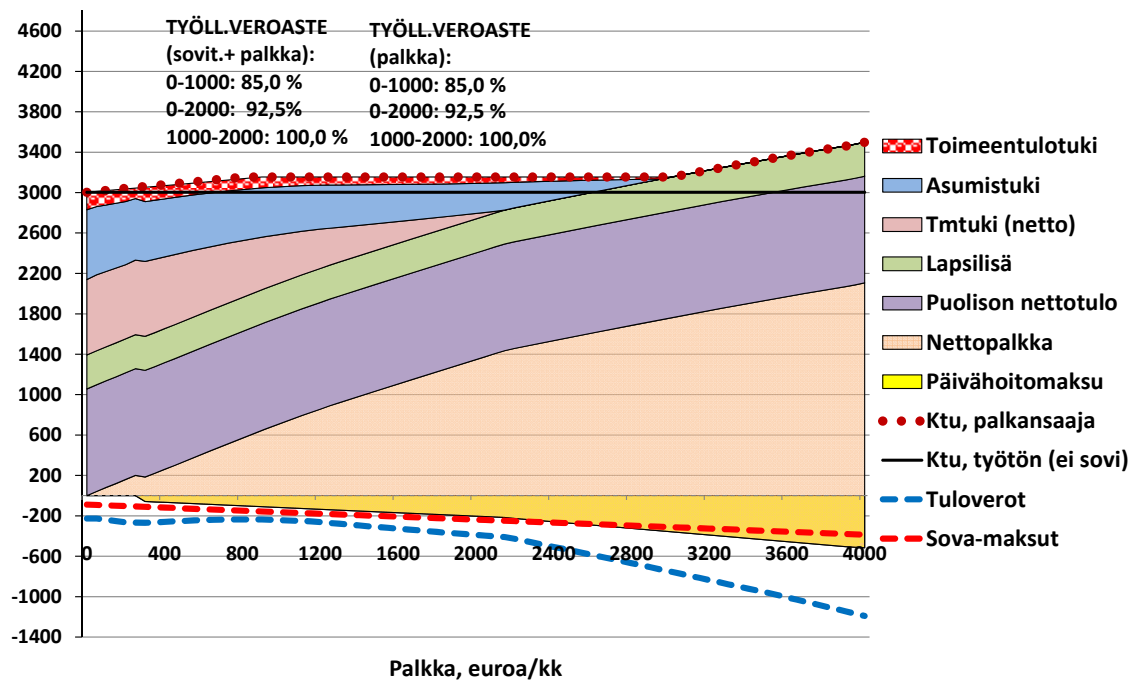

LIITE 24. Työllistytvä puoliso saa työmarkkinatukea (tmtuki). Toinen puoliso on osa-aikatyössä (palkka 1 200 €/kk). Kolme lasta (2 lasta päivähoidossa). Vuokra 1 150 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L24.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

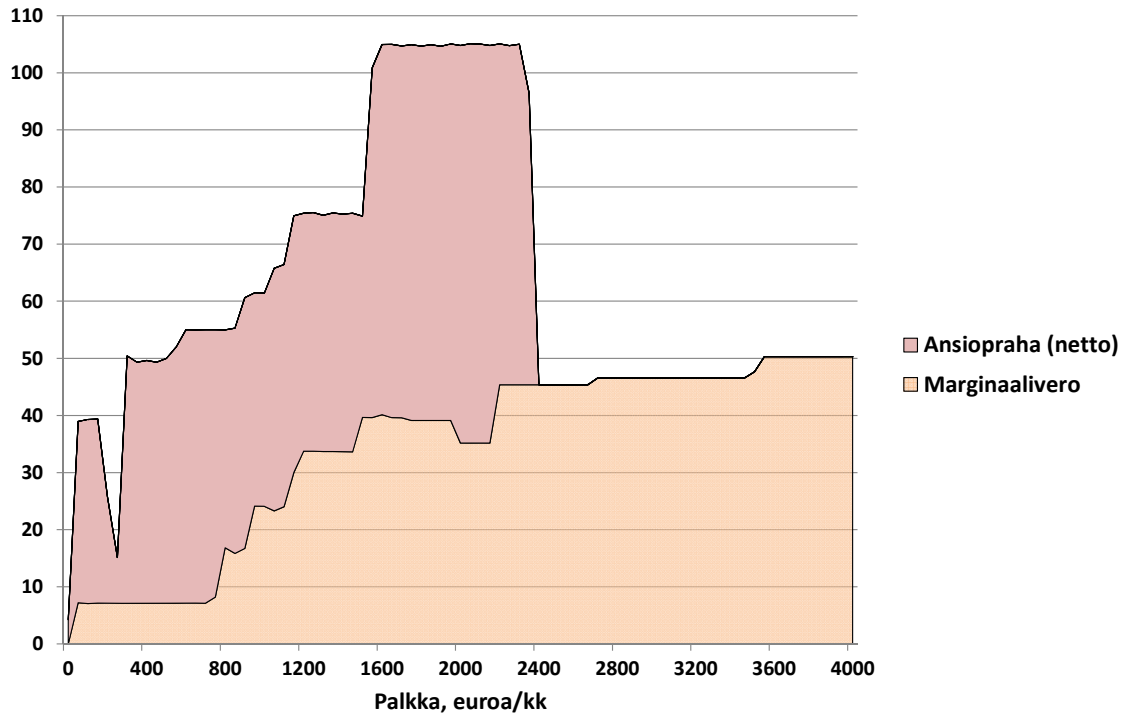

Kuvio L24.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

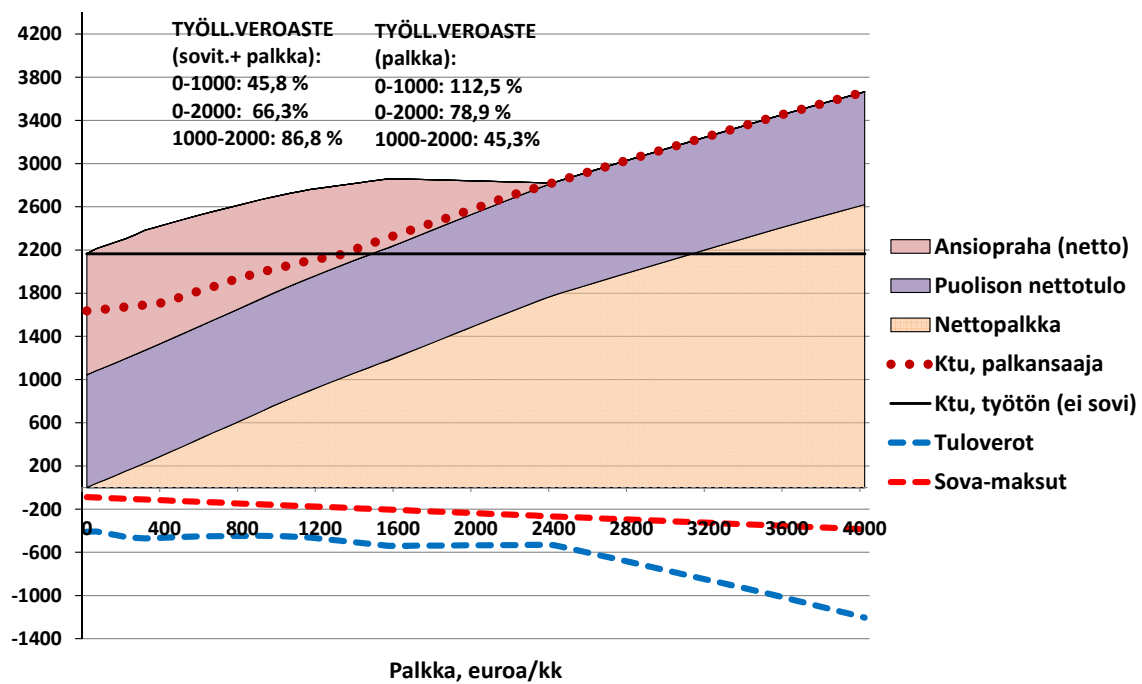

LIITE 25. Työllistytvä puoliso saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €/kk). Toinen puoliso on osa-aikatyössä (palkka 1 200 €/kk). Ei lapsia. Vuokra 660 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L25.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

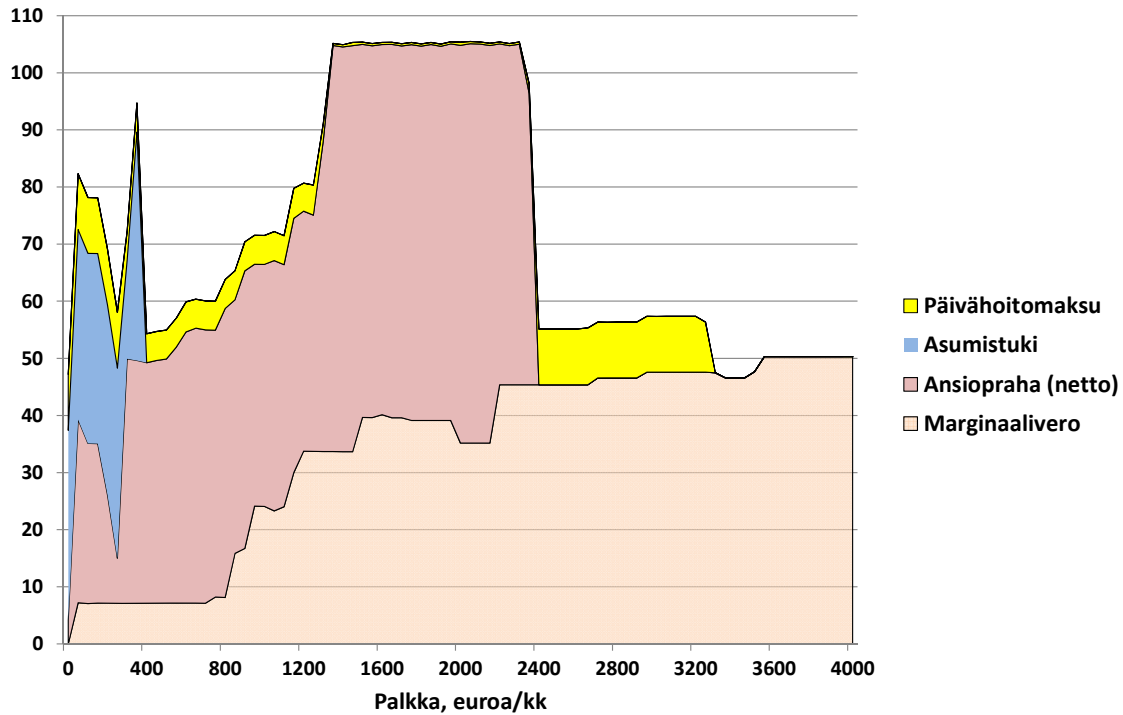

Kuvio L25.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

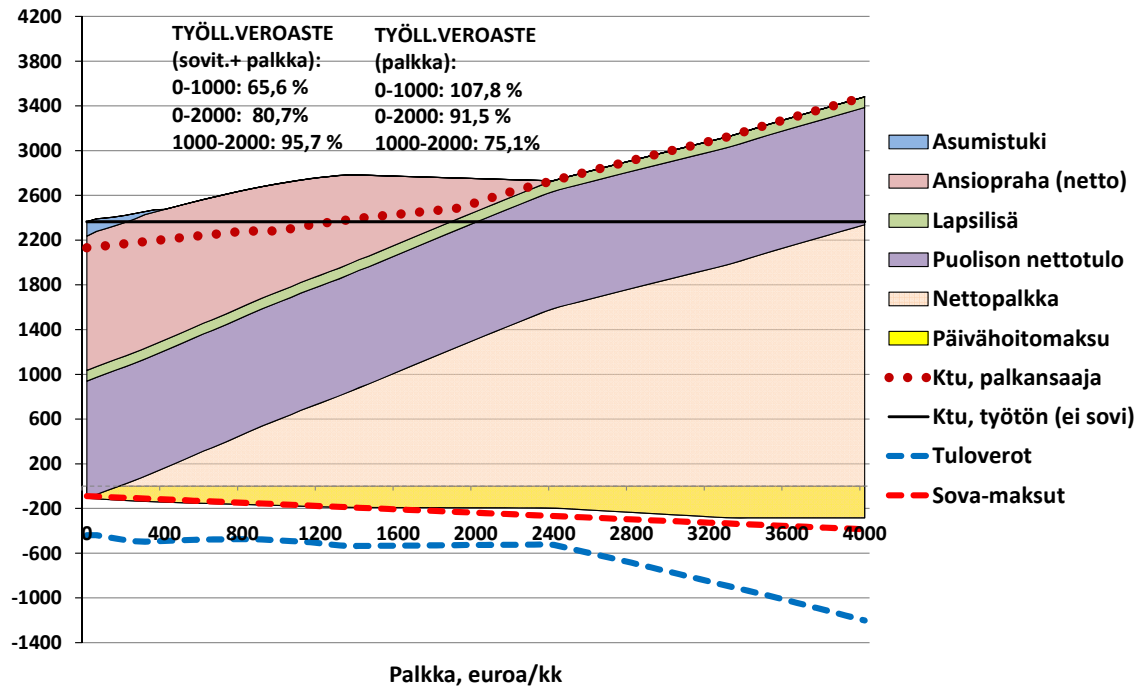

LIITE 26. Työllistytvä puoliso saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €kk). Toinen puoliso on osa-aikatyössä (palkka 1 200 €kk). Yksi lapsi (1 lapsi päivähoitossa). Vuokra 850 €kk. Vuosi 2015

Kuvio L26.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

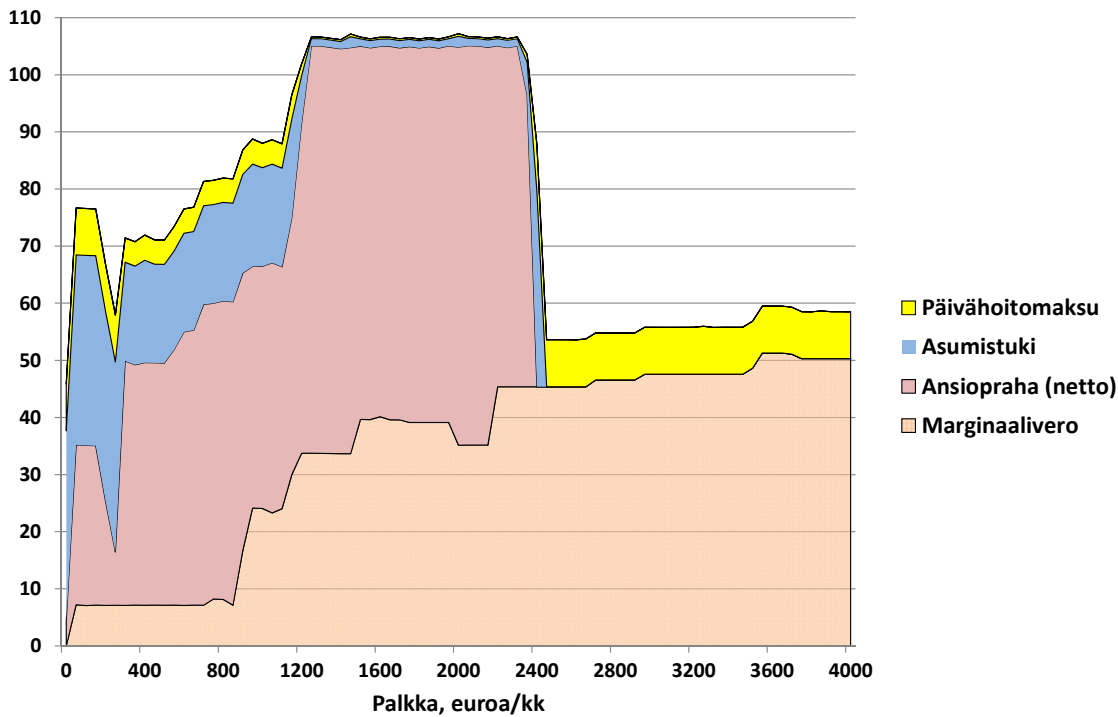

Kuvio L26.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

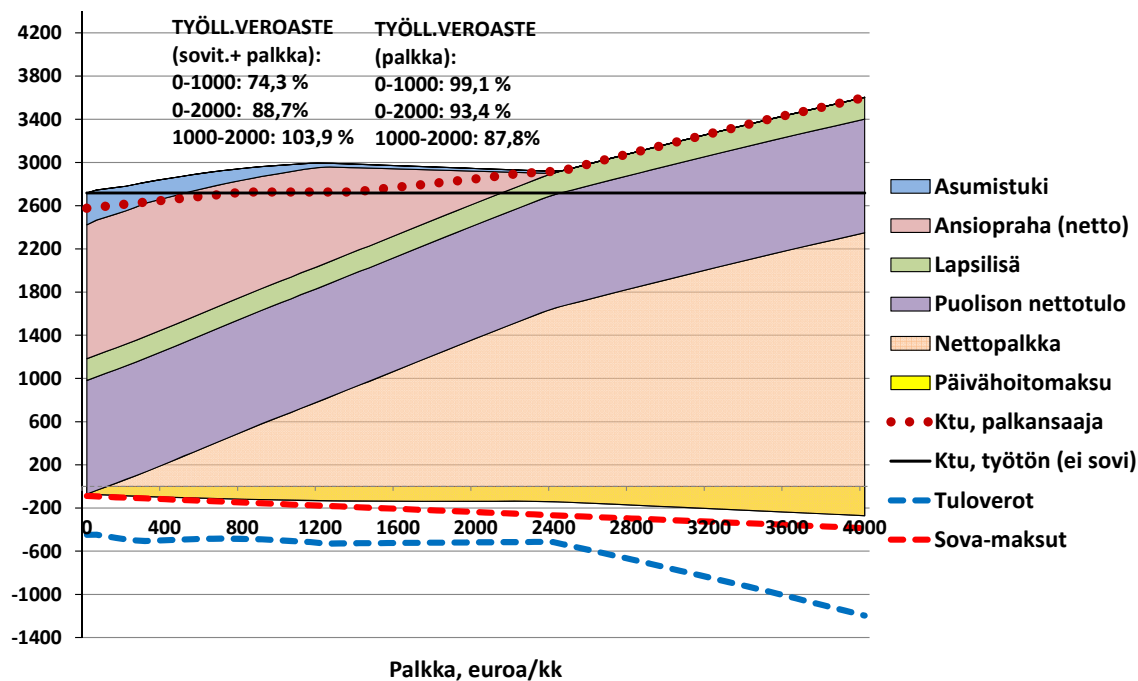

LIITE 27. Työllistytvä puoliso saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €kk). Toinen puoliso on osa-aikatyössä (palkka 1 200 €kk). Kaksi lasta (1 lapsi päivähoitossa). Vuokra 980 €kk. Vuosi 2015

Kuvio L27.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

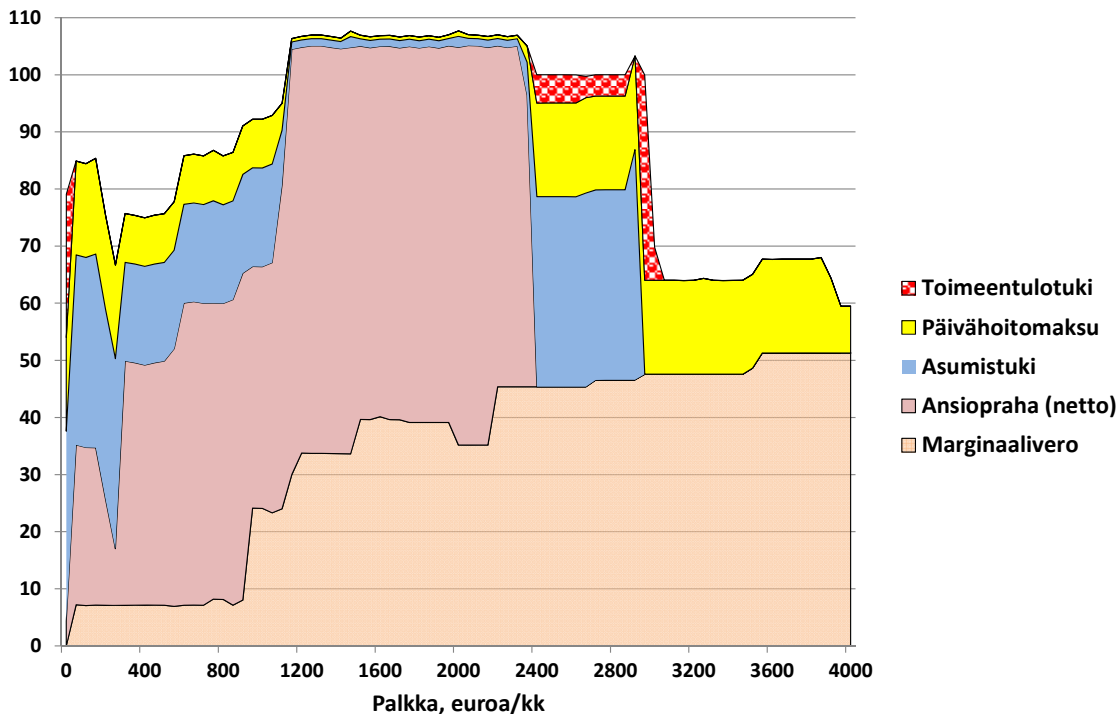

Kuvio L27.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

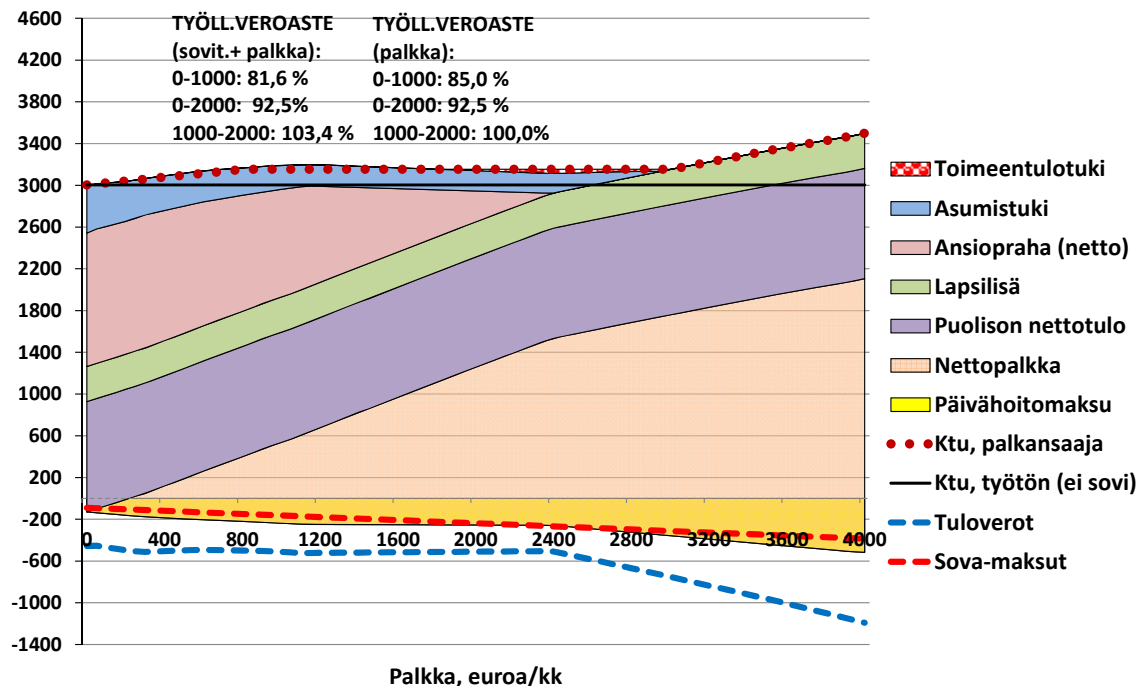

LIITE 28. Työllistytvä puoliso saa ansiopäivärahaa (ent. palkka 2 500 €/kk). Toinen puoliso on osa-aikatyössä (palkka 1 200 €/kk). Kolme lasta (2 lasta päivähoidossa). Vuokra 1 150 €/kk. Vuosi 2015

Kuvio L28.1. Efektiivinen marginaaliveroaste, prosenttia

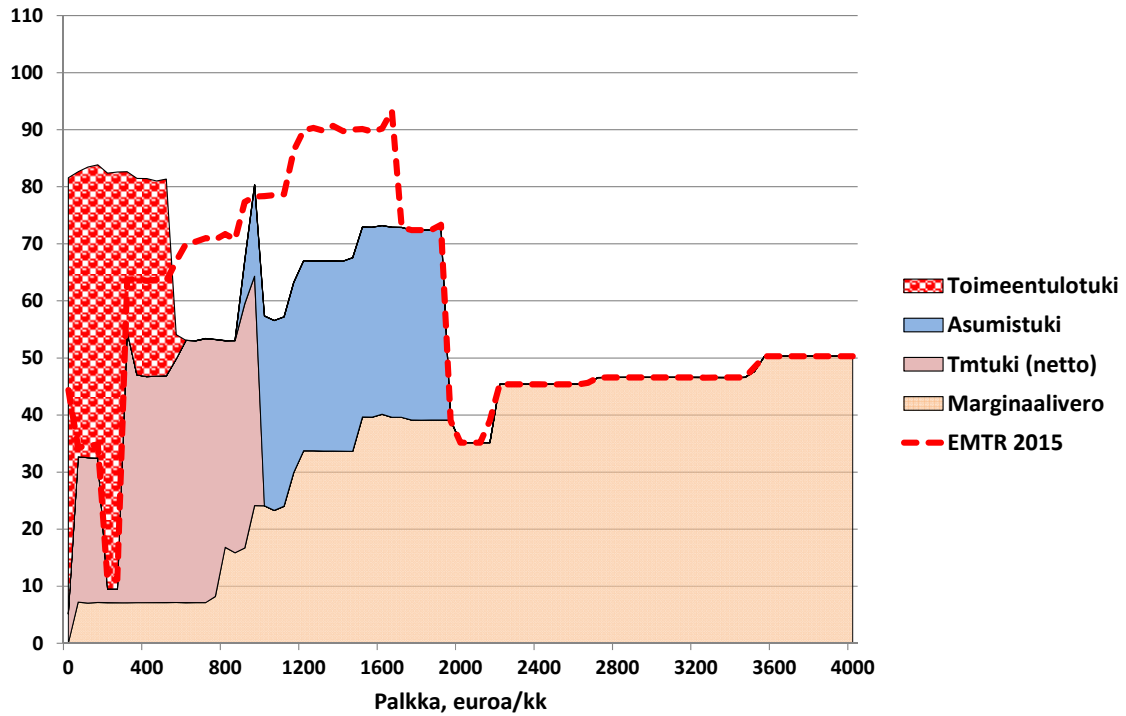

Kuvio L28.2. Käytettävissä olevat tulot (ktu), euroa/v

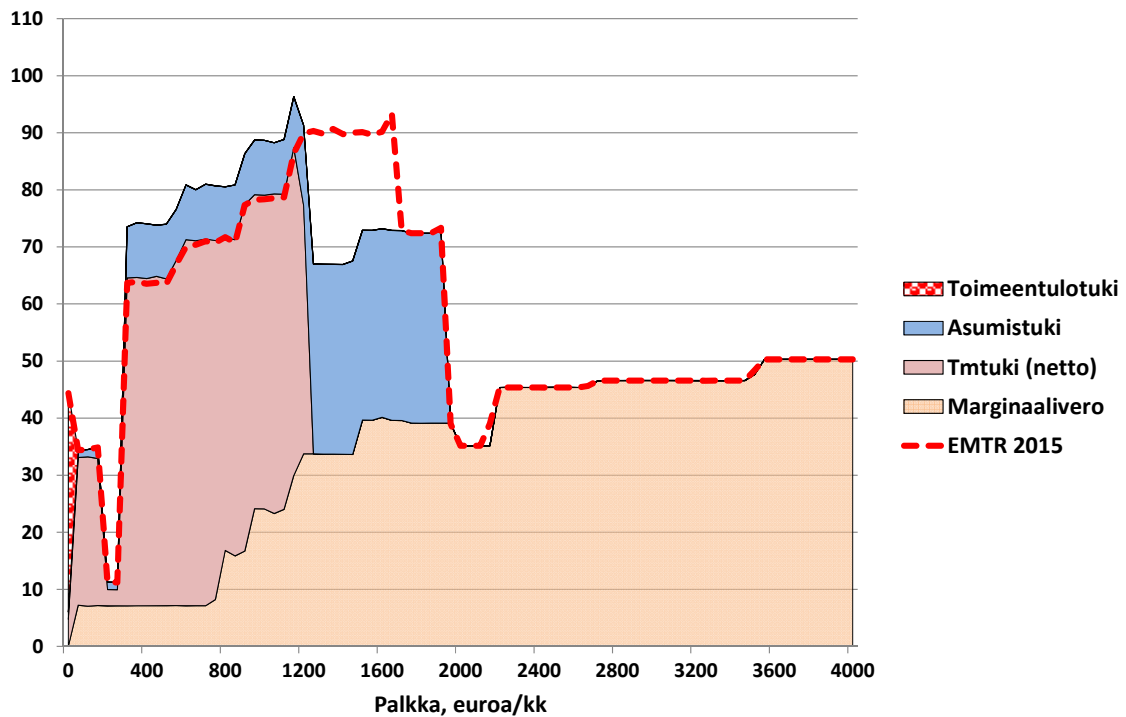

LIITE 29. Etuus- ja veromuutosten vaikutukset yksin asuvan efektiivisiin marginaaliveroasteisiin. Vuosi 2015

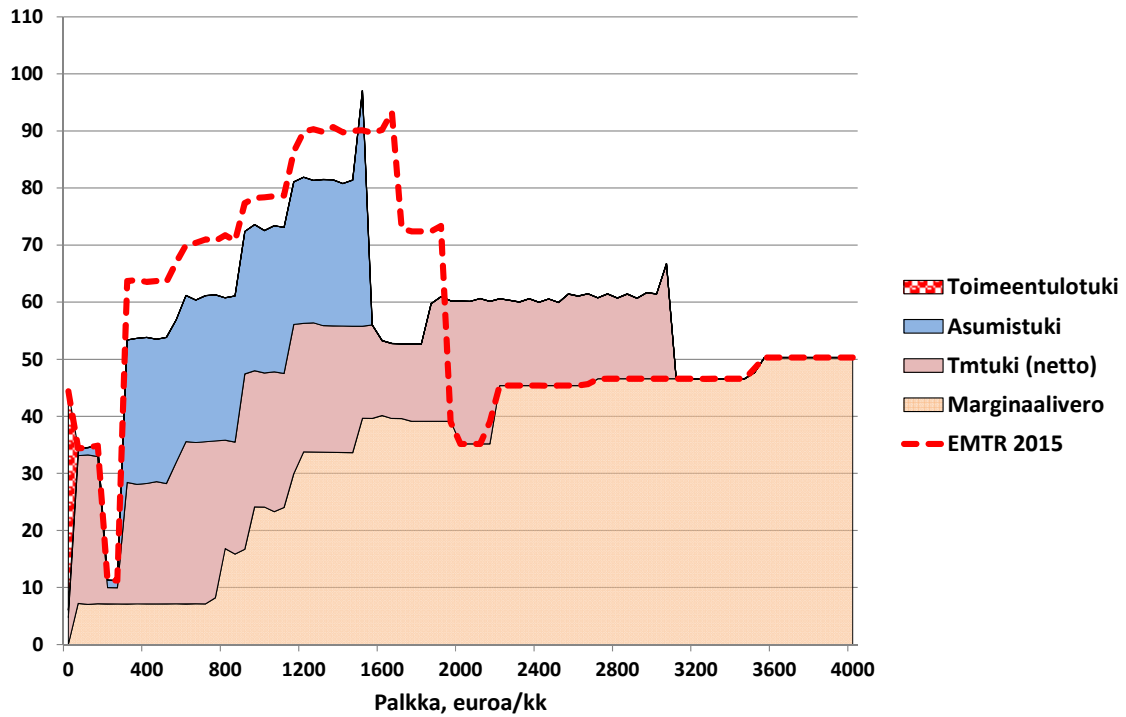
Kuvio L29.1. Työmarkkinatukea alennettu 50 prosenttia

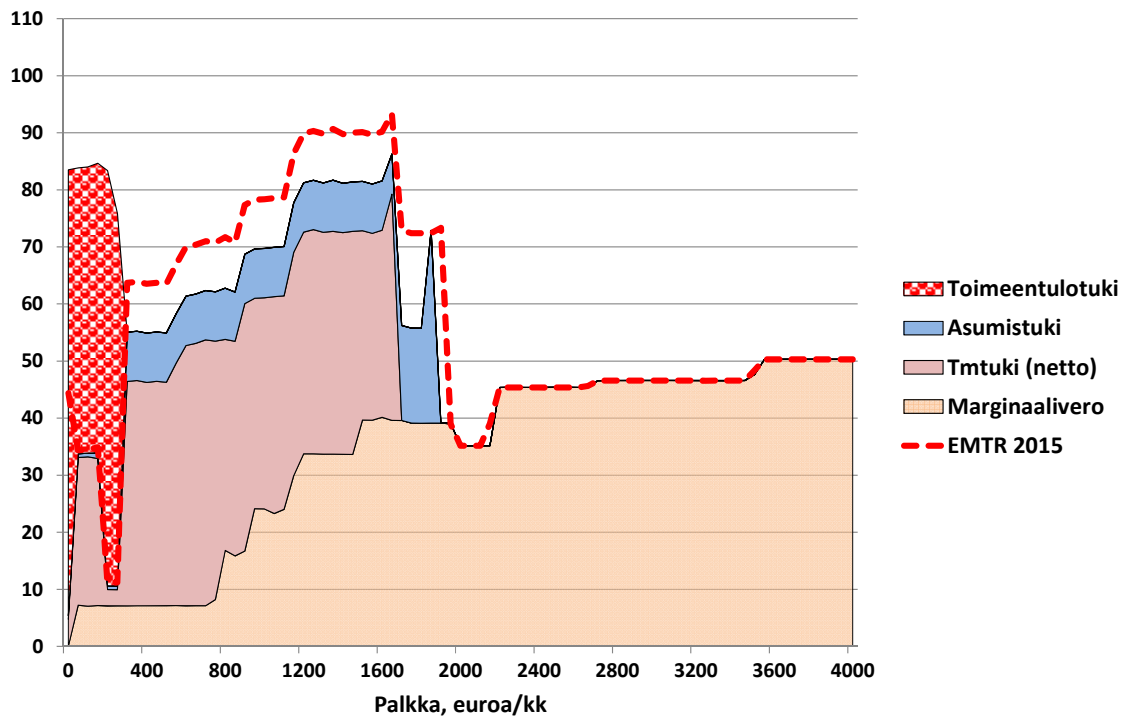
Kuvio L29.2. Työmarkkinatuen sovitteluprosentti nostettu 75 prosenttiin

Kuvio L29.3. Työmarkkinatuen sovitteluprosentti alennettu 25 prosenttiin

Kuvio L29.4. Asumistuen tukiprosentti alennettu 40 prosenttiin

Kuvio L29.5. Työtulovähennyksen enimmäismäärän korottaminen 1 525 euroon (nyk. 1 025 euroa) ja kertymäprosentin korottaminen 10,6 prosenttiin (nyk. 8,6 prosenttia)

